

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

PÄR LAGERKVIST

Barabba

Roman

HUMANITAS

PAR LAGERKVIST

BARABBAS

1950

Toată lumea știe cum atârneau acolo pe cruci și cine erau cei care se adunaseră în jurul lui: Maria, mama sa, Maria Magdalena, Veronica, Simon din Cirene, care purtase crucea, și Iosif din Arimateea, cel ce avea să-l pună în giulgiu. Dar mai la vale, ceva mai la o parte, se afla un bărbat care nu-și lua ochii de la cel care era ținut acolo sus și murea; îi urmărise lupta cu moartea, de la început până la sfârșit. Îl chema Baraba. Despre el este vorba în această carte.

Era un bărbat de vreo treizeci de ani, bine făcut, cu pielea măslinie, barba roșcată și părul negru. Sprâncenele erau și ele negre, iar ochii erau prea adânciți în orbite, ca și cum privirea ar fi căutat să se ascundă. De sub unul din ochi pornea o cicatrice adâncă ce se pierdea în barbă. Dar cum arată un om nu înseamnă mare lucru.

Se luase după mulțimea de oameni pe străzi chiar de la pretoriu, dar se ținea mai la distanță, puțin în urma celorlalți, și când rabinul, sfârșit de puteri, se prăbuși sub povara crucii, se opri și el o clipă ca să nu ajungă chiar până la locul unde era crucea. Atunci îl puseră pe Simon acela să o care. Nu erau mulți bărbați în convoi, în afară de ostașii romani, bineînțeles; în urma osânditului mergeau mai mult femei și o gloată de copii ce se aduna ori de câte ori trecea pe strada lor cineva care urma să fie răstignit, căci pentru ei era prilej de veselie. Copiii obosiră repede și-și văzură de joacă, după ce îi aruncară o privire celui care mergea în urma tuturor și avea o cicatrice lungă pe obraz.

Acum stătea aici pe dealul spânzurătorilor, îl privea pe cel care atârna pe crucea din mijloc și nu-și putea lua ochii de la el. De fapt nu voise nicidecum să urce chiar până aici, pentru că totul era necurat, întinat și, dacă puneai piciorul în locul ăsta blestemat, rămânea cu siguranță ceva din tine acolo; te putea face să te reîntorci, iar atunci nu mai plecai niciodată. Peste tot zăceau împrăștiate crani și oase, cruci

prăbușite, pe jumătate putrede, care nu mai foloseau la nimic, dar care nu erau luate de acolo pentru că nimeni nu voia să le atingă. Pentru ce stătea el aici? Doar nu-l știa pe omul ăsta, nu avusese nimic de-a face cu el. Ce căuta pe Golgota el, care fusese eliberat?

Răstignitului îi atârna capul și răsuflarea îi era anevoioasă; se vedea că nu mai are mult. Nu era deloc viguros. Avea trupul slab, uscățiv și brațele subțiri de parcă niciodată nu fuseseră folosite la ceva. Ciudat om! Avea barba rasă și pe piept nu era nici urmă de păr, ca la un băiețandru. Nu-i plăcea de el.

Din prima clipă când îl văzuse în curtea pretoriului simțise că era ceva neobișnuit cu acest om.

Ce anume, nu știa să spună, doar că așa simțea. Nu mai văzuse niciodată un altul ca el. Sau poate că, venind direct din temniță, ochii nu i se obișnuiseră cu lumina. Așa se face că la început îl văzuse înconjurat de o lumină orbitoare. Bineînțeles că imediat după aceea strălucirea dispăru, iar vederea îi reveni la normal și desluși tot, nu numai pe cel care stătea acolo singur în curte. Dar tot i se părea că e ceva foarte straniu cu omul acela, că nu seamănă cu nimeni altul. I se părea absolut de neînțeles că fusese, ca și'el, prins și osândit la moarte, îi era peste puțină să priceapă. Nu că-l privea pe el – dar cum de puteau să osândească în felul acesta? Era limpede că e nevinovat.

Da, și îl răstigniseră pe omul ăsta, iar lui îi scosese răstignirea și-i dăduseră drumul. Nu era vina lui. Era treaba lor. Puteau alege pe oricine, că aveau dreptul, iar întâmplarea a făcut să-l aleagă pe el. Fuseseră amândoi osândiți la moarte, dar unul trebuia să fie eliberat. L-au uimit și pe el alegerea, în timp ce-i scoteau lanțurile, văzuse cum celălalt dispărea prin arcada porții, între ostași, ducând crucea în spate.

Rămase ținut locului, privind arcada goală. Ostașul de gardă îi dădu un ghiont, strigând:

— La ce mai stai și te holbezi? Hai, pleacă de-aici că ești liber! Atunci își veni în fire, ieși și el pe aceeași poartă și, văzându-l pe celălalt purtându-și cu greu crucea de-a lungul străzii, se luă după el. De ce, nici el nu știa. Și nici de ce stătuse ore în șir să-i urmărească răstignirea și îndelungata agonie, deși nu avea nimic de-a face cu el.

Oare cei care erau adunați sus, în jurul crucii, trebuiau să fie acolo? Nu, probabil că veniseră de bunăvoie. Nimic nu-i obliga să meargă până aici și să se spurce. Probabil că erau rude cu el sau prieteni apropiați. Era curios să vezi cum nu le pasă câtuși de puțin că se spurcă.

Femeia aceea trebuie să fi fost mama lui. Cu toate că nu-i semăna deloc. Dar cine putea să-i semene? Arăta ca o țarancă morocănoasă și aspră; din când în când își trecea dosul mâinii peste gură și peste nasul care-i curgea pentru că-i venea să plângă. Dar de plâns nu plângea. Era îndurerată într-un alt fel decât ceilalți și nici nu-l privea cum îl priveau ei. Așa că trebuie să fi fost mama lui. Pesemne că durerea ei era cea mai mare, și cu toate acestea ai fi zis că-l învinuiește că atârnă acolo, că ajunsese să fie răstignit. Așa curat și neprihănit cum era, tot făcuse el ceva, și ea nu putea să-l ierte. Că era nevinovat, știa ea prea bine, că doar îi era mamă. Orice ar fi făcut, ea tot nevinovat l-ar fi socotit.

Dar el, cel care privea, nu avea mamă. Și de fapt nici tată nu avea; adică nu auzise vorbindu-se de el. Nici rubedenii nu știa să fi avut. Așa că dacă l-ar fi răstignit pe el nu ar fi fost atâta văicăreală. Nu ca pentru acesta. Se băteau cu pumnii în piept și se purtau ca și cum n-ar mai fi trecut niciodată printr-o asemenea durere. Erau

însăpăimântătoare aceste plânsete și suspine care nu mai conteneau.

Îl cunoștea bine pe cel de pe crucea din dreapta. Dacă l-ar fi văzut stând acolo, ar fi crezut că pentru el venise, ca să-l vadă cum se chinuie de-a binelea. Însă nu pentru el venise; nicidecum nu era acolo pentru el. Dar nu avea nimic împotriva să-l vadă și pe el pe cruce. Dacă merita cineva să moară, apoi atunci canalia asta merita, deși nu pentru ceea ce fusese condamnat, ci pentru cu totul altceva.

Dar de ce se uita la el, și nu la cel din mijloc pentru care venise, cel care atârna acolo în locul lui, cel care îl făcuse să ajungă până aici și care avea atâta putere asupra lui? Putere? Nimeni nu arăta mai neputincios ca el. Nu era cu puțință ca cineva să atârne mai jalnic pe o cruce; ceilalți doi nu arătau deloc așa, nu păreau să sufere la fel de mult ca el. Se vedea bine că le rămăsese mai multă vlagă. El nu avea nici măcar putere să-și țină capul drept, îi cădea istovit.

Acum și-l ridică totuși puțin, iar pieptul slab și fără păr i se înălță; gâfâind, își trecu limba peste buzele arse. Gema ceva care arăta că îi este sete. Ostașii care ședeau mai deoparte și jucau zaruri, plictisiți că răstigniții nu mai mureau odată, nu-l auziră. Dar cineva dintre cei apropiați lui coborî și le spuse. Un ostaș se urni în silă și se duse să ude un burete într-un vas de lut, apoi i-l întinse cu o prăjină; simțind însă gustul de mâl, nu mai vru nimic, și secătura de ostaș stătu și rânji, iar când se întoarse la tovarășii săi, începură să râdă cu toții. Afurisiții!

Rubedeniile, sau ce erau, îl priveau cu disperare pe bietul răstignit care răsufleta tot mai greu, și se vedea limpede că în curând avea să-și dea duhul. De fapt, cel mai bine era să se termine cât mai repede ca să nu se mai chinuie. Așa gândea și el, cel care privea. De s-ar termina

odată. De îndată ce se va termina, se va grăbi să plece de aici și nu se va mai gândi niciodată la asta!...

Dar deodată se întunecă tot dealul, ca și cum soarele și-ar fi pierdut lumina; se făcu aproape întuneric, și în acest întuneric răstignitul strigă cu glas tare: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit!” Suna înfiorător. Oare ce voia să spună? Și de ce se întunecase? Doar era în plină zi. Era cu totul de neînțeles. Cele trei cruci abia se mai zăreau acolo sus. Era înfricoșător. Fără îndoială că avea să se întâmple ceva cumplit. Ostașii săriră în picioare și puseră mâna pe arme – indiferent ce se întâmpla, ei se repezeau întotdeauna să-și ia armele. Stăteau cu lăncile ridicate și, îngroziți, vorbeau în șoaptă unul cu altul. Acum le era teamă! Acum nu mai rânjeau! Erau cu siguranță superstițioși.

Și lui îi era frică. Și se bucură când începu să se lumineze câte puțin și când totul deveni ca mai înainte. Lumina miji încet, ca în zori, se răspândi peste deal și peste măslinii din jur, iar păsările care tăcuseră și ele se porniră din nou să ciripească. Era întocmai ca o nouă dimineață.

Însoțitorii amuțiseră. Nu se mai auzea nici plânset, nici tânguiri. Stăteau tăcuți și-l priveau pe răstignit; până și ostașii îl priveau. Peste tot se așternu liniștea.

Acum n-avea decât să plece. Pentru că totul se sfârșise. Soarele strălucea și totul era din nou ca de obicei. Se întunecase doar o clipă, pentru că murise el.

Da, acum avea să plece. Era limpede că trebuie să plece. N-avea la ce să mai stea. Nu acum, când celălalt era mort. Nu mai avea nici un motiv să rămână. Îl dădură jos de pe cruce – văzu asta înainte să plece. Cei doi bărbați îl înfășurară într-o pânză subțire de in – văzu și asta. Trupul era alb de tot și umblau cu el cu atâta grijă de parcă le-ar fi fost frică să nu-l vatăme, ca nu cumva să-i sporească

suferința. Se purtau foarte ciudat, de vreme ce fusese răstignit și acum era mort. Nici vorbă, nu erau niște oameni obișnuiți. Iar mama sa stătea cu ochii goliți de lacrimi și-l privea pe cel care-i fusese fiu, și chipul ei aspru, întunecat, părea neputincios să mai arate durerea; se vedea doar că nu putea să priceapă ceea ce se petrecuse și că nu va putea niciodată să ierte. Pe ea o înțelegea mai bine.

Bărbații purtau trupul înfășurat în giulgiu, iar femeile mergeau în urma lor. Când convoiul îndurerat se îndepărtă puțin, una din ele îi șopti ceva mamei, arătându-i-l pe Baraba. Mama stătu o clipă și își aținti ochii asupra lui cu o privire atât de deznădăjduită și învinuitoare încât știu că n-o s-o mai uite niciodată, își urmară drumul în jos pe Golgota, apoi o apucară pe un alt drum spre stânga.

Se ținea mult în spatele lor ca să nu fie observat. Ceva mai departe, într-o grădină cu măslini, îl așezară pe mort într-un mormânt săpat în stâncă. După ce se rugară, prăvăliră o piatră mare în fața intrării și pe urmă plecară.

Atunci se apropie de mormânt și stătu o vreme nemișcat. Dar nu se rugă, căci era un răufăcător și ruga lui n-ar fi fost primită, cu atât mai mult cu cât nu-si ispășise crima. Și la o adică nici nu-l cunoștea pe mort. Cu toate acestea, rămase acolo câteva clipe.

Pe urmă se îndreptă și el spre Ierusalim.

După ce intră pe Poarta lui David și făcu câțiva pași pe stradă o întâlni pe femeia cu buză de iepure. Mergea parcă lunecând de-a lungul șirului de case și se făcea că nu-l vede, dar el știa că-l văzuse și că nu se așteptase să mai dea ochii cu el. Crezuse poate că fusese răstignit.

Se luă după ea, o ajunse din urmă și așa se întâlniră. N-ar fi fost nevoie. N-ar fi fost nevoie nici să-i vorbească, și se miră și el că totuși îi vorbi, își dădu seama că și ea se

miră. Îi aruncă o privire sfioasă când văzu-că nu are încotro.

Nu vorbiră despre ceea ce amândoi aveau în minte, ci el o întrebă numai unde se duce și dacă are vești din Ghilgal. Îi răspunse doar atât cât trebuia, bolborosind precum îi era obiceiul, și era greu să deslușești ce spune. Nu se ducea nicăieri, și când o întrebă unde locuiește nu răspunse. Văzu că fusta îi este zdrențuită la tiv și că nu are nimic în picioarele late și murdare. Conversația lor amuți; mergeau alături fără să-și spună o vorbă.

Prin deschizătura unei uși, ca o gaură neagră într-un zid, se auzea gălăgie mare, și tocmai când trecură prin fața casei apăru în grabă o femeie grasă care-l strigă pe Baraba. Era băută și, văzându-l, începu să dea din brațele ei dolofane, de bucurie și nerăbdare, si-l pofti imediat să intre în casă. El șovăi, parcă puțin rușinat de femeia care-l însoțea, dar grăsansa îl trase după ea, așa că intrară îmbrâncindu-se amândoi. Înăuntru, unde era pe jumătate întuneric, fu întâmpinat cu strigăte de către doi bărbați și trei femei pe care nu-i putu vedea decât după câteva clipe, când ochii i se obișnuiră cu întunericul din casă. Îi făcură de îndată loc la masă, îi turnară vin, vorbind toți deodată: că a scăpat din temniță, că fusese eliberat și că ce baftă, al naibii, a avut ca celălalt să fie răstignit în locul lui! Erau cu toții plini de vin și de dorința de a împărți cu el norocul pe care-l avusese; puseră mâinile pe el ca să treacă norocul și la ei, iar când una dintre femei îi băgă mâna pe sub tunică și-i atinse pieptul păros, grăsansa începu să râdă cât o ținea gura.

Baraba bea laolaltă cu ei, dar nu zicea mai nimic. Ședea și privea în gol cu ochii lui negri, adânciți prea mult în orbite, ca și cum ar fi vrut să se ascundă. Celorlalți li se păru că Baraba e cam ciudat. Așa era el câteodată.

Femeile îi mai turnară vin. El bău iarăși și-i lăsa pe ceilalți să vorbească, nu intra prea mult în vorba lor.

În cele din urmă începură să se întrebe ce se întâmplase cu el, de ce era așa. Dar femeia mare și grasă își puse brațul pe după gâtul lui și zise că era de înțeles, și că nici nu putea fi altfel când fusese ținut în lanțuri atâta timp într-o temniță și aproape că și murise; un om osândit la moarte este ca și mort, iar când i se dă drumul, tot mort este, pentru că fusese mort atâta timp. Iar acum a înviat din morți și nu-i același lucru ca atunci când ai trăit ca ceilalți. Dar pentru că începură să râdă de ceea ce spunea ea, își ieși din fire și le zise că-i va alunga din casă pe toți, în afară de Baraba și de femeia cu buză de iepure pe care nici n-o știa, dar care-i părea cumsecade și la locul ei, deși cam nătângă. Amândoi bărbații se prăpădeau de râs auzind o femeie care spunea astfel de vorbe, dar pe urmă se liniștiră și, devenind serioși, începură să vorbească în șoaptă cu Baraba. Îi spuseră că se vor întoarce în munți la noapte îndată după apusul soarelui; coborâseră doar ca să jertfească un ied pe care-l luaseră cu ei, dar care nu fusese primit, așa că-l vânduseră și jertfiseră în schimb doi porumbei fără cusur, iar cu banii rămași petrecuseră la grășana, îl întrebară când se va întoarce și el acolo sus și-i spuseră unde i-ar putea găsi. Baraba dădu din cap în semn că a înțeles, dar nu le răspunse la întrebare.

Una dintre femei începuse să vorbească despre bărbatul care fusese răstignit în locul lui Baraba; îl văzuse o dată, doar în fugă, și lumea zicea că era un mare cunoscător al Scripturii care cutreiera, prorocea și făcea minuni. Nu era nici un rău în asta, mulți făceau la fel ca el, așa că alta trebuie să fi fost pricina pentru care îl răstigniseră. Era slab, altceva nu-și aducea aminte. Cealaltă femeie spuse că ea nu-l văzuse niciodată, dar auzise că el ar fi spus că templul se va prăbuși, iar Ierusalimul va fi distrus de un

cutremur și că apoi cerul și pământul vor dispărea în flăcări. Era o nebunie, încât nu era de mirare că îl răstigniseră pentru așa ceva. Dar a treia femeie spuse că umbla mai mult cu săracii și le tot promitea că o să ajungă în împărăția lui Dumnezeu – chiar și târfelor le promisese asta –, și toți râdeau de vorbele lui, dar își ziceau că ar fi strașnic dacă ar fi adevărat.

Baraba le asculta și parcă nu mai era așa dus pe gânduri, dar nici urmă de zâmbet nu i se vedea pe buze. Tresări când grășana îi puse din nou brațul pe după gât, spunând că puțin îi pasă ei cine era celălalt, dacă tot era mort. Fusesse răstignit el, și nu Baraba, și numai asta conta.

Femeia cu buză de iepure, care la început șezuse ghemuită și păruse a fi cu gândurile aiurea, dar care mai apoi ascultase cu luare-aminte descrierea celui de pe cruce, se purta foarte ciudat. Ridicându-se, se uită țintă la însoțitorul ei cu o expresie de groază pe fața ei palidă și înfometată, apoi, cu acel glas straniu, fonfăit, strigă: „Baraba!” De fapt nu era nimic extraordinar în asta, îi spusese doar numele, dar toți se uitau uimiți la ea și nu pricepeau ce înseamnă acest strigăt. Și Baraba părea ciudat – se uita încolo și-ncoace, după cum îi era obiceiul când nu voia să privească pe cineva drept în ochi. De unde-i venea asta, era de neînțeles, și nici nu avea vreo importanță. Cel mai bine era să te faci că nu bagi de seamă. Căci oricât se putea spune despre Baraba că era bun tovarăș și câte și mai câte, nu știai niciodată exact ce se petrece în sinea lui.

Buză-de-Iepure se ghemui din nou pe bucata de rogojină așternută pe pământul bătucit, continuând să se uite la el cu ochi arzători.

Grășana îi aduse de mâncare lui Baraba; îi trecu prin minte că trebuie să fie mort de foame, că nu le dădea mai nimic de mâncare în temnițele porcilor ăloră afurisiți, îi

puse în față pâine și sare și o bucată de carne uscată de oaie. Nu mănca cine știe cât, în schimb îi împinse mâncarea femeii cu buză de iepure, ca și cum ar fi fost deja sătul. Femeia se năpusti asupra mâncării, o devoră ca o fiară, apoi se repezi afară din casă și într-o clipă dispăru.

Îndrăzniră să-l întrebe cine era femeia, dar el nu dădu, bineînțeles, nici un răspuns. Așa îi era felul. Mereu același, nimic nu scoteai de la el când era vorba de lucruri care-l priveau numai pe el.

— Ce minuni făcea prorocul acela, spuse, întorcându-se către femei, și ce predica de fapt?

Îi răspunseră că vindeca bolnavi, alunga duhuri rele; se spunea, de asemenea, că ar fi înviat morți, dar nimeni nu știa dacă era adevărat. Sigur că nu era. Ce predica, nu aveau habar. Doar una dintre femei auzise o întâmplare pe care o povestise chiar el, despre cineva care dăduse o masă mare la o nuntă, sau cam așa ceva, și că nu venise nimeni la masa aceea, așa că fuseseră nevoiți să dea mâncarea la drumul mare cui se nimerise – cerșetori și săraci prăpădiți care erau cu adevărat înfometați și care abia de aveau haine pe ei; stăpânul se supăraseră sau parcă spusese că nu-i nimic – nu, femeia nu-și aducea bine aminte cum se întâmplase. Baraba părea că ascultă tot timpul cu atenție, ca și cum se povestea ceva cu totul deosebit. Și când o altă femeie spuse că trebuie să fi fost unul dintre cei care se credeau Mesia, își trecu mâna peste barba mare și roșie și căzu pe gânduri. Mesia?... Nu, nu era, își spuse el în șoaptă.

— Sigur că nu putea să fie, spuse unul din bărbați, că atunci nu l-ar fi răstignit. Și nemernicii aceia ar fi fost puși la pământ. Ea nu știa ce înseamnă un Mesia?

— Sigur că nu era! Atunci s-ar fi dat jos de pe cruce și i-ar fi nimicit pe toți!

— Un Mesia care să se lase răstignit! Cine a mai auzit una ca asta?

Baraba stătea așa cu barba în mâna lui mare, cu ochii în pământ.

— Nu, nu era...

— Hai, ia de bea, Baraba, și nu mai tot mormăi, spuse unul din tovarășii săi, dându-i un ghiont, și era de mirare că se încumetă să facă una ca asta, dar o făcu. Și Baraba chiar luă o gură din vasul de lut pe care apoi, gânditor, îl împinse la o parte. Femeile se grăbiră să-l umple și-l făcură să mai ia o gură. Sigur că vinul avea oarecare efect, dar Baraba rămânea cam absent. Prietenul îl înghionti încă o dată.

— Trebuie să bei și să te bucuri că ai scăpat, că stai aici printre prieteni buni și că ți-e bine, în loc să atârni pe o cruce și să putrezești. Nu-i mai bine? Spune, nu ți-e bine aici? Ia gândește-te, Baraba. Ți-ai salvat pielea, trăiești! Trăiești, Baraba!

— Da, sigur că da, spuse el. Desigur...

În felul acesta îl făcură încetul cu încetul să nu mai stea așa și să se uite în gol, ci să fie și el ca toți oamenii. Băură și vorbiră, ba de una, ba de alta, și nu li se mai părea că era ceva neobișnuit cu el.

Dar în vreme ce stăteau de vorbă despre toate cele, se treziră că-i întreabă ceva ciudat. Îi întrebă ce părere aveau de întunericul acela din timpul zilei, de soarele care-și pierduse pentru câteva momente lumina.

— Întuneric? Ce întuneric? îl priviră cu ochi mirați. Nu fusese întuneric deloc! Când anume?

— Pe la ceasul al șaselea?

— Cum?... Ce vorbe erau astea? Nimeni nu văzuse așa ceva!

Rămase buimac și se uită cu neîncredere ba la unul, ba la altul. Toți îl asigurară că nici ei, nici altcineva nu observase nici un fel de întuneric în tot Ierusalimul. Chiar i s-a părut lui că se făcuse întuneric? Ziua în amiaza mare! Prea era de tot. Dacă într-adevăr așa i s-a părut, trebuie să fi avut ceva la ochi după atâta amar de vreme cât a stat închis în temniță. Da, avea ceva la ochi. Grăsana spuse că asta trebuie să fi fost, că nu apucase să se obișnuiască cu lumina și că lumina îl orbise câteva clipe. Nici nu era de mirare că se întâmplase așa.

Se uită neîncrezător la ei – și apoi păru ceva mai ușurat, își îndreptă puțin spatele și întinse mâna după carafă – luă o înghițitură bună. Apoi nu o mai puse la loc, ci o ținu în mână – o împinse doar ca să i se umple. I-o umplură imediat și băură cu toții, și se vedea limpede pe el că vinul avea acum alt gust decât mai înainte. Bea precum îi era obiceiul când i se dădea de băut și se vedea că licoarea îl înviora. Prea vorbăreț nu se făcu, dar povesti totuși câteva din viața lui de întemnițat. Fusesse ca în iad, bineînțeles. Nu era de mirare că acum i se cam învârtea capul. Dar ce minune că scăpase, nu? Nu-i ușor să scapi după ce pun ghearele pe tine. Mare noroc, nu glumă! în primul rând că era cât pe-acți să fie răstignit chiar în preajma Paștilor, când e obiceiul să elibereze pe cineva. Și apoi că l-au eliberat tocmai pe el! Al naibii noroc! Așa gândea și el și, când îl îmbrânceau și-l băteau pe umăr și se aplecau asupra lui cu răsuflarea înfierbântată, zâmbea și se cinstea cu fiecare pe rând. Se dezgheță și era din ce în ce mai înviorat, vinul i se urcă la cap și își scoase tunică de cald ce-i era, așezându-se comod pe jos ca și ceilalți. Se vedea că îi era bine și se simțea în largul său. Își puse chiar brațul pe după femeia care era lângă el și o trase mai aproape. Femeia începu să râdă și i se agăță de gât. Dar grăsana o dădu la o parte și, luându-i locul, spuse că acum

își recunoștea cu adevărat iubitul, că acum era așa cum trebuie să fie; că-și venise în fire și era vindecăt după temnița aceea înspăimântătoare. Și niciodată n-o să-și mai închipuie nimic de nici un întuneric, nimic, niciodată – îl trase spre ea și își lipi buzele ȕuguiate de obrazul lui, frământându-i ceafa cu degetele ei cърnoase, jucându-se cu barba lui roșie. Se bucurau cu toȕii de această schimbare: Baraba era din nou așa cum îl știau, așa cum putea să fie el câteodată când era cu chef. Și acum își dădură drumul cu toȕii. Beau și flecărneau și se înȕelegeau în toate cele și se bucurau că le era atât de bine împreună acolo unde se aflau, se înflăcărneau unii cu alȕii și cu vinul. Bărbaȕii, care de luni de zile nu puseseră gura pe vin și ochii pe vreo femeie, își scoaseră pърleala; curând aveau să se retragă din nou în munȕi, nu le rămânea prea multă vreme – trebuiau să sărbătorească așa cum se cuvine că se aflau la Ierusalim și că Baraba fusese eliberat! Se îmbătară cu vinul acela tare și acru și se veseliră cu toate femeile în afară de cea mare și grasă, trăgându-le pe rând după o bucată de pânză care atârna în fundul încăperii. Se întorceau gърfâind și aprinși la faȕă și se porneau iarăși să bea și să facă gърlăgie. Tot ce făceau, făceau temeinic, precum le era obiceiul.

Au ȕinut-o așa până spre apusul soarelui. Atunci amândoi bărbaȕii se ridicară spunând că era timpul să plece, își luară rămas bun, își aruncară pe spate pieile de capră sub care își ascunseseră armele și se strecurară afară pe stradă unde aproape că se făcuse întuneric. Cele trei femei se duseră imediat după aceea să se culce în spatele pânzei unde, băute și moarte de oboseală, adormiră imediat. Rămânând astfel singură cu Baraba, grърsana îl întrebă dacă nu crede că ar fi timpul să se bucure și ei unul de celălalt, că s-ar putea să aibă și el nevoie de așa ceva după ce se purtaseră atât de rău cu el în temniȕă. Ea avea mare poȕtă de un bărbat care stătuse atȕta timp închis și

care fusese cât pe ce să fie răstignit, îl luă sus pe terasă unde avea o colibă din frunze de palmier pentru anotimpul cald. Se lungiră, ea îl mângâie puțin, iar Baraba se dezlănțui și se afundă în trupul ei durduliu ca și cum ar fi vrut să rămână pentru totdeauna acolo. Trecu jumătate de noapte, fără ca ei să știe ce se întâmplă în jurul lor.

În cele din urmă niciunul nu mai putu; femeia se întoarse pe o parte și adormi imediat. Baraba rămase treaz lângă corpul ei asudat, cu ochii pironiți în tavanul colibei de frunze. Se gândea la cel de pe crucea din mijloc și la cele petrecute acolo, sus, pe dealul spânzurătorilor. Se gândi apoi la întunericul acela, și dacă era cu puțință. Să fie oare așa cum spusese ei, o închipuire? Sau poate ceva ce se întâmplase doar acolo, pe Golgota, de vreme ce ei nu băgaseră de seamă absolut nimic? și totuși acolo sus se făcuse întuneric, ostașii se speriaseră _ Să fie toate astea închipuiri? Nu, îi era peste puțință să înțeleagă, nu găsea nici o explicație...

Baraba se gândi din nou la el, la cel de pe cruce. Stătea lungit, cu ochii deschiși, fără să poată adormi, simțind lipit de el spatele gras al femeii. Printre frunzele uscate ale acoperișului vedea cerul – nu putea fi decât cerul, deși nu se vedeau nici stele, nici nimic altceva. Nimic decât întuneric.

Da, acum era întuneric, și pe Golgota și peste tot.

A doua zi, Baraba se plimbă prin oraș și se întâlnește cu mulți cunoscuți; și prieteni, și dușmani. Cei mai mulți păreau că se miră când dădeau cu ochii de el, iar unii tresăreau ca și cum ar fi văzut o fantomă, îi era neplăcut. Nu știau că fusese eliberat? Când or să afle că nu el fusese răstignit?

Soarele strălucea și ochilor le era nespuse de greu să se obișnuiască pe de-a-ntregul cu lumina asta puternică. Poate

că într-adevăr i se întâmplase ceva cu vederea în închisoare. Oricum, îi era mai bine când mergea pe la umbră. Când ajunse în dreptul arcadelor care duceau la Templu, se așeză sub una din ele ca să-si mai odihnească ochii. Ii făcu bine.

Mai erau acolo câțiva bărbați, ghemuiți pe lângă zid. Vorbeau în șoaptă și nu părură bucuroși să-l vadă, ci se uitară la el pieziș și coborâră și mai mult glasul. Auzea din când în când ce spuneau, dar nu tot, și apoi la ce i-ar fi folosit, nu-l interesau pe el secretele lor. Unul dintre ei era un bărbat cam de-o vârstă cu el și avea o barbă roșie ca a lui; părul, tot roșu, era bogat și zbârlit, și crescuse de-a valma cu barba. Avea ochi albaștri, și era ceva straniu, copilăros în privirea aceea; fața îi era mare și plină. Tot — ce avea bărbatul ăsta era vânjos și parcă făcut din topor; după mâini și îmbrăcăminte, părea să fie meșteșugar. Lui Baraba puțin îi păsa ce era sau cum arăta, dar era un bărbat care nu trecea neobservat, cu toate că nu avea absolut nimic deosebit, exceptând ochii albaștri, bineînțelese.

Bărbatul vânjos era deznădăjduit, și la fel erau cu toții. Vorbeau despre cineva care murise, sau cel puțin așa părea. Uneori suspinau adânc, deși erau bărbați în toată firea. Dacă într-adevăr era așa, dacă era vorba de cineva care murise, de ce nu lăsau văicărerile pe seama femeilor, a bocitoarelor?

Deodată, Baraba auzi că mortul acela fusese răstignit. Că fusese răstignit ieri. Ieri...?

Se strădui să audă mai bine, dar coborâră din nou glasul și nu rmai putu auzi nimic.

Despre cine vorbeau?

Era lume pe stradă, și de aceea nu putea să audă nimic. Când se făcu din nou liniște, auzi doar că era așa cum bănuia – despre acela vorbeau. Cel care...

Foarte ciudat!... Și el se gândise la același om cu câteva clipe înainte. Se întâmplase să treacă pe lângă arcada curții palatului și atunci se gândise la el. Apoi, în locul unde condamnatul nu mai avusese putere să poarte crucea, Baraba se gândise iar la el. Și acum acești bărbați ședea și vorbeau despre el... Ciudat! Ce legătură aveau ei cu el? Și de ce șușoteau tot timpul? Numai vânjosul cu părul roșu putea fi auzit câteodată; trupul lui nu se potrivea șoaptelor.

Spuneau ceva... de întuneric! Că se făcuse întuneric când a murit!...

Ascultă cu multă atenție și cu atâta interes încât trebuie să-l fi observat. Deoarece dintr-o dată tăcură, amuțiră, un timp nu mai scoaseră nici un cuvânt; ședea doar și se uitau pieziș unul la altul. Apoi murmurară ceva ce nu se putu înțelege. Și la scurt timp după aceea își luară rămas bun de la cel vânjos și își văzură de drum. Erau patru; nu-i plăcu de niciunul din ei.

Baraba ședea acum singur cu bărbatul vânjos. Tare ar fi vrut să-i vorbească și nu știa cum să înceapă. Bărbatul își țuguia buzele și din când în când își clătina capul său mare. După cum este obiceiul oamenilor simpli, își arăta necazurile prin gesturi, într-un târziu, Baraba îl întrebă direct ce anume îl frământă. Bărbatul își ridică uimit ochii rotunzi și albaștri, însă nu răspunse nimic. Dar după ce-l cercetă cu candoare pe străin, îl întrebă dacă era din Ierusalim. Nu, nu era.

— Dar îmi pare că vorbești ca ei! Baraba răspunse că era de prin apropiere – din munții dinspre răsărit. Se văzu că lucrul acesta contează mult pentru el. Nu avea nici pic de încredere în oamenii din Ierusalim, spuse el hotărât, nici urmă de încredere, cu siguranță că mai toți erau adevărați escroci și bandiți. Baraba zâmbi și îi spuse că și el crede la fel. Și el de unde era? El? Ei, el era de departe. Cu ochii lui

de copil încercă să arate de cât de departe era. Și îi spuse cu inima deschisă că ar fi vrut să fie acum acolo, și nicidecum la Ierusalim sau în altă parte din lume. Dar nu mai putea niciodată să se întoarcă la locul lui de baștină ca să trăiască și să moară acolo, așa cum crezuse odinioară. Lui Baraba cuvintele acestea îi sunau ciudat. De ce nu? întrebă Baraba. Nimeni nu-l putea împiedica, fiecare era liber să hotărască în ceea ce-l privește.

— O, nu, răspunse vânjosul îngândurat. Nu este așa!

Dar atunci pentru ce se afla aici? întrebă Baraba, fără să se poată stăpâni. Nu-i răspunse imediat, dar apoi îi spuse șovăind că de dragul învățătorului.

— Învățător?

— Da. Cum, el nu auzise vorbindu-se de învățător?

— Nu!

— Cum așa? Despre cel care fusese răstignit ieri pe Golgota?

— Răstignit! Nu, nu aflase. Dar din ce pricină?

— Pentru că așa era rânduit.

— Rânduit? Era rânduit să fie răstignit?

— Desigur! Stătea scris în Scripturi și, pe urmă, chiar el a profețit.

— A profețit, și scria în Scripturi? Nu prea cunoștea Scripturile atât de bine încât să știe așa ceva.

— Ei, nici eu. Dar de scris, scrie.

Baraba nu se îndoia. Dar cum venea asta – că învățătorul lui trebuia neapărat să fie răstignit, și la ce bun, la urma urmelor? Era într-adevăr foarte ciudat!

— Da... și eu zic la fel. Nu înțeleg de ce trebuia să moară! Și într-un fel atât de groaznic! Dar trebuia să se întâmple așa cum a profețit! Totul trebuie să se petreacă după cum este rânduit. Așa cum ne spunea mereu, zise el,

aplecându-și capul său mare, că trebuie să sufere și să moară pentru noi.

Baraba se uită țintă la el.

— Să moară pentru noi!

— Da, în locul nostru. Să sufere și să moară nevinovat în locul nostru. Că doar trebuie să recunoaștem că noi suntem cei vinovați, și nu el.

Baraba stătu locului cu ochii pierduți spre stradă și un timp nu mai întrebă nimic.

— Acum, după cele întâmplate, se înțelege mai bine ceea ce ne spunea el mereu, zise celălalt, mai mult pentru el însuși.

— Îl cunoșteai bine? întrebă Baraba.

— Desigur! îl cunoșteam bine. Am fost cu el din prima clipă, de când a început acolo sus, la noi.

— Va să zică era de prin locurile tale!

— Și apoi l-am urmat tot timpul prin locurile pe unde a fost.

— De ce?

— De ce? Ia te uită ce întrebare! Se vede prea bine că nu-l cunoști!

— Ce vrei să spui?

— Păi, avea putere asupra ta. O putere neobișnuită. Ți spunea doar: urmează-mă! Și nu puteai decât să-l urmezi. Așa putere avea. Dacă l-ai fi cunoscut, ai fi văzut. L-ai fi urmat și tu.

Baraba tăcu. După câteva clipe vorbi din nou:

— Trebuie să fi fost un om nemaipomenit, dacă-i adevărat tot ce spui. Dar dacă a fost răstignit înseamnă totuși că prea mare putere nu avea, nu?

— O, nu... nu-i așa deloc. Așa am crezut și eu la început – și tocmai asta este atât de înfricoșător. Că fie și pentru o

clipă am putut crede în felul acela! Dar acum cred că am înțeles ce înseamnă moartea asta a lui infamă, după ce am stat să mă gândesc și am vorbit și cu ceilalți, care cunosc mai bine Scripturile. Trebuia să treacă prin suferința asta, înțelegi, așa, nevinovat, trebuia chiar să coboare în împărăția morții de dragul nostru. Dar se va întoarce și își va dovedi toată puterea. Are să învie din morți! Suntem siguri de asta.

— Să învie din morți! Ce poveste-i asta?

— Nu-i nici o poveste! Cu siguranță așa va fi. Și mulți cred că are să se întâmple chiar mâine, căci mâine este a treia zi. Se pare că a și spus că va sta trei zile în împărăția morții – cu toate că eu niciodată nu l-am auzit vorbind despre asta. Și totuși se zice că așa ar fi spus. Și mâine la răsăritul soarelui...

Baraba dădu din umeri.

— Nu crezi?

— Nu!

— Nu, nu... tu nu poți crede... Căci tu nu l-ai cunoscut deloc. Dar dintr-ai noștri sunt mulți cei care cred. Și de ce n-ar învia și el, când a făcut pe atâția morți să învie?

— A înviat morți? Ei, nu se poate!

— Ba se poate. Asta am văzut eu cu ochii mei!

— E chiar adevărat?

— Sigur că-i adevărat. Așa că vezi ce putere are. Are putere să facă orice, doar să vrea. Numai să fi vrut să și-o folosească pentru propria lui viață. Dar niciodată n-a făcut asta!

— Și de ce s-a lăsat răstignit, dacă avea atâta putere...?

— Ei da, știu eu de ce!... Dar nu-i ușor de priceput, nu-i ușor deloc. Vezi, eu sunt un om simplu, și toate astea nu sunt lucruri ușor de înțeles. Poți fi sigur de asta.

— Nu ești sigur că o să învie?

— Ba da, sunt sigur. Sunt cât se poate de sigur că tot ce spun ceilalți este adevărat. Că învățătorul se va întoarce și ni se va arăta în toată puterea și strălucirea sa. Nu mă îndoiesc câtuși de puțin că așa va fi – doar ei cunosc mult mai bine Scripturile decât mine. Va fi o clipă înălțătoare. Și mai spun că atunci va începe veacul nou, veacul fericit, când Fiul Omului va stăpâni în împărăția sa.

— Fiul Omului?

— Da. Așa își spunea.

— Fiul Omului...?

— Da. Așa zicea. Dar unii cred... Nu, asta nu pot să spun...

Baraba se trase mai lângă el.

— Ce cred?

— Cred... că el este chiar Fiul lui Dumnezeu.

— Fiul lui Dumnezeu!

— Da... Dar așa ceva nu poate fi adevărat, aproape că te cuprinde teama. Cel mai mult aș vrea să se întoarcă așa precum era.

Baraba era acum tulburat de-a binelea.

— Cum de pot să vorbească așa! izbucni el înfuriat. Fiul lui Dumnezeu! Fiul lui Dumnezeu, răstignit! Se înțelege că nu este cu putință.

— Doar am spus că nu poate fi adevărat. Și dacă vrei mai spun o dată.

— Ce fel de oameni sunt aceștia care și-au pierdut mințile și pot crede așa ceva? spuse Baraba mai departe, și cicatricea de sub ochi i se înroși mai tare, ca de fiecare dată când se întâmpla ceva deosebit. Fiul lui Dumnezeu! E limpede că nu era! Crezi tu că Fiul lui Dumnezeu coboară pe

pământ? Și începe să cutreiere și să predice prin locurile tale?

— Știu eu... de ce nu? S-ar putea foarte bine să fie așa. La fel de bine ca oriunde altundeva. Locul nostru este cu siguranță neînsemnat, dar undeva trebuie să înceapă.

Bărbatul vânjos părea atât de sincer încât Baraba ar fi vrut să zâmbească, însă era prea tulburat. Se sucea și se răsucea, își trăgea mantaua din piele de capră ca și cum i-ar fi alunecat de pe umăr, deși nu-i alunecase.

— Dar la minunile care s-au petrecut când a murit, spuse celălalt, te-ai gândit?

— Ce minuni?

— Că s-a lăsat întunericul când a murit, nu știi? Baraba se uită în altă parte și se frecă la ochi.

— Și că pământul s-a cutremurat, și că Golgota s-a crăpat în locul unde stătea crucea.

— Da' de unde! Astea-s plăsmuiri de-ale voastre! De unde știi că s-a crăpat? Ai fost tu acolo?

Bărbatul vânjos se schimbă deodată la față. Se uită bănuitor la Baraba, apoi își pleacă privirea în pământ.

— Nu, nu, nu știu nimic despre toate astea. Nu pot depune mărturie, se bâlbâi el. Și apoi rămase multă vreme tăcut și suspină adânc.

Mai pe urmă puse mâna pe brațul lui Baraba și spuse:

— Vezi... Eu nu mai eram alături de învățătorul meu când a pățimit și a murit. Fugisem, îl părăsisem și fugisem. Și înainte de a-l părăsi m-am și lepădat de el. Ăsta-i lucrul cel mai rău – că m-am lepădat de el. Cum o să mă poată ierta dacă se întoarce? Ce am să-i spun, ce am să-i răspund când mă va întreba?

Își ascunse fața mare și păroasă în mâini, legănându-se dintr-o parte în alta.

— Cum de-am putut face una ca asta, cum de e cu putință să facă cineva una ca asta...

Ochii albaștri și limpezi îi erau umezi de-a binelea când își ridică în sfârșit capul și se uită la Baraba.

— Mă întrebai ce necaz mă apasă. Iată că acum știi. Știi acum ce fel de om sunt. Și Domnul Dumnezeuul meu și învățătorul știe și mai bine. Nu sunt decât un biet om vrednic de milă – crezi că mă va putea ierta?

Baraba răspunse că da. La drept vorbind nu-l prea privea pe el ce-i povestise celălalt, dar spuse și el „da” ca să-l liniștească și pentru că nu putea să nu-i placă de omul ăsta care se tot învinuia ca un criminal, cu toate că nu făcuse nimic rău. Căci cine nu a trădat vreodată, într-un fel sau altul?

Bărbatul îi apucă mâna și i-o strânse tare într-a sa.

— Crezi? Crezi? repeta el cu tremur în glas. Tocmai atunci trecură câțiva bărbați pe stradă.

Când îl zăriră pe bărbatul vânjos cu păr roșu și când văzură cu cine stătea de vorbă și pe cine ținea de mână, tresăriră și nu le veni să-și creadă ochilor. Se apropiară cu pași grăbiți și, cu toate că se vedea că aveau mult respect față de omul cu haine sărăcăcioase, izbucniră plini de mânie:

— Nu știi cine-i omul ăsta?

— Nu, răspunse el, spunând astfel adevărul, nu știu. Dar este un om milostiv și ne-am înțeles bine la vorbă.

— Cum, nu știi că învățătorul în locul lui a fost răstignit?

Vânjosul. Dădu drumul mâinii lui Baraba și se uită ba la unul, ba la altul, neputându-si ascunde uluirea. Ceilalți își arătau și mai limpede simțămintele, răsuflând greu de indignare.

Baraba se ridicase în picioare și se întorsese cu spatele, așa încât nimeni să nu-l mai poată vedea la față.

— Piei de-aici, blestematule! îi spuseră cu furie, își strânse mantia și porni singur în jos pe stradă, fără să se mai uite în urmă.

Femeia cu buză de iepure nu putea să doarmă. Stătea lungită privind stelele și se gândea la ce avea să se întâmple nu peste mult timp. Nici nu voia să doarmă; voia să stea de veghe toată noaptea.

Își făcuse culcuș din crengi și paie pe care le găsisese într-o groapă din fața Porții Gunoiiului; în jur îi auzea pe bolnavi văitându-se și foindu-se neliniștiți în somn; auzea și clopoțeli leprosuilor, care uneori se scula din pricina durerilor. Mirosul maldărelor de gunoaie umplea toată valea și îngreuna respirația, dar ea era atât de deprinsă cu acest miros că nici nu-l mai simțea. Nimeni din acest loc nu-l mai simțea.

Mâine la răsăritul soarelui... Mâine la răsăritul soarelui...

Era minunat să te gândești că în curând toți bolnavii se vor însănătoși și toți muritorii de foame vor primi de mâncare. Aproape că nu-ți puteai închipui așa ceva. Oare cum se va întâmpla? Curând cerul își va deschide porțile, îngerii vor coborî și vor da de mâncare tuturor – tuturor săracilor, cel puțin. Desigur că cei bogați vor mânca la ei acasă, ca și mai înainte, dar toți săracii, toți cei care erau cu adevărat înfometați, vor mânca de la îngeri; aici, în fața Porții Gunoiiului, se vor întinde fețe de masă albe, de in, și pe ele vor fi înșirate tot felul de bucate și toți se vor așeza pe jos și se vor înfrupta din ele. La urma urmei nu era prea greu să-ți închipui, dacă te gândeați că nimic nu va mai fi ca înainte. Nimic nu va mai semăna cu ce se văzuse sau fusese până atunci.

Poate va avea și ea alte haine, cine știe? Poate albe. Sau poate o tunică albastră. Totul se va schimba. Fiul lui Dumnezeu avea să învie și un veac nou avea să înceapă.

Ședea culcată și se gândea la toate astea, la cum va fi.

Mâine... Mâine, la răsăritul soarelui. Ce bine că aflase.

Clopoței leprosului se auzeau mai aproape, îi recunoscuse. Leprosul avea obiceiul să urce aici noaptea, deși nu era voie; trebuia să rămână în îngrăditura din fundul văii, dar acum, noaptea, avea curaj. Ca și cum căuta să fie în preajma oamenilor; chiar spusese odată că de aceea venea. Îi vedea urcând cu grijă printre cei care dormeau sub lumina stelelor.

Împărăția morții... cum era oare pe acolo? Spuneau că acum învățătorul umbla prin împărăția morții... Cum arăta pe acolo oare? Nu, nu-si putea închipui...

Bătrânul orb se văicărea în somn. Și puțin mai încolo zăcea tânărul slăbănog pe care-l auzeai mereu gâfâind. Iar alături de ea dormea femeia din Galileea; îi zvâcnea brațul, pentru că avea în ea duhul altcuiva. De jur-împrejur era plin de oameni care credeau că nămolul izvorului îi va vindeca, și de bieți amărâți care trăiau din resturi găsite prin grămezile de gunoaie. Dar de mâine niciunul n-o să se mai ducă să scormonească acolo. Zăceau și se foiau în somn, dar de-acum înainte niciunul dintre ei nu mai era de plâns.

Poate că apa se va curăța când va sufla un înger deasupra ei? Și se vor vindeca dacă vor intra în ea? Până și leproșii se vor vindeca? Dar vor avea voie să intre în apa izvorului? Chiar vor avea voie? Nu se putea ști sigur cum va fi... Nu, nu se știa mare lucru...

Poate nu se va întâmpla nimic cu apa izvorului și nimeni nu se va gândi la asta. Poate că cete de îngeri vor zbura deasupra văii lui Hinnom și deasupra întregului

pământ, ștergând cu aripile lor toate bolile, durerile și necazurile!

Ședea acolo culcată, spunându-și că poate așa se va întâmpla!

Apoi se gândi cum fusese atunci când îl întâlnise pe Fiul lui Dumnezeu. Cât de bun fusese cu ea. Niciodată nu mai fusese cineva atât de bun cu ea. Ar fi putut să-l roage s-o vindece de beteșugul ei, dar n-a vrut. Pentru el ar fi fost o nimica toată, dar n-a vrut să-l roage. Ii ajuta pe cei care într-adevăr aveau nevoie de ajutor; făcea minuni mari. Nu voia să-l necăjească pentru atât de puțin.

Dar ciudat, nemaipomenit de ciudat a fost ce i-a spus când a îngenuncheat în praful drumului, iar el s-a uitat în urmă și s-a întors până la locul unde ședea ea în genunchi.

— Îmi ceri și tu să fac o minune? întrebă el.

— Nu, Doamne, nu-ți cer. Te priveam, doar, trecând.

Atunci, uitându-se la ea nespus de blând, dar întristat, o mângâiase pe obraz și îi atinsese gura, fără să se petreacă vreo schimbare. Și apoi murmurase: Să depui mărturie pentru mine.

Foarte ciudat. Ce voise să spună cu asta? Să depui mărturie pentru mine? Ea? Era de neînțeles. Cum ar putea ea să depună mărturie pentru el?

Lui nu-i fusese deloc greu să-i deslușească vorba, așa cum le era celorlalți, ci înțelesese numaidecât. Dar nici nu era de mirare, pentru că era Fiul lui Dumnezeu.

Zăcea și se gândea la câte și mai câte. La privirea pe care o avea când îi vorbise, la mirosul mâinii când îi atinsese gura... Stelele se oglindeau în ochii ei larg deschiși și se gândea cât de ciudat era că păreau din ce în ce mai multe cu cât le priveai un timp mai îndelungat. De când nu mai avea acoperiș deasupra capului, văzuse atât de multe stele!... Ce erau de fapt stelele? Nu știa. Erau, bineînțeles,

făcute de Dumnezeu, dar ce anume erau, nu știa... în deșert văzuse multe stele... Și sus în munți... în munții Ghilgal... Dar nu în noaptea aceea, nu, nu în noaptea aceea...

Se gândi la casa dintre cei doi cedri... Maică-sa stătea în pragul ușii și o privea mergând la vale, purtând cu ea blestemul... Da, era limpede că trebuiau s-o gonească și că avea să trăiască de-acum încolo ca o fiară în vizuină... își aminti cât de verzi erau câmpurile în acea primăvară, și de maică-sa care o urmărea cu privirea, puțin retrasă în întunericul casei ca să nu fie văzută de cel ce blestemase...

Dar nu mai avea importanță acum. Nimic nu mai avea acum importanță.

Orbul se ridică și ascultă cu atenție; se trezise și auzise clopoței leprosului. Începu să strige, amenințându-l cu pumnul în bezna nopții:

— Pleacă de-aici! Hai, șterge-o! Ce cauți aici? Sunetul clopoțeiilor se topi în noapte și, tot bodogănind, bătrânul se lungi din nou, cu mâna peste ochii săi goi.

Copiii care au murit sunt și ei în împărăția morții? Da, însă nu și cei care mor în pântecul mamei. Așa ceva nu se putea. Nu se putea să fie chiar așa; să ajungă acolo și să fie chinuiți și să pătimească? Dar ceva sigur despre asta nu știa... Despre nimic nu știa ceva sigur... Blestemat fie rodul pântecelui tău...

Dar poate că acum, când noul veac avea să vină, toate blestemele se vor dezlega de la sine! Poate... Dar sigur nu se știa.

Blestemat... fie... rodul pântecelui tău.

Se scutură ca și cum ar fi luat-o cu frig. Cu câtă nerăbdare aștepta să se crape de ziuă! Nu putea să mai dureze mult. Oare nu stătuse lungită deja de. Foarte mult timp și nu era noaptea pe terminate? Ba. Da, stelele nu mai erau la fel ca înainte și secera lunii coborâse de mult în

spatele muntelui. Trecuse și ultima schimbare a gărzii, văzuse făcliile pe zidul orașului pentru a treia oară. Cu siguranță că noaptea era pe sfârșite. Ultima noapte...

Da, luceafărul de ziuă suia acum deasupra Muntelui Măslinilor, îl recunoscuse de îndată, puternic, mare și strălucitor, mult mai mare decât toate celelalte stele. Niciodată nu-l mai văzuse strălucind astfel, își puse mâinile pe pieptul scobit și așa, lungită, stătu și se mai uită o vreme în sus cu ochi arzători.

Apoi se ridică în grabă și dispăru în întuneric.

Se culcase ghemuit în spatele unui tufiș de tamarin de partea cealaltă a drumului în dreptul mormântului. De îndată ce-o să se facă lumină, o să-l aibă în fața ochilor. De unde se afla el putea să vadă bine. Măcar de-ar răsări odată soarele!

Că mortul nu se va scula din morți, știa el, dar voia să vadă cu ochii lui, ca să fie absolut sigur. De aceea se sculase atât de devreme, cu mult înainte de răsăritul soarelui, și se așezase la pândă aici, în spatele tufișului. Deși într-un fel se mira și el de ceea ce făcea, de faptul că se afla aici. În fond de ce-i păsa lui atât de mult de toate acestea? Ce-l privea pe el la urma urmelor?

Se așteptase să se adune mai mulți martori la marea minune. De aceea se ascunsese, ca ceilalți să nu-l vadă. Dar era limpede că nu mai era nimeni în afară de el. Ciudat!

Ba, uite că acum zărea pe cineva care îngenunchea puțin mai departe, chiar în mijlocul drumului. Cine putea fi și cum de-a apărut, că el nu auzise pe nimeni venind. Părea să fie o femeie. De unde se afla el, făptura cenușie abia dacă se zărea în praful la fel de cenușiu al drumului.

Se făcuse de-acum lumină și curând prima rază a soarelui căzu pe peretele stâncii unde fusese săpat mormântul. Lucrurile se petrecură atât de repede încât lui

Baraba îi fu greu să vadă totul. Tocmai acum când trebuia cu-adevărat să vadă! Mormântul era gol! Piatra fusese răsturnată și scobitura din stâncă era goală!

Era atât de uimit, încât ramase locului și se uită lung la deschizătura aceea unde văzuse cu ochii lui că-l puseseră pe răstignit și la piatra aceea mare pe care văzuse cum o rostogoliseră în fața mormântului. Dar pe urmă se dumiri ce însemnau toate acestea. Nu se petrecuse de fapt nimic. Piatra zăcuse răsturnată tot timpul, fusese acolo chiar și când venise el. Iar mormântul tot așa, fusese gol încă de atunci. Cine răsturnase piatra și cine-l luase pe mort de acolo nu era greu de ghicit. Ucenicii, bineînțeles. Cândva, în timpul nopții, la adăpostul întunericului, îl răpiseră pe iubitul, slăvitul lor învățător, pentru ca apoi să poată spune că a înviat, așa cum profețise. Nu era greu de înțeles.

Iată de ce nu se aflau aici în dimineața asta, la răsăritul soarelui, când ar fi trebuit să se petreacă de fapt minunea. Acum stăteau ascunși!

Baraba se strecură din ascunzișul său și se duse să cerceteze bine mormântul. Când ajunse în dreptul făpturii cenușii ingenuncheate în praful drumului îi aruncă o privire și, spre mirarea lui, văzu că era Buză-de-Iepure. Se opri din mers și rămase pironit locului să se uite la ea. Fața palidă și suptă îi era îndreptată spre mormântul gol, ochii încremeniți de extaz nu vedeau nimic altceva. Buzele îi erau întredeschise și aproape că nu răsufla, iar cicatricea hidoasă a buzei era complet albă. Nu-l băgă de seamă.

S-o vadă acolo i se păru ciudat și rușinos, își aminti ceva, ceva de care nu dorea să-și mai aducă aminte – cum arătase fața ei atunci. Ca și acum, încercase un sentiment de rușine... Dădu din umeri ca să-și gonească amintirea.

În sfârșit îl observă. Se miră și ea de această întâlnire, de faptul că se afla și el acolo. Nu era nimic neobișnuit în

asta, pentru că nici el nu știa ce căuta acolo. Ce-l privea pe el?

Baraba ar fi vrut s-o facă să creadă că pur și simplu ajunsese aici din întâmplare, fără să știe ce loc era sau că aici se afla vreun mormânt. Se va putea prefăca? Se cam îndoia, poate că nu avea să-l creadă, și totuși spuse:

— De ce stai în genunchi?

Buză-de-Iepure nu-și ridică ochii și nici nu se clinti; rămase mai departe cu ochii ațintiți spre deschizătura mormântului din stâncă. Abia o auzi când șopti mai mult pentru sine:

— Fiul lui Dumnezeu a înviat!...

Îi cuprinse o neliniște ciudată când o auzi rostind aceste cuvinte. Fără să vrea simți ceva – dar nu știa nici el ce anume. Stătu pe loc câteva clipe fără să știe ce să spună sau ce să facă. Apoi se duse până la mormânt, așa cum își pusese în gând, ca să fie sigur că era gol, dar știa prea bine că așa era, și de altfel nu însemna nimic dacă era sau nu era gol. Pe urmă se întoarse lângă femeia îngenuncheată. Era atâta cucernicie pe fața ei și atâta extaz încât îl cuprinse mila, pentru că lucrul care o făcea atât de fericită nu era deloc adevărat. Ar fi putut să-i spună el ce era în învierea asta – dar nu-i făcuse deja destul rău în trecut? Nu era în stare să-i spună adevărul. O întrebă cu grijă cum credea că s-a întâmplat, cum a înviat răstignitul.

O clipă își ridică spre el ochii mirați. El nu știa? Dar pe urmă îi spuse amănunțit și plină de evlavie, cu vocea ei fonfăită, cum se pogorâse năvalnic din cer un înger cu brațul întins ca un vârf de lance și cu o mantie ca o văpaie ce-i flutura în spate. Ascuțișul lăncii se înfipsese între piatră și stâncă, despărțindu-le. Părea cât se poate de simplu, și chiar era simplu, cu toate că fusese o minune. Așa se întâmplase. Nu văzuse și el?

Baraba privi în pământ și spuse că nu, el nu văzuse; și în inima lui era chiar foarte mulțumit că nu văzuse, însemna că ochii i se îndreptaseră acum, că erau ca ochii celorlalți, nu mai avea năluciri, ci vedea numai ceea ce se petrecea cu-adevărat. Bărbatul acela nu mai avea putere asupra lui, iar el nu fusese martorul nici unei învieri, nu văzuse nimic. Dar Buză-de-Iepure rămase locului și ochii îi străluceau pentru că își amintea de ceea ce văzuse.

Când, în sfârșit, se ridică în picioare ca să plece de-acolo, merseră împreună o bucată de drum, spre oraș. Nu vorbiră mult, dar află totuși că de când se despărțiseră începuse să creadă în acela pe care ea îl numea Fiul lui Dumnezeu și căruia el îi spunea mortul. Iar când o întreabă ce anume predica acest om, nu vru să-i răspundă. Se uită aiurea și căută să nu-i întâlnească privirea. Când ajunseră la răscruce și ea dădu să meargă spre valea lui Hinnom, în timp ce el se gândea să o ia spre Poarta lui David, o întreabă din nou care era acea învățătură pe care o predica și în care credea ea – cu toate că de fapt nu-l interesa deloc. Atunci femeia se opri, își plecă mai întâi ochii în pământ, apoi îi aruncă o privire sfioasă și zise cu glasul ei încleiat: Să vă iubiți unii pe alții.

Și se despărțiră.

Baraba stătu locului și se uită lung după ea.

Uneori Baraba se întreba de ce mai rămânea în Ierusalim când nu avea acolo nici o treabă. Nu făcea decât să umble încolo și înapoi prin oraș, și nu se îndeletnicea cu nimic. Știa că ceilalți, din munți, se întrebau de ce întârzie atâta timp. De ce mai stătea? Nu, nici el nu știa.

Grăsana crezu la început că de dragul ei zăbovea, dar nu trecu mult timp și își dădu seama că nu era așa. Se simți puțin rănită, dar, doamne, toți bărbații ajung nerecunoscători dacă le dai tot timpul ce vor ei; oricum, îl

avea lângă ea când se culca și asta o mulțumea, îi făcea bine să se afle alături de un bărbat în toată puterea cuvântului și pe care îi plăcea să-l mângâie. Și apoi, așa era Baraba, dacă nu ținea la tine, nu ținea nici la altcineva, asta era sigur. Nu ținea la nimeni. Totdeauna fusese astfel. Într-un fel, poate îi făcea și plăcere că nu-i pasă de ea. Cel puțin așa gândea cât erau împreună și o iubea. Poate că după aceea era uneori tristă și se smiorcăia puțin singură, în tăcere. Dar nici asta n-o deranja. Putea chiar să-i facă bine. Aflase multe despre iubire la viața ei și nu o disprețuia sub nici o formă.

Dar de ce nu pleca și-și pierdea vremea în Ierusalim, asta nu putea desluși. Și nici ce făcea el cât era ziua de mare. Căci nu era nici vreo haimana din aia, care trândăvește și cutreieră străzile; ci era un bărbat deprins să ducă o viață primejdioasă, în plină mișcare. Nu-i era felul să umble așa, fără rost, să nu facă nimic.

Nu, nu mai era el însuși de când cu cele întâmplare – de când era să fie răstignit. Și îi era cu siguranță greu să se deprindă cu ideea că nu fusese răstignit, își spunea ea și izbucnea în râs, în timp ce zăcea în căldura amiezii cu mâinile pe burta ei mare.

Se întâmpla uneori ca Baraba să dea peste discipolii rabinului răstignit. Nimeni nu putea spune că făcea dinadins să-i întâlnească, însă erau mai peste tot pe străzi și în piețe, iar când îi întâlnea se oprea de bunăvoie și stătea de vorbă cu ei, întrebându-i despre răstignit și despre învățătura lui ciudată care-i era atât de străină. Să vă iubiți unii pe alții?... Ocoala piața Templului și străzile frumoase din jur, umbla numai pe ulițele de la marginea orașului unde meșteșugarii își vedeau de treabă în ateliere și unde vânzătorii își strigau marfa. Erau mulți credincioși printre oamenii aceștia simpli, iar lui Baraba îi plăcea mai mult de ei decât de cei pe care-i întâlneau sub arcade. Află o

sumedenie de lucruri despre credința lor care îi era necunoscută, însă nu-i era ușor să se apropie cu adevărat de ei și să-i înțeleagă cum se cuvine – poate pentru că nu găseau cele mai potrivite vorbe. Credeau cu tărie că învățătorul lor înviase din morți și că nu va trece mult timp și se va arăta din nou în fruntea oștilor cerești, întemeindu-și împărăția. Vorbeau cu toții în felul ăsta, așa fuseseră învățați. Dar că era Fiul lui Dumnezeu, de asta nu erau cu toții la fel de siguri. Unii ziceau că ar fi nefiresc să poată fi așa, pentru că îl și văzuseră, îl și auziseră, ba chiar și vorbiseră cu el. Iar unul din ei îi cususe o pereche de sandale, îi luase măsurile. Nu, le era greu să-și închipuie că era Fiul lui Dumnezeu. Dar mulți ziceau că este adevărat și că va ședea în ceruri pe tron alături de Tatăl. Dar că mai întâi va trebui ca lumea asta păcătoasă și neîmplinită să piară cu totul.

Cine erau acești oameni neobișnuiți? Vedeau prea bine că Baraba gândește altfel și se cam fereau de el. Unii erau de-a dreptul neîncredători și-i dădeau de înțeles că nu-l prea plac. Deși era învățat cu asta, acum, în mod curios, nu-i mai era indiferent. Oamenii îl ocoliseră dintotdeauna, preferind să nu aibă de-a face cu el. Poate că din cauză că arăta cum arăta, poate din cauza tăieturii de cuțit din barbă despre care nimeni nu știa de unde o are, poate din cauza ochilor atât de înfundați în orbite încât nu-i puteai vedea ca lumea. Baraba știa toate acestea foarte bine, dar ce-i păsa lui ce crede lumea! Niciodată nu dăduse importanță acestor lucruri.

Niciodată, până acum, nu pricepuse că suferă din pricina lor.

Oamenii aceștia erau strâns legați prin credința aceasta a lor, a tuturor, și aveau grijă ca nu cumva să li se alătore vreun necredincios. Erau frați de credință și-și aveau agapele lor, unde frângeau pâinea împreună ca într-o mare

familie unită, îi lega învățătura lor, acel „să vă iubiți unii pe alții”. Dar dacă puteau iubi pe un altul care nu era ca ei, era mai greu de știut.

Baraba nu ar fi vrut pentru nimic în lume să ia parte la asemenea agape, numai gândul la așa ceva și îi făcea silă. Voia întotdeauna să fie el însuși și nimic altceva.

Și cu toate acestea căuta să se afle în preajma lor.

S-a prefăcut chiar că ar dori să fie unul de-al lor... dacă ar putea să le înțeleagă bine credința. Au răspuns că s-ar bucura și că, desigur, vor încerca să-i explice învățătura pe cât le stătea în putință, dar de fapt nu păreau cu adevărat bucuroși. Cât de ciudat! Se învinuiau că nu le părea bine cu adevărat de încercarea lui de a li se alătura, de a le deveni, poate, frate de credință, cu toate că de obicei asta îi bucura atât de mult. Care putea fi pricina? Dar Baraba înțelegea care este pricina. Se ridică deodată în picioare și plecă de acolo; pasul îi era hotărât, iar cicatricea de sub ochi se făcuse roșie ca focul.

Credință! Cum să poată crede în omul acela pe care l-a văzut atârând pe cruce! Trupul acela, care era de mult mort de-a binelea, că doar văzuse și el, nu înviase! Era doar o închipuire! Nu era altceva decât o închipuire! Nimeni nu învia din morți, nici adoratul lor învățător și nici rumeni altcineva! Si, la urma urmelor, ce vină avea el pentru alegerea care s-a făcut? Era treaba lor! Ar fi putut să aleagă pe oricine, dar s-a întâmplat să fie așa. Fiul lui Dumnezeu! Nu era deloc Fiul lui Dumnezeu! și dacă era, atunci n-ar fi trebuit să fie răstignit, dacă n-ar fi vrut. Trebuie să fi vrut! Ce neobișnuit și ce oribil! Trebuie să fi vrut să pătimească. Căci dacă era cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, i-ar fi fost cât se poate de ușor să scape de patimi. Dar nu a vrut să scape. A ales să sufere și să moară în modul cel mai înspăimântător, nu a vrut să scape, și s-a întâmplat precum

a vrut, și-a împlinit voința – de a nu fi slobozit. L-a lăsat pe el, Baraba, să scape în locul lui. A poruncit: Sloboziți-l pe Baraba și răstigniți-mă pe mine.

Dar, bineînțeles, nu era Fiul lui Dumnezeu, asta era limpede...

S-a folosit de puterea sa într-un fel cât se poate de ciudat. S-ar putea spune că și-a folosit-o nefolosind-o, lăsând pe alții să hotărască după bunul lor plac. Și nu s-a împotrivit în nici un fel, dar și-a împlinit voința de a fi răstignit în locul lui Baraba. Spuneau că murise pentru ei. Posibil. Dar nimeni nu putea tăgădui că murise pentru el, pentru Baraba! De fapt, el îi era mai aproape decât ceilalți, mai aproape decât oricare altul, erau uniți într-un fel cu totul deosebit. Deși nu voiau să aibă de-a face cu el! El fusese ales, așa s-ar putea spune – ales să nu pătimească, ales să scape! Adevăratul ales era el, cel care fusese slobozit în locul adevăratului Fiu al lui Dumnezeu – pentru că așa donse el, așa poruncise. Iar ei habar n-aveau!

Ce-i păsa lui de „frăția” lor, de „agapele” lor Și de „să vă iubiți unii pe alții”? El era el însuși. Și față de cel pe care-l numeau Fiul lui Dumnezeu, răstignitul, tot el însuși era, ca în toate cele. Nu era robul lui, așa cum erau ceilalți! Nu suspina și nici nu se ruga lui, ca toți ceilalți.

Cum poți să vrei să pătimești? Când nu trebuie, când nu ești obligat! E de neînțeles, aproape că e dezgustător când stai și chibzuiești. Se gândea și vedea în fața ochilor trupul acela vlăguit, jalnic, cu brațele acelea care abia îl țineau atârnat și gura atât de uscată încât abia putea să ceară de băut. Nu, nu-i plăcea un om care căuta să sufere în felul ăsta, care se ținut de bunăvoie pe o cruce. Nicidecum nu-i plăcea de el! Dar ei îl slăveau pe răstignitul lor și îi cinsteau moartea jalnică. Lor nu li se părea înjositoare. Slăveau moartea în sine. Era groaznic, lucrul ăsta îl umplea de

scârbă. Simțea dezgust și față de ei, și față de învățătura lor, și față de cel în care credeau.

Nu, lui nu-i plăcea moartea, deloc nu-i plăcea. Îl înspăimânta și nu voia să moară. Poate tocmai de aceea o fi scăpat de moarte? De aceea a fost ales să nu moară? Dacă răstignitul era într-adevăr Fiul lui Dumnezeu, atunci era atotștiutor și-și dădea prea bine seama că el, Baraba, nu voia nici să pătimească, nici să moară. Și de acelea a murit el în locul lui! Iar el, Baraba, nu a mai trebuit decât să-l însoțească până acolo sus, pe Golgota, ca să vadă cum îl răstigneau. Doar atât a avut de făcut, și chiar și asta i s-a părut o povară, pentru că îi era tare urâtă moartea și tot ce avea de-a face cu ea.

Da, cu siguranță că el era omul pentru care murise Fiul lui Dumnezeu! Despre el – și despre nimeni altcineva – se spusese: Dați-i drumul și răstigniți-mă pe mine!

Așa se gândea Baraba când plecă de lângă ei după ce încercase să fie unul de-al lor. Mergea cu pași mari de la atelierul de pe ulița Olarilor unde se vădise că nu voiau să-l aibă printre ei.

Și se hotărî să nu-i mai caute niciodată.

Dar a doua zi, când totuși se întoarse acolo, îl întrebară ce anume nu înțelege și-i arătară într-adevăr că le pare rău că-l ținuseră la distanță și că nu se arătaseră dornici să-l învețe și să-i explice ca lumea unuia ca el, care era atât de însetat să afle. Ce anume dorea să întrebe? Ce nu înțelese?

La început Baraba se gândi să ridice din umeri și să spună că nu înțelege nimic și că de fapt nici nu-l interesează. Dar apoi spuse că, de pildă, povestea aceea cu învierea era greu de priceput. Nu credea că cineva a înviat vreodată din morți.

Își ridicară ochii de la mesele de olărit, îl priviră, apoi se uitară unii la alții. Și, după ce își vorbiră puțin în șoaptă, cel mai bătrân dintre ei îl întrebă dacă voia să întâlnească un om pe care învățătorul îl înviase. Ar fi putut să i-l arate, dar abia pe seară, după terminarea lucrului, pentru că omul acela locuia undeva în afara Ierusalimului.

Pe Baraba îl cuprinse teama. La așa ceva nu se așteptase. Crezuse că o să i se explice ce întrebare, că o să-i spună cum vedeau ei lucrurile, dar nu că vor căuta să-i pună în față o dovadă atât de copleșitoare. Era sigur că totul era doar o închipuire, o pioasă înșelătorie, și că omul de care vorbeau nu fusese mort, dar frică tot i se făcu. Nu voia deloc să-l întâlnească. Dar nu prea putea să spună că nu voia. Trebuia să se arate recunoscător că i se dădea prilejul să-l vadă și să se convingă de puterea Domnului și învățătorului lor.

Își omorî timpul rătăcind pe străzi, simțindu-se din ce în ce mai tulburat. Când se întoarse la atelier la sfârșitul zilei de lucru, un tânăr îl însoți până la Muntele Măslinilor, dincolo de poarta orașului. Cel pe care îl căutau locuia la o margine de sat pe un povârniș al muntelui. Când tânărul olar dădu la o parte rogojina de paie din ușă, îl văzură stând cu brațele întinse în fața lui pe masă și cu ochii privind în gol. Păru că nu-i bagă de seamă decât în clipa când tânărul îi dădu binețe cu glasul său limpede. Atunci își întoarse încet capul spre ușă și le răspunse cu o voce neobișnuit de stinsă. După ce tânărul îi transmise salutul fraților de pe ulița Olarilor și îi spuse pentru ce veniseră la el, amândoi fură poftiți cu o mișcare a mâinii să se așeze la masă. Baraba se așeză în fața lui și nu se putu stăpâni să nu-i cerceteze chipul pământiu, numai piele și os. Baraba nu-și închipuise vreodată că un om poate arăta astfel, nu văzuse niciodată atâta pustietate pe o față de om. Pustie ca desertul.

La întrebarea tânărului, omul răspunse că fusese într-adevăr mort și că rabinul din Galileea, învățătorul lor, îl înviase, îl asigură că după patru zile, cât zăcuse în mormânt, și puterile trupului și ale sufletului rămăseseră ca mai înainte, nimic nu se schimbase, în felul acesta își dovedise învățătorul puterea și slava, arătând că era Fiul lui Dumnezeu. Vorbea rar și monoton, privindu-l fără încetare pe Baraba cu ochii lui spălăciți, lipsiți de strălucire.

Apoi mai vorbiră încă o bucată de vreme despre învățător și despre marile fapte pe care le săvârșise. Baraba nu intră în vorba lor. Pe urmă tânărul se ridică și plecă să-și vadă părinții care locuiau în același sat.

Baraba nu dorea câtusi de puțin să rămână singur cu el. Dar nu putea să plece așa, deodată, nu-i era cu putință să găsească o pricină. Iar omul îl privea stăruitor cu ochii aceia stranii, stinși, care nu exprimau nimic, nici un interes față de el, dar care totuși îl atrăgeau într-un fel pe care nu și-l putea explica. Cel mai mult ar fi dorit să scape de acolo, să se desprindă și s-o ia la goană, dar nu-i stătea în putere.

La început omul tăcu puțin, dar apoi îl întrebă pe Baraba dacă și el crede că rabinul lor este Fiul lui Dumnezeu. După o oarecare șovăială Baraba răspunse că nu crede, căci simți că ar fi fost nelalocul lui să mintă în fața acelor ochi goi cărora de fapt nu părea să le pese dacă erau mințiți sau nu. Omul dădu fără supărare din cap și spuse:

— Da, sunt mulți cei care nu cred. Mama lui a fost ieri pe aici, nici ea nu crede. Dar pe mine m-a înviat din morți ca să depun mărturie pentru el.

Baraba spuse că se înțelege că el nu putea să nu creadă și că trebuia să-i poarte recunoștință veșnică pentru marea minune pe care a făcut-o cu el. Omul răspunse că era recunoscător, că îi mulțumea zi de zi pentru că-i dăruise din nou viața, pentru că-l scosese din împărăția morții.

— Împărăția morții? izbucni Baraba, și își dădu seama că îi tremură glasul, împărăția morții? Cum e acolo? Tu care ai fost acolo! Cum e? Spune!

— Cum este? repetă omul și se uită întrebător la Baraba. Era limpede că nu înțelege prea bine ce vrea să spună Baraba.

— Da! Ce anume este! Locul acela pe unde ai fost.

— N-am fost pe nicăieri, răspunse el, și parcă nu-i plăcea involburarea celui alt. Am fost mort, atât. Și moartea nu e nimic.

— Nimic?

— Nu! Ce să fie?

Baraba se uită prelung la el.

— Ce, ai vrea să-ți povestesc ceva despre împărăția morții? Așa ceva nu pot. Împărăția morții nu e nimic. Există – dar nu e nimic.

Baraba se tot uita prelung la el, la chipul acela pustiu care-l înfricoșa, dar de la care nu putea deloc să-si desprindă privirea.

— Nu, spuse omul, luându-si ochii goi de la el, împărăția morții nu e nimic. Dar pentru cine a trecut pe acolo, toate celelalte sunt tot nimic... Ce ciudat că întrebi așa ceva, spuse el mai departe. De ce întrebi? De obicei, alții nu fac asta.

Și-i spuse că frații din Ierusalim îi trimiteau deseori oameni care doreau să se convertească, iar unii chiar se convertiseră, în felul acesta îi slujea învățătorului, își plătea o parte din marea sa datorie pentru că îi dăduse înapoi viața. Mai în fiecare zi venea la el câte cineva însoțit de tânărul acela sau de altcineva, iar el depunea mărturie că fusese înviat. Dar de împărăția morții nu vorbea. Era prima oară când cineva voia să afle ceva despre asta.

Înăuntru începuse să se lase întunericul și se ridică să aprindă candela care atârna de tavanul scund. Pe urmă aduse pâine și sare, le așeză între ei pe masă, frânse pâinea, îi dădu din ea lui Baraba, întinse bucata lui în sare și-l îmbie să facă și el la fel. Baraba n-avu decât să-i urmeze îndemnul, cu toate că simți că îi tremură mâna. Statură așa tăcuți, mâncând laolaltă în lumina ștearsă a candelii.

Omul acesta nu avea nimic împotriva ca Baraba să stea la masă cu el! Nu era atât de cusurgiu ca frații de pe ulița Olarilor, nu făcea atâta diferență între unul și altul! Dar când degetele uscate și galbene ale omului îi întinseră frântura de pâine și trebui s-o mănânce, simți parcă gust de hoit.

Ce putea să însemne că mânca așa, laolaltă cu el? Ce tâlc ascuns avea această cină neobișnuită?

Când terminară de mâncat, omul îl duse până la ușă și îi ură să meargă în pace. Baraba mormăi ceva și își văzu de îndată de drum în întunericul nopții. Se grăbi în jos spre oraș, coborî povârnisul cu pași mari, repezi, și cu capul frământat de gânduri.

Grăsana fu tare mirată de furia nestăpânită cu care năvăli asupra ei și de nesațul cu care o iubi în seara aceea. Care era pricina, nu avea habar, însă era ca și cum în noaptea asta Baraba ar fi avut într-adevăr nevoie să se țină strâns de ceva. Și cine altcineva putea să-i dea lui asta, dacă nu chiar ea. Stătea culcată și visa că era pe vremea tinereții, alături de un bărbat care o iubea...

Ziua următoare ocoli partea de jos a orașului și ulița Olarilor, dar pe la arcadele lui Solomon dădu peste unul din olarii de la atelier, care se grăbi să-l întrebe cum fusese ieri și dacă nu era adevărat ceea ce-i spusese. Răspunse că nu încape îndoială că omul pe care-l văzuse fusese mort și că apoi fusese înviat din morți, dar că după mintea lui

învățătorul nu făcuse bine că-l înviase. Olarul înmărmuri și se făcu vânăt la față auzind aceste cuvinte de ocară despre Domnul lor, dar Baraba îi întoarse spatele și-l lăsă să plece.

Se dusesse pesemne vestea nu numai pe ulița Olarilor, dar și pe ulița celor de la teascurile de ulei, a tăbăcarilor, a țesătorilor și a tuturor celorlalți meșteșugari, fiindcă după un timp, când Baraba se întoarse acolo ca de obicei, văzu cum credincioșii cu care obișnuia să stea de vorbă își schimbaseră felul. Erau zgârciți la vorbă și se uitau tot timpul pieziș și bănuitor la el. Niciodată nu fuseseră deschiși cu el, însă acum își arătau pe față neîncrederea. Da, un bătrânel uscățiv pe care nici măcar nu-l cunoștea tăbări pe el și-l întrebă de ce se tot învârte printre ei, ce treabă are el acolo – nu era oare trimis de străjerii Templului sau ai marelui preot, sau poate de saducheii? Baraba rămase fără grai și-l privi pe bătrânelul a cărui chelie se făcuse toată roșie de mânie. Nu-l mai văzuse niciodată și nu știa nimic despre el, doar că era cu siguranță vopsitor, pentru că purta câte un fir de lână, unul albastru și unul roșu, în găurile urechilor.

Baraba înțelese că îi jignise și că purtarea li se schimbase pe de-a-ntregul. Peste tot era întâmpinat de fețe împietrite și învinuitoare, iar unii dintre ei îl țintuiau cu privirea ca să-i arate cât se poate de limpede că își puseseră în minte să cerceteze ce hram purta. Dar el se străduia să se poarte ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Și într-o bună zi se-ntâmplă. Se răspândi ca o limbă de foc pe toate ulițele unde locuiau credincioși, așa că deodată nu mai era nimeni care să nu fi aflat. El este! El este! Cel care fusese slobozit în locul învățătorului! în locul Mântuitorului, al Fiului lui Dumnezeu! Este Baraba! Baraba, slobozitul!

Ochi dușmănoși îl vâneau, priviri întăritate străluceau de ură. Era o înverșunare care nu se potoli nici după ce dispăruse din fața ochilor lor, pentru a nu li se mai arăta niciodată.

— Baraba, slobozitul! Baraba, slobozitul!

Acum se închise în el și nu mai vorbea absolut cu nimeni. Aproape că nici nu mai ieșea din casă, stătea lungit după bucata de pânză la grășana, în casă sau în coliba ei de frunze de pe acoperiș, atunci când jos era prea multă gălăgie. Așa își petrecea zilele de dimineață până seara și nu se îndeletnicea cu nimic. Aproape că nici mâncarea nu-l mai interesa, și nici n-ar fi mâncat dacă nu i s-ar fi pus mâncarea în față și nu ar fi fost îndemnat. Totul părea să-i fie complet indiferent.

Grășana nu știa ce-l apucase, nu pricepea nimic. Și nici să-l întrebe nu îndrăznea. Cel mai bine era să-l lase în plata Domnului, probabil că asta și voia. Când îi spuneai ceva, abia dacă-ți răspundea. Dacă te uitai uneori pe furiș după pânză, îl vedeai stând lungit și privind țintă în tavan. Nu, nu înțelegea nimic. Oare începea să se smintească? Să-si piardă mințile? Nu știa!

Dar mai apoi se lămuri ea. Auzi din întâmplare că umblase cu ticniții ăia care credeau în bărbatul pe care-l răstigniseră în locul lui Baraba. Atunci își dădu ea seama! Nici vorbă că asta îl smintise! Ei erau de vină. Era sigur că-i băgaseră în cap scrântelile lor. Oricine putea să se țicnească dacă avea de-a face cu nebunii ăia. Doar credeau că răstignitul acela era un fel de mântuitor, sau așa ceva, care o să-i ajute într-un fel și o să le dea tot ce cereau, și o să fie împărat la Ierusalim, și o să gonească diavolii spâni; ei, chiar așa de precis nu știa ea care era învățătura lor și nici n-o interesa, dar zdraveni la minte nu erau, tot omul știa asta. Cum Dumnezeu de a putut Baraba să se înhăiteze cu

ei? Desigur! El ar fi trebuit să fie răstignit, și n-a fost, și l-au răstignit pe mântuitorul lor în locul lui, și de bună seamă că așa ceva era îngrozitor, așa că a trebuit să explice cum, una, alta... că așa s-a nimerit să fie; și pe urmă or fi stat de vorbă despre cât de nemaipomenit era bărbatul ăla în care credeau ei, cât de curat și de neprihănit și, vezi Doamne, ce om de seamă era, și ce groaznic era să te porți așa cu un atât de mare împărat și domn! Și uite așa, i-au vârât în cap tot felul de lucruri, de născociri, până l-au zăpăcit de tot, că de ce nu era mort, că de ce nu murise el. Cu siguranță că așa se petrecuseră lucrurile.

Parcă nu-i venea să creadă că era în halul ăsta din pricină că nu fusese răstignit. Mare prostănac! Nebun de-a binelea. Chiar că o pufnea și râsul, râdea cu poftă de bunul ei Baraba. Nu era în toate mințile, săracu'. Deci așa era, așa stăteau lucrurile.

Dar acum era deajuns. Trebuia să-și bage mințile în cap. O să stea ea de vorbă cu el. Ce fel de prostii erau astea?

Dar nu-i spunea nici un cuvânt. Își punea mereu în gând să-i vorbească, și tot nu-i vorbea. Cum-necum, așa era cu Baraba – nu puteai să începi să vorbești cu el despre ce-l privea doar pe el. Poate că-ți puneai în gând, dar n-o făceai, nu-ți venea. Așa că era ca mai înainte, și ea se tot întreba cum de ajunsese să fie astfel. Era bolnav? Poate era bolnav? Slăbise, și numai cicatricea după lovitura de cuțit pe care i-o dăduse acel Eliahu împrumuta puțină culoare chipului său palid și supt. Arăta jalnic, nu cum era el de obicei. Nu mai arăta ca înainte, nu era deloc el însuși – să lâncezească, să se uite fix în tavan. Baraba! Un bărbat ca Baraba!...

Dar dacă nu mai era el? Dacă era acum un altul, și nu el, stăpânit de un altul, de duhul altcuiva! Dacă nu mai era el însuși! întotdeauna așa părea să fie! Stăpânit de duhul celuilalt! Al celui care fusese răstignit. Și care cu siguranță

nu-i voia birole. Nu cumva „mântuitorul” ăla, când și-a dat duhul, i l-a trecut lui Baraba, ca să nu trebuiască să moară și ca să răzbune nedreptatea care i se făcuse, ca să se răzbune pe cel eliberat? Tot ce era posibil! Și dacă stai să te gândești, chiar de atunci se schimbase Baraba, sigur că da, își amintea cât de neobișnuit se purtase când venise aici, imediat după ce fusese eliberat. Da, desigur, așa era și asta explica totul. Singurul lucru mai greu de priceput era cum reușise rabinul să-i treacă duhul său lui Baraba, că doar și-l dăduse acolo, sus, pe Golgota, și acolo nu era Baraba. Dar așa puternic precum țineau ei morțiș că era, sigur că a putut; el putea să meargă unde dorea fără să fie văzut.

Oare Baraba știa ce se petrecuse cu el, că purta în el duhul altuia? Că el era mort și că răstignitul trăia în trupul lui? Oare știa?

Poate că nu bănuia nimic. Dar că nu-i era bine, asta era ușor de văzut. Și nici nu era de mirare, pentru că era un duh străin care nu-i voia binele.

Îi era milă de el; da, îi era de-a dreptul greu să-l vadă, atât de milă îi făcea. Iar el nici nu se uita la ea. Pentru că nu ținea la ea. Cătuși de puțin nu-i păsa de ea, nici un pic, așa că nu era de mirare că nu se uită la ea. Și nici noaptea nu o mai voia, asta era partea cea mai proastă, fiindcă dovedea cel mai mult că nu simte nimic pentru ea. Și ea era atât de idioată încât se mai agăța de amărâțul ăsta de bărbat. Nu-i mai făcea nici o plăcere să stea culcată nopțile și să tot bocească de una singură. Ciudat... Nu crezuse că o să mai treacă vreodată prin așa ceva.

Cum să-l facă să se întoarcă la ea? Cum să-l gonească pe răstignit și să-l facă pe Baraba să fie din nou Baraba? Ea nu știa cum să gonească duhurile. Nu știa nimic despre asta, și era un duh puternic și primejdios, înțelegea ea, mai că îi era și frică de el, cu toate că nu era o fricoasă. Se putea

vedea pe Baraba cât de puternic e acel duh, cum nici mai mult, nici mai puțin pusese stăpânire pe un bărbat mare și vânjos, care nu demult își avusese viața lui. Era de neînțeles. Nu era de mirare că aproape te înfricoșa. Cu siguranță că avea o putere deosebită, pentru că era duhul unui răstignit.

Nu, frică nu-i era. Dar nu-i plăceau răstigniții. Nu însemnau nimic pentru ea. Era mai mult decât destulă la trup, iar bărbatul care-i plăcea era Baraba.

Baraba cel adevărat. Așa cum fusese înainte de a-i intra în cap că el ar fi trebuit să fie răstignit. Ea se bucurase tocmai pentru că nu fusese răstignit, că scăpase!

Așa se gândea grășana în singurătatea ei. Dar până la urmă îi veni în minte că de fapt nu știa nimic despre Baraba. Nici ce era cu el și nici dacă era sau nu stăpânit de duhul răstignitului ăluia. Absolut nimic. Știa numai că nu-i păsa de ea, și că ea îl iubea ca o proastă ce era. La gândul ăsta, plângea și se simțea îngrozitor de nefericită.

Baraba ieși de câteva ori din casă, în timp ce locuia la ea. Iată ce i se întâmplă într-una din aceste plimbări:

Intră într-o casă care nu era altceva decât o boltă joasă, cu câteva lucarne ici și colo, care lăsau să intre lumina și unde era un miros pătrunzător Je piei de animale și acizi, sau ce-or fi fost. Trebuie să fi fost o tăbăcărie, dar nu se afla pe ulița Tăbăcarilor, ci la poalele muntelui Templului, în valea Chedronului. Pesemne că era o tăbăcărie unde se prelucrau pieile animalelor sacrificate la Templu, însă tăbăcăria nu mai era folosită, bazinele și cazanele stăteau goale de-a lungul zidurilor, doar mirosul și-l păstrasera. Pe jos erau mormane de scoarță de stejar, resturi și murdării de tot felul pe care călcâi.

Baraba se furișă înăuntru fără să fie văzut și se ghemui într-un colț lângă intrare. Stătu acolo pe vine și își plimbă

privirea prin încăperea plină de oameni în rugăciune. Pe unii nu-i putea vedea, nu-i deslușea decât pe cei care se nimeriseră în razele de lumină ce pătrundeau prin lucarnele din vârful bolții, dar trebuie să fi fost peste tot oameni îngenuncheați care se rugau, chiar și în locurile doar pe jumătate luminate, căci și de acolo se auzea același murmur. Din când în când șoaptele prindeau forță pe alocuri, pentru ca apoi să se piardă iar în susurul celorlalți. Uneori toată încăperea începea să se roage cu voce tare, cu pasiune și cu înflăcărare mereu crescândă. Apoi câte unul din ei se ridica și mărturisea în extaz învierea Mântuitorului. Atunci tăceau cu toții deodată și se întorceau spre cel care mărturisea, ca și cum ar fi vrut să prindă putere din vorbele lui. Când acela sfârșea, începeau din nou să se roage împreună cu și mai multă ardoare decât până atunci. De cele mai multe ori Baraba nu vedea fata celui care mărturisea, dar o dată se ridică un bărbat care ședea chiar lângă el și Baraba văzu că era scăldat în sudoare. Îi privi cu atenție, îi observă înflăcărarea și văzu cum îi curge sudoarea pe obrajii supti. Era un bărbat de vârstă mijlocie. Când sfârși, se aruncă la pământ și-l atinse cu fruntea, cum face toată lumea când se roagă, ca și cum și-ar fi adus deodată aminte că mai există și un alt Dumnezeu decât cel răstignit despre care vorbise tot timpul.

După aceea se auzi de departe o voce care lui Baraba îi păru cunoscută. Când privi într-acolo, văzu într-o rază de lumină pe bărbatul din Galileea, vânjosul cu barbă roșie. Vorbea mai rar decât ceilalți, în graiul locului de unde era și care celor din Ierusalim li se părea prea simplu. Și totuși pe el îl ascultară toți cu mai multă încordare decât Pe ceilalți, îi sorbeau vorbele – de fapt ceea ce spunea nu era câtuși de puțin ieșit din comun. La început vorbi puțin de învățătorul său iubit – nu-i spunea niciodată altfel. Pe urmă

le aminti că învățătorul spusese că aceia care cred în dânsul vor fi prizonieri din cauza lui. Iar dacă avea să se întâmple așa, trebuiau să îndure cât îi vor ține puterile și să se gândească la câte a avut el de pățimit. Ei nu erau decât niște bieți oameni slabi, nu ca el, însă trebuiau să treacă prin aceste încercări, fără să-l trădeze și fără să se lepede de el. Atât spuse galileanul. Și parcă rostea aceste vorbe deopotrivă pentru el însuși ca și pentru ceilalți. Când sfârși, adunarea nu păru pe deplin mulțumită. Iar el parcă băgă de seamă și spuse că o să le citească o rugăciune pe care o aflase odată de la învățător. După ce le-o citi, fură mai împăcați, și unii chiar foarte pătrunși de cele auzite. Toată lumea din încăpere era cuprinsă de un fel de extaz. Când termină de citit rugăciunea și cei din preajma lui se întoarseră spre el pentru a-i ura să fie binecuvântat de Domnul, Baraba observă că era înconjurat de bărbații care-i strigaseră: „Piei de-aici, blestematule!”

Apoi mai mărturisiră câțiva, și erau atât de plini de duh încât adunarea era permanent în extaz și mulți își legănav trupul într-o parte și m alta, de parcă ar fi fost pe altă lume. Baraba îi observa din colțul lui, stătea acolo și veghea la tot ce se petrecea cu ochii lui adânciți în orbite.

Deodată tresări, într-una din razele de lumină o văzu pe Buză-de-Iepure care stătea cu mâinile lipite pe pieptul plat și cu obrazul palid îndreptat spre lumina care-i inunda fața. Nu o mai văzuse din dimineața când se întâlniseră în fața mormântului__se făcuse mai sfrijită și mai jalnică; avea doar zdrențe pe ea, iar obrajii erau scobiți de nemâncare. Toată adunarea se uita la ea, întrebându-se cine este; era limpede că nimeni nu o cunoștea. Avea ceva neobișnuit; se vedea că așa gândeau, deși nu puteau spune ce anume – pe lângă faptul că era îmbrăcată sărăcăcios –, și se întrebau cum va suna mărturisirea ei.

Ce avea ea de mărturisit! La ce o să slujească! striga Baraba în mintea lui. Ar fi trebuit să priceapă că locul ei nu era aici, nu i se potrivea! Se tulbură tare de tot, cu toate că nu-l privea câtuși de puțin. Ce avea ea de mărturisit!

Nici ea nu părea prea bucuroasă de asta; stătea cu ochii închiși, ca și cum nu ar fi vrut să vadă pe nimeni din jur, nerăbdătoare să termine cât mai repede ce avea de făcut. Atunci de ce mai trebuia să mărturisească! Ce nevoie avea!

Și începu, își bolborosea credința pe care o avea în Domnul și Mântuitorul ei, și nimeni nu putea zice că e mișcător ce spune, așa cum ar fi trebuit să fie. Dimpotrivă, vorbirea îi era mai caraghioasă și mai neclară ca de obicei, pentru că se afla în fața atâtor oameni și era de bună seamă tulburată. Arătau limpede că erau stânjeniți și că le era neplăcut; unii dintre ei își întorceau obrazul rușinați. La sfârșit îngăimă ceva cam în felul ăsta: „Doamne, iată că am depus mărturie pentru tine, așa cum mi-ai spus să fac”. Și se aruncă la pământ, căutând să se facă nevăzută.

Se uitau stingheriți unii la alții, ca și cum ceea ce făceau ei acolo fusese pângărit din cauza ei. Așa și era. Poate că aveau deplină dreptate. Parcă voiau acum ca întrunirea să ia sfârșit cât mai repede. Una din căpeteniile adunării, dintre cei care strigaseră „Piei de-aici, blestematule!”, se ridică și spuse că acum se vor despărți. Mai spuse că știa cu toții de ce se adunaseră de data asta aici, și nu în oraș, și că data următoare se vor aduna în altă parte, dar unde anume, nimeni nu știa încă. Dar Domnul avea să le aleagă lor un adăpost unde să fie apărați de răutatea lumii, nu-si va părăsi el turma, era păstorul lor și...

Baraba nu auzi mai departe. Ieșise pe furiș înaintea celorlalți și se bucura că era acum departe de locul acela.

Nu simțea decât scârbă față de toți și de toate.

Când începu prigoana, bătrânul orb însoțit de tânărul care găfâia fără încetare se duse la unul din procurorii sanhedrinului și spuse: La noi, la Poarta Gunoii, e o femeie care răspândește erezii despre un mântuitor care va veni să schimbe fața lumii. Tot ce este acum va pieri și va veni o lume mai bună în care doar voia lui se va face. N-ar trebui să fie și ea omorâtă cu pietre?

Procurorul, un om cu simțul datoriei, îi ceru orbului să-i spună mai în amănunt pe ce-si întemeia pâra. În primul rând, despre ce mântuitor era vorba? Bătrânul răspunse că era același în care credeau și ceilalți care fuseseră omorâți cu pietre, așa că ar fi drept – dacă există dreptate pe lume – să fie și ea omorâtă. O auzise cu urechile lui cum spunea că stăpânul acela al ei îi va mântui pe toți oamenii, chiar și pe leproși. Că-i va vindeca și că vor fi la fel de curați ca noi, ceilalți. Dar ce-o să se întâmple dacă leproșii vor fi la fel ca ceilalți și dacă vor avea voie să umble peste tot fără să poarte măcar clopoței? Atunci nimeni nu va mai ști pe unde sunt – în orice caz, nu orbii. Cum de e voie să se răspândească astfel de erezii?

Orbul auzi în beznă sa cum demnitarul din fața lui își freca barba. II întrebă apoi pe bătrân dacă oamenii credeau în ce predica femeia aceea. Sigur că unii credeau, răspunse el. Printre scursurile de lângă Poarta Gunoii se găsesc oricând unii cărora le place să audă astfel de vorbe. Și de bună seamă că cel mai mult le place leproșilor din vale. Se zice că s-a pus bine cu ei, că s-a dus de mai multe ori acolo unde erau ei îngrădiți, ocrotindu-i în felul cel mai rușinos. Poate că a avut și alte legături cu ei, cine poate ști. Eu n-am de unde să știu. Dar fecioară nu e, așa am auzit. Se spune că ar fi avut un copil și că l-ar fi omorât. Dar eu nu știu nimic. Aud și eu ce spun ceilalți, că de auzit, aud bine. Doar ochii îmi sunt goi, și de aceea nu văd. Asta e o mare nenorocire. Mare nenorocire e să fie cineva orb ca mine.

Demnitarul întreabă dacă acel „mântuitor”, așa cum îi spunea femeia, dar căruia mai degrabă ar fi trebuit să i se spună răstignitul, avea acum, datorită ei, mulți adepți printre oamenii de acolo.

— Da, mulți, pentru că toți vor să fie vindecați, și ea le spune că el îi va vindeca pe toți – pe ologi, pe lunatici, pe orbi –, ca să nu mai fie nenorociri pe lume, nici la Poarta Gunoiiului, nici altundeva. Dar în ultimul timp au început să se mânie că nu mai vine odată. Le-a tot spus că o să vină și se-nțelege că, dacă nu vine și nu vine, au început să-și piardă cumpătul; o ponegresc, îi spun vorbe de ocară, și nici nu-i de mirare, așa că n-are de ce să stea și să se smiorcăie nopțile, de nu mai poate omul să-nchidă ochii. Dar leproșii mai nădăjduiesc încă, și e lesne de-nțeles, după cât le-a împuiat capul cu vorbele ei. Le-a făgăduit că li se va da voie să meargă până la Templu și chiar să intre în casa Domnului.

— Leproșii!

— Da.

— Cum poate să le tăgăduiască ceva atât de nesăbuit?

— Păi nu ea le făgăduiește, ci stăpânul ei, care este atât de puternic încât poate să făgăduiască orice și să schimbe orice. El hotărăște asupra tuturor lucrurilor, pentru că este Fiul lui Dumnezeu.

— Fiul lui Dumnezeu!

— Da.

— Chiar așa spune, că este Fiul lui Dumnezeu?

— Da. Și asta nu e altceva decât hulă curată, pentru că toată lumea știe că a fost răstignit, iar mai mult decât atât nici nu e nevoie să știi ca să pricepi că aceia care l-au osândit au știut ei ce fac, nu?

— Am fost și eu printre cei care l-au osândit.

— Da? Ei, atunci știți prea bine ce era cu el! Se lăasă încă un moment de tăcere și bătrânul auzi din nou în întuneric cum celălalt își freca barba. Apoi îl auzi spunând că femeia va fi chemată în fața consiliului să dea seamă de credința ei și, dacă-i stătea în putință, să și-o apere. Bătrânul mulțumi și dădu să se retragă aplecându-se umil și bâjbâind de-a lungul peretelui ca să găsească locul pe unde intrase. Demnitarul chemă un slujitor să-l ajute pe bătrân și, așteptându-l să vină, îl întrebă pe orb, ca să fie mai sigur, dacă o dușmănea pe femeia aceea.

— S-o dușmănesc? Nu, cum as putea? N-am dușmănit pe nimeni niciodată. Ce am eu împotriva oamenilor? Nici măcar nu i-am văzut vreodată. N-am văzut niciodată nici un om.

Slujitorul îl ajută să iasă și acolo, în fața porții, spre stradă, îl aștepta tânărul de la Poarta Gunoii, gâfâind în întuneric. Bătrânul îl luă de mână orbecăind și plecară împreună spre casă.

Când femeia cu buză de iepure fu osândită, o duseră la groapa unde-i omorau pe toți cu pietre, într-un loc mai la sud de oraș. În urma ei mergeau o mulțime de oameni care strigau, precum și o căpetenie a gărzii Templului însoțită de o trupă de bărbați goi până la mijloc, cu plete și bărbi împletite și cu haine din piele de bou, plumbuite. Când ajunseră acolo, mulțimea se împrăștie pe margini, în timp ce unul din bărbații de ordine o duse pe femeie jos, în groapă. Era plină de pietre; cele mai din fund erau înnegrite de sânge vechi, uscat.

Căpetenia ceru să se facă tăcere și un împuternicit al marelui preot anunță osânda și motivul acesteia, pentru ca acela care o învinuise să arunce prima piatră, îl conduseră pe orb până la marginea gropii și îi spuseră ce avea de făcut, dar el nici nu vru să audă de așa ceva.

— De ce să dau eu cu pietre în ea? Ce treabă am eu cu femeia asta? N-am văzut-o niciodată! Dar când, în cele din urmă, i-au dat de înțeles că așa cerea legea și că legea nu avea cum s-o ocolească, bombăni supărat că se va supune, dacă nu avea încotro. I se puse în mână o piatră pe care o aruncă la întâmplare. Mai încercă o dată, dar în zadar, căci el nu știa câtuși de puțin unde se afla ținta și arunca pietrele într-o doară, în bezna care era aceeași peste tot. Baraba, care se afla lângă el, dar stătuse până atunci cu ochii pironiți la femeia din groapă ce aștepta să fie nimerită de pietre, zări deodată un bărbat care-i sări în ajutor orbului. Avea o față bătrânicioasă, aspră, uscată, iar pe frunte purta poruncile legii în cutiuțe de piele. Părea să fie un cărturar, îl apucă de braț pe bătrân și încercă să-i îndrepte brațul spre țintă, pentru ca lapidarea să poată începe o dată. Dar degeaba. Piatra nu nimeri nicidecum. Osândită aștepta acolo jos, cu ochii deschiși, strălucitori.

Drept-credinciosul, ajuns la capătul răbdării, se aplecă, apucă o piatră mare și ascuțită și o azvârli el asupra femeii cu buză de iepure, din toate puterile lui de bărbat în vârstă. Piatra nimeri în plin. Femeia se clătină și își ridică ușor brațele subțiri, neputincioase. Gloata satisfăcută urlă sălbatic, în timp ce drept-credinciosul își privea cu vădită mulțumire isprava. Baraba se apropie, își ridică puțin mantia și, cu o mișcare dibace, împlântă cuțitul în el. Totul se petrecu atât de rapid încât nimeni nu băgă de seamă nimic. Nu se gândeau decât la pietrele pe care urmau să le arunce fiecare asupra victimei.

Baraba își croi drum până la marginea gropii și o văzu acolo jos pe Buză-de-Iepure care, împleticindu-se, înainta câțiva pași cu brațele întinse și strigă: „A sosit! A sosit!... îl văd! II văd!” Apoi căzu în genunchi și, apucând parcă poala unei mantii, fonfăi:

— Doamne, cum as putea eu să depun mărturie pentru tine? Iartă-mă, iartă...

După aceea se prăbuși pe pietrele însângerate și își dădu sufletul.

Când totul se sfârși, cei care stăteau mai aproape descoperiră că printre ei zăcea un om mort, iar un altul fugea printre vii și dispărea în crângurile cu măslini dinspre valea Chedronului. Câțiva bărbați din garda de ordine se repeziră după el, dar nu-i mai dădură de urmă. Parcă intrase în pământ.

După căderea nopții, Baraba se întoarse pe furiș ca să coboare în groapă. Nu putea să vadă nimic și-și căuta drumul bâjbâind. Jos de tot, dădu de trupul zdrelit al femeii, pe jumătate acoperit cu pietre aruncate fără noimă, după ce deja murise. Era atât de mic și de ușor încât abia îi simțea greutatea. Cu el în brațe ieși din groapă și dispăru în întuneric.

Merse așa ore în șir. Se mai oprea uneori să se odihnească preț de câteva clipe. Ședea cu moarta întinsă în fața lui, pe pământ. Norii se risipiseră, stelele străluceau pe cer și într-un târziu răsări luna, așa că se vedea bine totul. Ședea și se uita la fața ei, surprinzător de puțin vătămată. Nu era mai palidă decât pe vremea când trăia; de altfel, nici n-ar fi putut să fie mai palidă. Era cu totul străvezie, iar tăietura buzei se făcuse mică de tot, de parcă își pierduse însemnătatea. Și chiar că și-o pierduse de-aâci înainte.

Isi aminti de ziua când îi dăduse prin minte să-i spună că o iubește. Atunci când se culcase cu ea...

Nu, la asta nu voia să se gândească. Dar, când îi spusese că o iubește, ca să nu-l dea în vileag și să facă ce-i zicea el, cum i se mai luminase fața! Nu era deprinsă cu astfel de vorbe, dar nu încape îndoială că într-un fel au făcut-o fericită, deși înțelegea ea prea bine că erau mincinoase. Sau

nu înțelesese? Oricum, totul mersese după voia lui; venea la el zi de zi cu de-ale gurii și se culcau împreună, bineînțeles, chiar mai mult decât ar fi dorit el. O suporta pentru că nu avea la îndemână altă femeie, dar îl supăra rău glasul ei fonfăit și îi spunea să nu vorbească mai mult decât era nevoie. Când, în sfârșit, i s-a vindecat piciorul a lăsat-o și și-a văzut de-ale lui. Ce altceva să fi făcut?

Își ridică ochii asupra ținutului pustiu care se deschidea larg în fața lui, mort, sterp și luminat de razele fără viață ale lunii. Cunoștea aceste locuri, nici nu trebuia să se uite, știa că era la fel de jur-împrejur.

Să vă iubiți unii pe alții...

Îi mai privi o clipă fața. O ridică apoi în brațe și porni din nou peste munți.

O luă pe un drum pe unde treceau cămilele și măgarii, care ducea de la Ierusalim în țara lui Moab, trecând prin pustia lui Iuda. Drumul nu se vedea bine, dar baliga animalelor și câte un schelet ros de vulturi îl ajutau să ghicească pe unde s-o ia. După mai bine de jumătate de noapte, poteca începu să coboare și atunci știu că nu mai avea mult de mers. O apucă prin niște trecători înguste și intră într-o altă pustie, mai sălbatică, mai aridă. Drumul continua de-a lungul acestei pustii, iar Baraba se opri să se mai odihnească după osteneala coborâșului cu brațele împovărate. Și oricum, aproape că ajunsese unde trebuia.

Oare va găsi singur locul sau va trebui să-l întrebe pe bătrân? Ar fi vrut să nu fie nevoit să-l caute; ar fi vrut să se descurce singur. Bătrânul poate n-ar înțelege de ce venise cu ea. Dar el înțelegea? Avea vreun rost? După el, da, căci era locul ei de baștină. Dacă se putea spune că avusese și ea un loc al ei. În Ghilgal nu s-ar fi odihnit în pace, iar în Ierusalim ar fi dat-o la câini, și așa ceva nu trebuia să se întâmple. Dar de fapt ce importanță mai avea? La ce bun?

Ce bucurie mai putea ea să aibă că era adusă aici, unde a trăit, de unde a fost alungată și unde avea să se odihnească alături de copilul său, în același mormânt? Dar așa îl îndemna pe el inima. Nu-i ușor să faci bucurii morților.

Ce rost a avut că a plecat la Ierusalim? Că s-a luat după nebunii ăia înflăcărați ai deșertului și că le-a ascultat aiurelile, că sosise marele Mesia și că să se adune cu toții în orașul Domnului? Dacă l-ar fi ascultat pe bătrân nu ar fi trecut prin ce a trecut. Bătrânul nu mai voia să-și părăsească locul. Zicea că pornise la drum de atâtea ori în zadar și că erau atâtea care se dădeau drept Mesia! De ce ar fi tocmai acum cel adevărat? Dar ea asculta ce ziceau nebunii.

Și acum zăcea aici, zdrobită și moartă pentru el. Cel adevărat?

Să fie oare cel adevărat? Mântuitorul lumii? Mântuitorul tuturor oamenilor? Atunci de ce n-a ajutat-o acolo jos, în groapă! De ce a lăsat-o să fie omorâtă cu pietre pentru el! Dacă era mântuitor, de ce nu a mântuit!

Că de putut ar fi putut, dacă ar fi vrut. Însă lui îi plăcea suferința, și suferința lui și a altora. Și îi plăcea ca oamenii să depună mărturie pentru el. „Acum am depus mărturie pentru tine, așa cum mi-ai spus să fac”... „Am înviat din morți ca să mărturisesc pentru tine”...

Nu, nu-i plăcea răstignitul acela. II ura. El o omorâse. Îi cerea să se jertfească și veghease ca nu cumva să scape. Doar a fost și el acolo, jos în groapă. Ea l-a văzut și l-a întâmpinat cu brațele întinse cerând ajutor și l-a apucat de mantie, iar el nici un deget n-a mișcat ca s-o ajute. Și acesta să fie Fiul lui Dumnezeu! Fiul iubitor al lui Dumnezeu! Mântuitorul tuturor!

El, cel puțin, îl înjunghiasse pe cel care aruncase prima piatră. El, Baraba, măcar atâta a făcut. E drept că n-a ajutat

la nimic, pentru că piatra fusese deja aruncată și o lovise. Nici un rost nu mai avea. Dar oricum... Oricum, îl înjunghiasse!

Își trecu mâna peste gura schimonosită de un rânjel batjocoritor. Dădu apoi din umeri și se ridică în picioare, își luă grăbit povara, ca și cum ar fi început să se plictisească de ea, și o porni iar la drum.

Trecu pe lângă sihăstria bătrânului pe care o cunoștea de când se întâmplase să vină și el aici. Încercă să-și amintească pe unde au luat-o când bătrânul îi arătase drumul care ducea la mormântul copilului. Grotele leproșilor erau la dreapta, iar cele ale fanaticilor din desert erau drept înaintea, dar nu ajunseseră până acolo. Da, recunoștea destul de bine locul, numai că arăta mai altfel acum, în lumina lunii. Mergeau pe aici la vale, când bătrânul i-a spus că născuse un copil mort, pentru că fusese blestemat pe când îl purta în pânțece, și că-l îngropase imediat, fiindcă tot ce se naște mort este spurcat. Blestemat fie rodul pântecelui tău... Mama nu putuse să fie și ea acolo, dar pe urmă stătuse deseori la mormânt... Bătrânul vorbea fără încetare...

Pe aici pe undeva trebuia să fie. Da, aici. Găsi lespede...

O ridică și o așeză pe mamă lângă copil, care acum se uscaseră de tot. Îi potrivea cu multă grijă trupul zdrobit, ca și cum ar fi vrut să-i fie cât mai blândă odihnă. Se mai uită pentru ultima oară la fața ei și la tăietura buzei care acum nu mai însemna nimic. Puse lespede la loc și se așeză să privească pustia, gândindu-se că parcă era o împărăție a morții și acum era și ea aici. El o adusese. Unde anume te odihnești este totuna, dar acum cel puțin era alături de copilul ei, nu altundeva. Făcuse și el ce. Putuse pentru ea,

gândi Baraba și, zâmbind cu dispreț, își trecu mâna peste barba roșiatică.

Să vă iubiți unii pe alții...

Când Baraba se întoarse printre ai săi, le păru tuturor atât de schimbat încât mai să nu-l recunoască. Tovarășii lui care fuseseră la Ierusalim spusese că se făcuse cam ciudat, dar că era și lesne de înțeles, căci stătuse închis atâta amar de vreme și fusese cât pe ce să fie răstignit. Ei, curând o să i treacă. Dar iată că nu-i trecuse nici acum, după tot timpul care se scursese. Cum venea asta, nu putea niciunul să-nțeleagă. Baraba nu mai era cel de mai înainte.

Mai altfel decât ceilalți fusese el întotdeauna. Era peste putință să-i dibui felul sau să-i cunoști toanele – dar acum era altfel, aveau în față un străin, nu altceva, și cu siguranță că și el îi privea ca pe niște străini, ca și cum nu-i mai văzuse niciodată. Când discutau despre planurile lor, abia de-i asculta și păstra părerile numai pentru el. Nu-i păsa de absolut nimic. Sigur că mergea și el uneori să stea la pândă pe unde treceau caravanele sau la drumul mare, jos în valea Iordanului, dar fără tragere de inimă și fără să fie de prea mare folos. Dacă se ivea vreo primejdie nu s-ar fi putut spune că se ținea la o parte, dar nici mult nu era. Poate tot din nepăsare, cine mai putea ști. Ai fi zis că la nimic nu-l îndemna inima. O singură dată, când jefuiră un car cu zeciuiala ținutului Ierihonului pentru mai marele preot, îl apucă o furie nebună și îi înjunghie pe cei doi străjeri ai Templului care însoțeau transportul. Dar fusese fără nici o noimă, fiindcă aceia nu se împotriviseră, ci se predaseră de îndată ce-și dăduseră seama că ceilalți erau mult mai puternici. Apoi își bătuse chiar joc de trupurile lor moarte; fusese atât de nebunească purtarea lui, încât, părându-li-se că merge prea departe, îi întorseseră spatele. Sigur că-i urau și ei pe toți străjerii și pe lepădăturile din preajma marelui preot, dar, oricum, morții aparțineau

Templului și Templul era al Domnului. Aproape că-i înspăimânta văzându-l cum îi batjocorea.

Altminteri, nu căuta tovărășia celorlalți, nu se arăta dornic să pună și el umărul la ceea ce aveau de făcut, ca și cum îndeletnicirile celorlalți îi erau străine. La fel a fost și atunci când au atacat postul de strajă de la unul din locurile de traversare ale Iordanului. Nu a dovedit prea mare zel, cu toate că tocmai romanii voiseră să-l răstignească și cu toate că ceilalți, aprinși de o furie sălbatică, le tăiaseră tuturor beregata și le azvârliseră cadavrele în apă. Nu se îndoiau că nutrea și el aceeași ură aprigă față de asupritorii poporului lui Dumnezeu, dar, dacă ar fi fost cu toții la fel de nepăsători ca el, nu le-ar fi mers deloc bine în noaptea aceea.

Era de neînțeles cum de se schimbase chiar așa, când înainte se putea spune că fusese cel mai întreprinzător. El pusese la cale mai toate acțiunile și fusese mereu în fruntea tuturor când se trecea la faptă. Orice i se părea cu putință și toate îi reușeau. Era atât de cutezător, atât de dibaci, încât ceilalți se lăsaseră de bunăvoie conduși. Se învățaseră că în felul acesta mergea totul din plin. Devenise un fel de conducător, deși ei nu ar fi recunoscut nici unuia dintre ei un astfel de rol și deși niciunul nu-l plăcea. Poate chiar de aceea ajunsese să le comande, pentru că era atât de straniu și de sucit, atât de diferit de ei, încât nu știau niciodată ce era în mintea lui și nu puteau niciodată să se apropie de el. Ceilalți se cunoșteau bine unii pe alții, însă el le era străin și, oricât de ciudat ar părea, lucrul acesta le inspira încredere. La drept vorbind, până și faptul că le era oarecum frică de el le inspira în ascuns încredere, însă mai presus de toate, curajul, iscusința și reușita în tot ce făcea.

Dar acum la ce bun un conducător care nu mai era câtuși de puțin dornic să conducă, unul care pasămite nu voia să-si facă nici măcar partea lui de datorie, ca toți

ceilalți? Care mai tot timpul ședea în fața grotei cu ochii pironiți spre valea Iordanului și dincolo de ea, spre marea care se numea cea Moartă. Care-ți arunca priviri stranii și în preajma căruia te simțeai mereu în nesiguranță. De vorbit, nu-ți vorbea mai niciodată, iar dacă se mai întâmpla uneori s-o facă, simțeai și mai abitir că era ceva neobișnuit cu el. Parcă era pe altă lume. Aproape că-ți făcea rău. Să fi avut legătură cu cele prin care trecuse la Ierusalim, unde fusese la un pas de răstignire? Da, era ca și cum fusese răstignit și totuși se întorsese aici.

Răspândea ceva neplăcut în jurul său. Nu-l voiau printre ei, nu le plăcea că venise înapoi. Nu mai avea ce căuta aici. Nici vo, rbă să mai fie șef, iar de altceva nu era bun. Atunci, nu mai era nimic? Ciudat, dar așa era – nu mai era nimic!

Totuși, dacă stăteau să se gândească, Baraba nu fusese dintotdeauna cel care conducea și hotăra, nu fusese de la început acel Baraba cutezător, neînfricat, care-și bătea joc de primejdii și de moarte și de orice. Devenise așa abia după ce Eliahu îi dăduse lovitura de cuțit sub ochi. Înainte nu fusese cine știe ce curajos, poate tocmai pe dos. Își aduceau cu toții foarte bine aminte. După întâmplarea aceea, Baraba devenise dintr-o dată bărbat; după lovitura aceea haină, menită să omoare, și după o luptă aprigă care se sfârșise când Baraba îl împinsese pe înfricoșătorul Eliahu, acum prea bătrân și greoi, în râpa care se căsca la intrarea în grotă. Tânărul era mult mai mlădios, așa încât bătrânul, cu toată puterea sa de urs, nu îi putuse ține piept și-și găsisese sfârșitul, deoarece cutezase să se ia la luptă cu Baraba. De ce această luptă? De ce ura asta neconținută față de Baraba? Nu-i aflaseră niciodată pricina. Dar că-l urâse din prima clipă, asta înțeleseseră prea bine cu toții.

Abia după aceea le devenise Baraba conducător, înainte era ca toți ceilalți. Se făcuse bărbat în toată firea abia după ce primise lovitura aceea de cuțit.

Așa vorbeau între ei – ședea și șușoteau unii cu alții.

Dar ceea ce niciunul dintre ei nu știa era că Eliahu, care le rămăsese atât de clar și viu în memorie, era tatăl lui Baraba. Nu știau și nici nu aveau de unde să știe. Maică-sa era o moabită care căzuse în capcana tâlharilor odată, demult, când jefuiseră o caravană pe drumul Ierihonului. Un timp își făcuseră toți poftetele cu ea, iar apoi o vânduseră unei case de desfrâu din Ierusalim. Când deveni limpede că avea să nască, n-au mai ținut-o. Au alungat-o, a născut copilul pe stradă și apoi a fost găsită moartă. Nimeni nu știa al cui e copilul, și nici ea n-ar fi știut, decât că și-l blestemase din pânțe și-l născuse urând cerul și pământul și pe Făcătorul cerului și al pământului.

Nu, nu știau nimic despre toate acestea. Nici bărbații care șușoteau în inima grotei și nici Baraba care ședea afară, lângă intrare, și privea prăpastia, muntele sterp al Moabului și marea nesfârșită care se numea cea Moartă.

Baraba nu se gândea la Eliahu, cu toate că ședea tocmai pe locul de unde îl îmbrâncise. Dintr-un motiv anume, sau mai bine zis fără nici un motiv, se gândea la mama Mântuitorului răstignit, cum stătea și îl privea pe fiul ținut – cel pe care îl născuse odată, își amintea de ochii ei fără de lacrimi și de fața ei aspră, țărănească, ce nu era în stare să-și arate durerea, sau poate că nu voia să și-o arate acolo, printre străini, își mai amintea de privirea aceea muștrătoare pe care i-o aruncase plecând de acolo. De ce lui! Erau mulți alții de dojenit, nu numai el!

Se gândea adesea la Golgota și la cele întâmplăte acolo. Și la ea, la mama celui alt...

Își întoarse din nou privirea spre munții care se înălțau pe celălalt mal al Mării Moarte și văzu cum coboară noaptea peste țara moabiților.

Se tot gândeau cum să scape de el. Tare mai voiau să se elibereze de povara asta apăsătoare și să nu-i mai vadă fața mohorâtă care îi plictisea și le strica tot cheful. Dar cum să facă, cum să se descotorosească de el? Cum să-nceapă, cum să-i spună că nu se mai potrivea cu ei și că ar fi fost bucuroși să-l știe plecat? Dar cine să-i spună, că nu prea voia niciunul, pentru că la drept vorbind niciunul nu îndrăznea, îi mai stăpânea încă un soi de frică, prostească și fără noimă.

Așadar, șușoteau mai departe că se saturaseră de el până peste cap, că li se făcuse lehamite, că dintotdeauna le fusese nesuferit, că poate el era de vină că în ultima vreme începuseră să aibă doar ghinioane și pierduseră chiar pe doi dintre ei. Ce noroc putea să le poarte o asemenea mortăciune! Grotă clocotea de nemulțumire surdă, amenințătoare. Ochi aproape pizmași luceau în umbră, săgetindu-l pe cel care ședea pe gânduri de unul singur la marginea prăpastiei, țintuit parcă de o soartă nemiloasă. Cum ar putea face ca Baraba să nu mai fie acolo?

Și într-o bună dimineață nu-l mai văzură. Nu mai era acolo. La început se gândiră că poate i se întunecase mintea și-și dăduse drumul în prăpastie, sau că-l împinsese vreun duh rău care pusese stăpânire pe el. Poate duhul lui Eliahu, ca răzbunare? Dar când se puseră să-l caute jos de tot, acolo unde odinioară găsiseră trupul zdrobit al lui Eliahu, nu dădură de el, și nici în altă parte nu lăsase vreo urmă. Pur și simplu dispăruse.

Se simțiră tare ușurați și se întoarseră la cuibul lor de vultur, pe coasta piezișă a muntelui care apucase deja să se încingă în arșița soarelui.

Care a fost cursul vieții lui Baraba, pe unde a umblat, cu ce s-a ocupat după acea întâmplare și cât timp a mai fost în plină putere, nimeni nu știe cu siguranță. După unii, ar fi

trăit imediat după aceea într-o singurătate desăvârșită în deșert – în deșertul Iudeii sau în deșertul Sinai – petrecându-și timpul cugetând asupra lumii lui Dumnezeu și a oamenilor. După alții, s-ar fi alăturat samaritenilor, care urăsc Templul din Ierusalim, preoțimea și pe toți învățații de acolo, și ar fi fost văzut în timpul sărbătorii Paștilor pe muntele lor sfânt, la ofranda mielului, asteptând în genunchi să răsară soarele la Garizim. Iar alții susțin că mai tot timpul n-a făcut altceva decât să conducă o bandă de tâlhari în munții Libanului, de partea Siriei, și că s-a purtat nemilos atât cu evreii, cât și cu creștinii care-i căzuseră în mână.

Dar nimeni nu poate ști care este adevărul. Ceea ce se știe cu siguranță este că pe la cincizeci și ceva de ani intră sclav în casa procuratorului roman de la Paphos, după ce petrecuse câțiva ani în minele de cupru cipriote aflate și ele în administrația acestuia. De ce fusese osândit la ocnă, cea mai înspăimântătoare pedeapsă pe care și-o poate închipui cineva, nu se știe. Dar și mai surprinzător decât asta era că, după ce fusese coborât în iadul acela, reușise să-și recapete viața – tot ca sclav, dar oricum... Lucrurile s-au petrecut și de data aceasta în împrejurări deosebite.

Baraba era acum încăruntit, cu obrazul brăzdat, dar altfel se ținea neașteptat de bine, după toate prin câte trecuse. Se întrema uimitor de repede și își recapătă o mare parte din puteri. Când părăsise mina, părea mai mult mort decât viu, trupul îi era sleit, orbitele fără viață, ca niște puțuri seci. Când privirea îi miji din nou, era și mai agitată decât înainte, plină de o neliniște ținută în frâu, ca a unui câine; dar, din când în când, sclișea de ura pe care o simțise maică-sa față de toată Facerea atunci când îi dăduse viață. Cicatricea de sub ochi, care își pierduse cu totul culoarea, se îngropa din nou, roșie ca sângele, în barba cenușie.

Dacă nu ar fi fost atât de viguros, ar fi fost mort de mult. Lui Eliahu și femeii moabite trebuia să le mulțumească – îi dăduseră încă o dată viață. Cu toate că niciunul din ei nu-l iubise, amândoi îl urâseră. Și nici ei nu se iubiseră unul pe celălalt. Atât de puțin înseamnă iubirea. Dar el nu știa că le era dator lor și îmbrățișării lor păcătoase.

Casa în care intrase era mare, cu mulți sclavi. Printre ei se afla un bărbat înalt, foarte slab, sfrijit, un armean cu numele Sahak. Era atât de înalt, încât mergea mereu puțin încovoiat. Ochi mari, ușor bulbucăți, întunecați și larg deschiși îi trădau înflăcărarea. După părul alb, tuns scurt, și fața arsă ai fi zis că era bătrân, dar nu avea decât vreo patruzeci și ceva de ani. Stătuse și el în mină. Baraba fusese cu el în toți acei ani și împreună izbutiseră să scape de acolo. Dar el nu se pusese pe picioare ca Baraba, era încă nemaipomenit de slab, iar părul alb ca zăpada și fața rău atinsă de foc îi dădeau un aspect mai deosebit, îl făceau să arate mai prăpădit. Părea că avusese de suferit ceva prin care nici Baraba nu trecuse. Așa și era.

Ceilalți sclavi erau foarte curioși să afle cum reușiseră cei doi să iasă dintr-un loc de unde nimeni nu mai scăpase cu viață. Tare ar fi vrut să le audă toată povestea, însă prea multe despre trecutul lor n-au scos de la ei. Stăteau retrași, dar nu prea vorbeau unul cu altul; deși erau tot timpul împreună, nu păreau prea apropiați. Și totuși lăsau impresia că sunt nedespărțiți. Ciudat. Dar dacă în timpul liber și la masă erau mereu alături, și dacă noaptea dormeau mereu unul lângă celălalt pe paie, era pentru că în mină fuseseră legați cu lanțul unul de altul.

Fuseseră legați de îndată ce sosiseră cu același transport pe insulă. Sclavii erau puși în lanțuri doi câte doi și fiecare pereche muncea apoi tot timpul cot la cot, în puțul minei. Nici un sclav nu se despărțea vreodată de

perechea sa, deveneau un fel de sclavi gemeni, așa că aveau totul în comun și până la urmă se cunoșteau atât de bine încât uneori ajungeau să se urască de moarte. Se putea întâmpla ca într-o criză de furie sălbatică să se năpustească unul asupra celuilalt, fără alt motiv decât că erau uniți în felul acesta în iadul de acolo.

Se părea însă că aceștia doi se potriveau și că puteau chiar să se ajute unul pe altul ca să reziste în blestematul acela de loc. Le era bine împreună, din când în când mai schimbau câte o vorbă și în felul acesta își mai luau gândul de la munca grea pe care o aveau de făcut. Vorbea mai mult celălalt; Baraba nu era prea guraliv din fire, dar îi plăcea să asculte. La început parcă se fereau să vorbească despre ei înșiși, ca și cum fiecare avea secretele lui și voia să și le țină doar pentru el. Trecu mult timp până să afle câte ceva unul despre celălalt, într-o zi ieși la iveală, mai mult din întâmplare, că Baraba era evreu și că se născuse într-un oraș care se numea Ierusalim. Pe Sahak îl interesa neașteptat de mult acest lucru și începu să întrebe ba de una, ba de alta. Se vedea că știe o sumedenie de lucruri despre acest oraș, deși nu fusese acolo niciodată, în cel din urmă îl întrebă pe Baraba dacă nu știa cumva de un rabin care trăise și propovăduise acolo, un mare profet în care credeau mulți oameni. Baraba înțelese despre cine era vorba și răspunse că auzise de el. Sahak tare mult ar fi vrut să mai afle câte ceva despre acel rabin, însă Baraba ocoli întrebarea, spunând că nu știa nici el prea multe.

— Dacă-l văzuse vreodată? Da... o dată. Sahak rămase cu gândul la faptul că Baraba îl văzuse și, după câteva clipe, îl întrebă din nou dacă lucrul acesta era chiar adevărat. Baraba îi spuse încă o dată, dar fără chef, că îl văzuse.

Lui Sahak îi căzu târnăcopul din mână. Stătea acolo cu gândurile aiurea și cu desăvârșire pătruns de ceea ce i se întâmplase. Totul i se părea altfel acum... abia putea

înțelege. Parcă și puțul minei se transformase pe de-a-ntregul; nimic nu mai era ca înainte. Era legat cu lanțuri de un om care-l văzuse pe Dumnezeu.

În clipa aceea simți pe spinare şuierătura de bici a unuia din paznici, care tocmai trecea pe acolo. Se lăsă pe vine sub lovituri, căutând parcă să se ferească de ele, și începu să dea zelos cu târnăcopul său ascuțit. Când, în fine, călăul trecu mai departe, Sahak era plin de sânge și trupul deșirat încă îi mai tremura de pe urma loviturilor primite. Un timp nu mai putu să vorbească, într-un târziu îl rugă pe Baraba să-i spună cum a fost când l-a văzut pe rabin. L-a văzut în Templu, la locul sfânt? Sau vreodată când a vorbit de împărăția lui care avea să vină? Sau cum a fost? Mai întâi Baraba nu vru să-i spună, îi răspunse în cele din urmă, dar fără tragere de inimă, că îl văzuse pe Golgota.

— Golgota? Ce este Golgota?

Baraba îi spuse că era un loc unde erau răstigniți răufăcătorii.

Sahak amuți, își plecă ochii și apoi, cu glas scăzut, spuse doar:

— Va să zică atunci...

Așa se petrecură lucrurile când vorbiră pentru prima oară de rabinul răstignit, lucru pe care aveau să-l facă apoi atât de des.

Sahak voia să afle totul, dar mai ales despre cuvintele sfinte pe care le rostise și despre minunile pe care le înfăptuise. Știa că fusese răstignit, sigur că știa. Dar mai presus de toate acestea voia ca Baraba să-i spună despre altceva.

Golgota... Golgota... Ce nume straniu, străin, pentru ceva care îi era totuși foarte cunoscut; de câte ori nu auzise el cum murise Mântuitorul pe cruce și ce minuni mari se petrecuseră atunci, îl întreabă pe Baraba dacă văzuse

perdeaua dinlăuntrul Templului după ce fusese ruptă. Și muntele se despicasă, trebuie să fi văzut, de vreme ce se aflase acolo tocmai atunci?

Baraba nu tăgădui, dar spuse că așa ceva nu văzuse.

— Da, și morții care s-au ridicat din morminte! Care s-au sculat din morți ca să depună mărturie pentru el, pentru puterea și slava lui!

— Sigur... spuse Baraba.

— Și întunericul care s-a lăsat asupra întregului pământ când și-a dat duhul?

Da, asta văzuse Baraba. Întunericul îl văzuse.

Era limpede că vorbele lui Baraba îl făceau fericit; dar, sigur, în același timp îl neliniștea gândul la acel loc de execuție. Aproape că vedea în fața sa muntele despicaț și crucea pe care era atârnat Fiul lui Dumnezeu ca să fie jertfit. Da, sigur că Mântuitorul trebuia să sufere și să moară; trebuia, ca să ne poată mântui pe noi. Așa era rânduit, deși peste puțină de înțeles. Și Sahak prefera să și-l închipuie în toată măreția sa, în împărăția sa unde nimic nu era ca aici. Ar fi dorit ca Baraba, de care era legat cu lanțul, să-l fi văzut altă dată, nu pe Golgota. De ce tocmai acolo?

— Ciudat că l-ai văzut tocmai atunci, îi spuse Sahak. Cum de erai acolo?

Dar Baraba nu răspunse.

Într-o zi Sahak îl întrebă dacă într-adevăr nu-l mai văzuse și altădată. Baraba nu-i răspunse imediat. Dar pe urmă îi spuse că se aflase și el în curtea palatului când l-au judecat pe rabin, îi povesti cum a fost, îi vorbi și de lumina stranie care-l învăluia atunci pe rabin și, observând cu câtă mulțumire asculta Sahak despre acea lumină, nu-i mai spuse că era din cauza soarelui care-i orbea ochii, fiindcă tocmai ieșise din temniță. La ce bun să-i mai spună? Nu i-ar

fi făcut nici o bucurie, nimeni nu s-ar fi bucurat. Dar dacă lăsa la o parte explicațiile, minunea asta îl făcea atât de fericit pe Sahak încât voia s-o audă încă o dată și încă o dată. Fața i se însenina, și o parte din fericirea lui Sahak ajungea și în inima lui Baraba, de parcă si-o împărtășeau. Ori de câte ori Sahak îl ruga, Baraba îi povestea despre minunea la care fusese martor atunci, demult, și i se părea și lui că o vede cât se poate de clar în fața ochilor.

Mai trecu un timp și Baraba îi spuse lui Sahak că fusese martor și la învierea învățătorului. Nu, nu-l văzuse chiar sculându-se din morți; nimeni nu-l văzuse. Dar văzuse un înger pogorând din cer cu brațul întins ca un vârf de lance și cu o mantie ca o văpaie ce-i flutura în spate. Vârf ui de lance răsturnase piatra mormântului și intrase între piatră și stâncă, despărțindu-le. Și atunci văzuse că mormântul era gol...

Sahak asculta complet uluit, uitându-se țintă la Baraba cu ochii lui mari, cinstiți. Era cu puțință? Chiar era cu puțință ca amărâtul ăsta de sclav murdar să fi fost martor? Să fi fost el acolo când s-a întâmplat cea mai mare din toate minunile? Cine era omul ăsta? Și cum de avea tocmai el parte de o astfel de milostenie – să fie legat cu lanțul de un om care luase parte la toate acestea și fusese atât de aproape de Domnul?

Cele auzite îl umplură de fericire. Era acum rândul lui să-i încredințeze celui alt taina sa; trebuia, n-o mai putea ține ascunsă. Se uită atent de jur-împrejur, ca să fie sigur că nu vine cineva, și îi șopti lui Baraba că vrea să-i arate ceva. Îl duse până la lampa cu ulei care ardea pe o margine a peretelui de stâncă și la lumina aceea licărindă îi arătă tăblița de sclav pe care o purta la gât. Toți sclavii aveau o astfel de tăbliță pe care era gravată emblema stăpânului. Pe tăblițele sclavilor de aici, din mină, apărea emblema statului roman, pentru că erau sclavii statului. Dar pe dosul

tăbliței lui Sahak se vedeau niște semne ciudate, misterioase, pe care nu le înțelegeau, dar care, zicea Sahak, însemnau numele răstignitului, al Mântuitorului, al Fiului lui Dumnezeu. Baraba se uită cu mirare la acele creștături neobișnuite care aveau parcă o semnificație magică, dar Sahak îi șopti că însemnau că Fiul lui Dumnezeu e stăpânul lui, și că el este sclavul lui. Îl lăsă pe Baraba să atingă tăblița. Acesta o ținu îndelung în mână.

O clipă crezură că-l aud venind pe paznic, dar se înșelaseră, așa că se aplecară din nou să privească inscripția, Sahak îi spuse că i-o făcuse un sclav grec. Era creștin, îi vorbise despre Mântuitorul, despre împărăția lui care avea să vină în curând și îl învățase și pe el să creadă. Sahak îl întâlnise la cuptoarele de topit, unde nimeni nu făcea față mai mult de un an. Grecul nu rezistase atâta timp și, când era pe cale să-si dea duhul acolo, în arșița aceea, îl auzise șoptind ultimele cuvinte: „Doamne, nu mă părăsi!” Apoi îi retezaseră piciorul ca să-i scoată mai ușor cătușa și-l aruncaseră cu totul în foc, după cum era obiceiul. Nici Sahak nu se așteptase să-și termine altfel zilele. Dar după un timp, o parte din sclavi, printre care și Sahak, fuseseră mutați aici, unde era mai mare nevoie de ei.

Sahak îl privi pe Baraba cu ochii lui sinceri și îi spuse că acum aflase că era și el creștin și că era sclavul lui Dumnezeu.

Câteva zile după aceea, Baraba fu tăcut, îngândurat. Apoi îl întrebă pe Sahak cu stranie șovăială în glas dacă n-ar vrea să-i facă și lui pe tăbliță aceeași inscripție.

Cum de nu, doar să poată. Nu cunoștea acele semne secrete, însă le putea face aidoma celor de pe tăblița lui.

Așteptară până să treacă paznicul de ei și apoi, la lumina lămpii cu ulei, Sahak se strădui să taie cât mai bine semnele cu o așchie de piatră foarte ascuțită. Mâna îi era

neîndemânatică, așa că nu-i venea ușor să scrijeleze liniuțele acelea ciudate, dar își dădea toată silința ca să iasă cât mai asemănătoare. De multe ori au fost nevoiți să se întrerupă, fiindcă se apropia cineva sau fiindcă doar credeau că se apropie cineva, dar în cele din urmă treaba fu terminată și amândurora li se păru că semnele erau exact la fel. Fiecare se uita în tăcere la inscripția lui, la acele semne misterioase pe care nu le înțelegeau câtuși de puțin, dar știau că reprezintă numele răstignitului și că acesta e stăpânul lor. Și așa, deodată, îngenuncheară amândoi în rugăciune fierbinte către Domnul, stăpânul lor, Mântuitorul și Dumnezeuul tuturor asupriților.

Paznicul îi văzu de departe, pentru că stăteau în genunchi chiar lângă lampă, dar ei, cufundați în rugăciune, nu-l băgară de seamă. Se repezi la ei și îi biciui până-i lăsă pe jumătate morți. Când plecă, Sahak căzu la pământ, dar atunci paznicul se întoarse și-l sili să se ridice cu noi lovituri de bici. Împleticindu-se unul de celălalt, își văzură din nou de muncă.

Era prima oară când Baraba suferea pentru răstignit, pentru rabinul acela searbăd și fără păr pe piept, care fusese răstignit în locul lui.

Și anii trecură. Zilele se scurgeau de nu le-ai fi putut deosebi una de alta dacă seara n-ar fi fost duși cu toții să doarmă laolaltă cu sute de alți oameni sfârșiți de oboseală ca și ei. Așa își dădeau seama că era noapte. Din mină nu aveau niciodată voie să iasă. Slabi ca niște umbre și cu fețe ca de mort, trăiau an de an aproape în întuneric – în propria lor împărăție a morții, călăuziți de lămpile tremurătoare și, ici și colo, de câte un foc de lemne. Le venea puțină lumină de la intrarea în mină și tot pe-acolo puteau privi spre ceva care părea să fie cerul. Dar din pământul și lumea pe unde umblaseră și ei odinioară nu le era dat să vadă nici o fărâmbă. Tot pe acolo, prin

deschizătura minei, li se cobora și mâncarea, în coșuri și copai murdare din care erau hrăniți ca vitele.

Sahak era tare îndurerat. Baraba nu se mai ruga împreună cu el. Se rugase de câteva ori după ce voise să aibă numele Mântuitorului încrustat pe tăbliță, dar pe urmă, deloc, niciodată. Devenise din ce în ce mai sălbatic și mai ciudat, era imposibil să-l înțelegi. Sahak nu pricepea nimic, îi era peste putință să priceapă. El se ruga ca mai înainte, dar de fiecare dată Baraba îi întorcea spatele, de parcă nici nu voia să-l vadă. Se așeza doar în așa fel încât să-l ferească pe celalalt dacă ar fi venit cineva, ca să nu fie stingherit în timpul rugăciunii. Parcă voia să-l ajute să se roage. Dar el nu se ruga.

De ce? Cum se putea explica asta? Sahak nu avea nici cea mai mică idee. Era un mister, după cum Baraba însuși devenise un mister, își închipuise că îl cunoaște atât de bine și că se apropiaseră atât de mult aici, sub pământ, sub povara aceluiași blestem. Așa i se păruse, mai ales în clipele acelea când stăteau în genunchi amândoi și se rugau. Și pe urmă, așa, dintr-o dată, își dădu seama că de fapt nu știe nimic despre el, absolut nimic, deși erau legați unul de altul. Da, uneori simțea că omul ăsta ciudat îi era străin, dar într-un fel cu totul neobișnuit.

Cine era el?

Mai vorbeau ei unul cu altul, dar nu mai era ca înainte, și Baraba avea felul acela al lui de a sta întors pe jumătate când vorbeau, încât Sahak nu-i mai vedea niciodată ochii. Dar, de fapt, îi văzuse vreodată? Dacă se gândea bine – îi văzuse ochii cu adevărat?

La urma urmei, cu cine era el legat în lanțuri?

Baraba nu-i mai vorbea deloc de minunile la care fusese martor și nu-i greu de înțeles ce însemna asta pentru Sahak, ce gol simțea. Trebuia să și le amintească singur și

să încerce să le vadă așa cum putea, dar nu-i era ușor. Nu stătuse niciodată alături de Preaiubitorul și nu fusese niciodată orbit de lumina pe care o răspândea în jur. El nu-l văzuse niciodată pe Dumnezeu.

Era nevoit să se mulțumească doar cu amintirea unor minuni pe care le văzuse demult, cu ochii lui Baraba.

Îi era dragă îndeosebi cea din dimineața Paștilor, cu îngerul în flăcări care se pogora năvalnic din cer pentru a-l slobozi pe Domnul din împărăția morții. Când ajungeai să vezi limpede această imagine în fața ochilor știai sigur că înviase, că trăia. Și că în curând se va întoarce să-și așeze împărăția aici, pe pământ, după cum de atâtea ori promisese. Sahak nu avea nici o îndoială, era absolut sigur că așa va fi. Atunci vor fi chemați cu toții să iasă din mină, toți cei care își prăpădeau zilele aici. Da, acolo sus la intrarea în mină va sta chiar el, Domnul, și îi va întâmpina pe sclavi ca să-i elibereze de cătușe unul câte unul și să-i primească în împărăția lui.

Ce mult ducea Sahak dorul acelei zile! De fiecare dată când primeau rația, se uita prin gura minei să vadă dacă nu cumva se întâmplase minunea. Dar nu se putea vedea nimic din lumea de sus, nimic nu se putea ști din ceea ce se întâmplă acolo. Poate că se petrecuseră lucruri mari și aici nu aveau habar de nimic, însă, dacă într-adevăr s-ar fi întâmplat așa ceva, dacă Domnul ar fi sosit cu-adevărat, nu încape îndoială că i-ar fi scos de aici. Cu siguranță că nu i-ar fi uitat, nu și-ar fi uitat el fiii de aici, din împărăția morții.

Odată, când Sahak îngenunchease lângă perete ca să-și facă rugăciunea, se petrecu ceva nemaipomenit. Un paznic venit în mină de curând, în locul celui de dinainte, se apropie de ei prin spate, așa încât Sahak nici nu-l auzi și nici nu-l văzu. Baraba, care stătea lângă el dar nu se ruga, îl

zări de la distanță în penumbră și îi șopti degrabă lui Sahak că vine cineva. Sahak își lăsă rugăciunea, se ridică iute în picioare și începu să dea de zor cu târnăcopul. Dar pentru că tot se aștepta la pedeapsă, își încovoie spatele ca și cum ar fi simțit deja loviturile. Spre marea mirare a amândurora, nu păți nimic. Supraveghetorul se opri când ajunse în dreptul lor și îl întrebă destul de blând pe Sahak de ce stătuse în genunchi, ce însemna asta. Sahak răspunse bâlbâindu-se că se rugase la Dumnezeuul său.

— Care Dumnezeu? insistă omul. Și după ce Sahak îl lămură, paznicul dădu tăcut din cap în semn că pricepuse. Apoi începu să-i pună întrebări despre „Mântuitorul” răstignit de care auzise vorbindu-se și la care se gândise și el destul de mult. Chiar era adevărat că se lăsase răstignit? Că suferise moartea înjositoare a unui sclav? și că totuși putea să-i facă pe oameni să-l glorifice ca pe un zeu? Ciudat, foarte ciudat... și de ce i se spunea Mântuitorul? Neobișnuit nume pentru un zeu... Ce însemna?...

— Ne va mântui pe noi? Ne va mântui sufletele? Ciudat... De ce ne-ar mântui?

Sahak încercă să-i explice cât putu de bine, iar celălalt era doritor să asculte, cu toate că nu prea era nici limpezime, nici rânduială în spusele acestui sclav neștiutor. Uneori dădea neîncrezător din cap. Dar asculta tot timpul, ca și cum vorbele acelea simple îl priveau și pe el. La urmă spuse că există atâția zei... trebuie să existe foarte mulți. Și tuturor avem datoria să le aducem jertfe, ca să ne simțim împăcați.

Sahak răspunse că răstignitul nu ne cere jertfe. Ne cere doar să ne jertfim pe noi înșine.

— Pe noi înșine? Ce tot spui, cum adică?

— Chiar așa, să ne jertfim în marele lui cuptor, zise Sahak.

— In cuptorul lui...? Supraveghetorul clătină din cap.

— Ești doar un sclav mărginit, spuse el după aceea, și vorbești după capul tău. Ce născociri ciudate! De unde-ți vin cuvintele astea nebunești?

— De la un sclav grec, spuse Sahak. El vorbea așa. Eu nu prea știu ce înseamnă.

— Nu, sigur că nu știi. Și nimeni altcineva nu știe. Să ne jertfim pe noi înșine... In cuptorul lui... în cuptorul lui...

Plecă murmurând cuvinte pe care ceilalți doi nu le mai putură auzi și intră din nou în întuneric, pierzându-se parcă în măruntaiele pământului.

Sahak și Baraba se gândiră mult la întâmplarea aceasta atât de deosebită din viața lor. Era ceva atât de neașteptat, încât nu puteau înțelege. Cum de venise acest om la ei? Era un supraveghetor obișnuit? Care să se poarte așa? Care să pună întrebări despre răstignit, despre Mântuitor! Nu, nu înțelegeau cum era cu puțință. Dar desigur, se bucurau de cele întâmplare.

Supraveghetorul se oprea deseori să stea de vorbă cu Sahak când trecea pe acolo. Lui Baraba nu-i spunea niciodată nici un cuvânt. Așa că Sahak continuă să-i vorbească despre Domnul, despre viața și minunile pe care le făcuse și despre învățătura lui ciudată de a ne iubi unii pe alții. Și într-o zi, când Sahak își sfârși predica, paznicul zise:

— De mult mă tot gândesc să cred și eu în acest zeu. Dar cum? Cum să pot crede în ceva atât de neobișnuit? Iar eu, care sunt supraveghetor de sclavi, cum să pot preamări un sclav răstignit?

Sahak răspunse că, deși Domnul a murit ca un sclav, era de fapt Dumnezeu cel adevărat. Da, singurul Dumnezeu. Dacă cineva crede în el, nu mai poate crede în nimeni altul.

— Singurul! Răstignit ca un sclav! Ce îndrăzneală! Să nu existe decât un singur zeu și oamenii să-l fi răstignit!

— Da, zise Sahak. Așa este...

Omul îl privi foarte mirat și nu mai spuse nimic. Dădu din cap, precum îi era obiceiul, și își văzu de drum, dispărând în galeriile înnegurate ale minei.

Se uitară lung după el. Îl zăriră la lumina următoarei lămpi și apoi nu-l mai văzură.

Dar supraveghetorul se tot gândea la acest zeu necunoscut, și cu cât i se vorbea mai mult despre el, cu atât îi era mai greu să-l înțeleagă. Dar dacă era cu adevărat singurul zeu? Dacă ar trebui să ne rugăm numai lui, și nu altora? Ce-ar fi să nu existe decât un singur zeu puternic, stăpân al cerului și al pământului, care își propovăduiește învățătura peste tot, chiar și aici, sub pământ? O învățătură atât de neobișnuită încât este de neînțeles? Să vă iubiți unii pe alții... să vă iubiți unii pe alții... Nu, cine ar putea înțelege așa ceva...

Se opri în întuneric între două lămpi, ca să se poată gândi mai bine, de unul singur. Și deodată, ca inspirat, știu ce avea de făcut. Sclavul care credea în zeul necunoscut trebuia scos din mină, din locul acela unde toți piereau până la urmă, și pus la altă muncă, în lumina soarelui. Nu-l înțelegea pe acest zeu, și cu atât mai puțin învățătura lui, dar așa va face. Simțea că asta era și voința zeului.

Și când se află din nou deasupra pământului, îl căută pe supraveghetorul sclavilor de pe proprietatea ce aparținea minei. Era un bărbat cu față de țăran sănătos și gură mare, grosolană. Pricepând despre ce este vorba, arătă limpede că nu e interesat de așa ceva, nu voia să aibă un sclav din mină. De fapt, avea nevoie de sclavi, mai ales acum, la arăturile de primăvară, deoarece, ca de obicei, nu erau destui boi care să tragă la plug. Însă nu voia pe nimeni din

mină. Nu erau buni de nimic, nu aveau pic de vlagă, și apoi nici ceilalți sclavi nu voiau să audă de ei.

— Ce să caute ei aici, deasupra pământului? Și totuși, până la urmă se lăsă convins de cel mai în vârstă care se pricepea grozav de bine să întoarcă totul după placul lui. Plecă apoi la treburile sale.

A doua zi stătu de vorbă cu Sahak despre zeul lui mai mult decât altădată. După aceea îi spuse ce a făcut pentru el. Sahak trebuia să se înfățișeze paznicului de la intrarea în mină ca să i se scoată cătușele și să fie dezlegat de perechea sa.

Sahak se uita la el, dar nu înțelegea nimic. Putea fi adevărat ce auzise? Supraveghetorul îl asigură că așa era și că poate fusese inspirat de zeul lui Sahak, ca să i se facă voia.

Sahak își apăsă mâinile pe piept și stătu tăcut câteva clipe. Apoi spuse că nu dorește să se despartă de perechea lui, deoarece aveau același Dumnezeu și aceeași credință.

Supraveghetorul se uită nedumerit la Baraba.

— Aceeași credință? El? El nu se ruga în genunchi, ca tine!

— Nu, zise Sahak șovăind, se poate. Dar el a fost aproape de Domnul într-un alt fel decât mine, a stat lângă crucea pe care a pătimit și a murit. Și o dată a văzut o lumină în jurul lui și un înger de foc care a doborât piatra mormântului său ca să se poată ridica din împărăția morții. El mi-a deschis ochii ca să-i văd măreția.

Supraveghetorul dădu din cap auzind toate aceste lucruri de neînțeles și trase cu coada ochiului neîncrezător la Baraba, omul cu cicatrice pe obraz, care nu te privea niciodată în față, care și acum stătea și se uita în altă parte. Putea oare să aparțină zeului lui Sahak? Era cu puțință? Nu-i plăcea de el.

Și nu-i venea să-l scoată și pe el din mină. Dar Sahak spuse din nou: de el nu mă pot despărți. Supraveghetorul mormăi ceva și-l privi din nou lung pe Baraba. În cele din urmă acceptă, împotriva voinței sale, să facă așa cum dorea Sahak, să-i lase împreună. Pe urmă plecă să-și vadă de singurătatea lui.

Când Sahak și Baraba se înfățișară la paznic potrivit înțelegerii, fură amândoi eliberați din lanțuri și scoși din mină. După ce ajunseră sus, la lumina zilei, și văzură soarele strălucind peste povârnișurile care miroseau a mirt și levănțică, peste văile și câmpurile înverzite și peste marea care se întindea de partea cealaltă, Sahak căzu în genunchi și strigă în extaz: A venit! A venit! Priviți, împărăția sa a venit!

Paznicul de sclavi care era acolo ca să-i ia în primire se uită uluit la el. Îl lovi ușor cu piciorul ca să se ridice și zise: Haide, vino!

Se potrivea foarte bine să fie înhămați la plug împreună, după ce stătuseră atâta timp legați unul de celălalt ca o pereche de catări. Arătau, bineînțeles, ca vai de ei, slabi, cu capul pe jumătate ras, și erau ținta batjocurii celorlalți sclavi, căci se vedea imediat de unde veneau. Dar nu trecu mult și unul dintre ei își recapătă forța; era puternic din naștere, așa că după o bucată de vreme începură să tragă binișor la plug. Supraveghetorul era destul de mulțumit de ei; ca foști ocnași își făceau treaba îndeajuns de bine, iar ei erau la rândul lor plini de recunoștință pentru ceea ce li se întâmplase.

Trudeau ca vitele de dimineață până seara, dar era cu totul altfel decât înainte. Numai faptul că se aflau afară, la aer, că-l puteau respira, le făcea viața mult mai ușoară. Se bucurau de soare, deși sudoarea le curgea pe trupurile sleite și erau tratați ca niște animale, nu mai bine decât

înainte. Biciul şuiera asupra lor la fel ca în mină, mai ales asupra lui Sahak, care avea mai puțină putere de muncă decât Baraba. Și totuși parcă își recăpătaseră viața, trăiau și ei ca celelalte viețuitoare pe pământ, și nu acolo jos, în bezna aceea nesfârșită. Se făcea dimineață și se făcea seară, zi și noapte, iar acum le era și lor dat să se bucure de toate astea. Dar că împărăția Domnului încă nu venise, pricepeau ei foarte bine.

Cu timpul, sclavii ceilalți își schimbă purtarea față de cei doi; nu-i mai priveau ca pe niște animale de alt soi. Le crescuse și lor părul, arătau ca oricare dintre ei și treceau mai neobservați. Ceea ce îi deosebea cu totul de restul sclavilor nu era faptul că fuseseră ocnași, ci că putuseră să scape din iadul acela la care fuseseră osândiți. La drept vorbind, tocmai acest lucru trezise curiozitatea celorlalți, ba chiar un fel de admirație tăcută, pe care nu voiau să o dea la iveală, încercau ei să afle cum se petrecuseră lucrurile, dar în zadar. Nu prea erau limbuți și era limpede că despre minunea ce li se întâmplase nu doreau deloc să vorbească. Erau cam ciudați și mai tot timpul împreună, departe de ceilalți.

Cu toate că acum nu mai erau obligați, nu mai erau legați cu lanțul. Ar fi putut fiecare să intre în tovărășie cu un alt sclav dacă ar fi vrut, și nici să mănânce sau să doarmă alături nu ar fi trebuit. Dar ei erau împreună ca mai înainte, se țineau unul după celălalt ca și cum nu era chip să se despartă. Și era cu atât mai de neînțeles cu cât, la drept vorbind, începuseră parcă să se ferească unul de celălalt și abia dacă își mai spuneau vreo vorbă. Lumea îi vedea nedespărțiți, dar legătura era ruptă.

La muncă trebuiau să fie alături. Dar în restul timpului ar fi putut să se amestece cu ceilalți sclavi.

însă prea se simțeau străini în preajma lor, așa că poate nici nu era de mirare că nu se adunau cu ei. Le intrase în obișnuință să fie doar ei doi, legați cu lanțul acela care acum nu mai exista. Când se trezeau noaptea, în întuneric, și simțeau că nu-i mai lega nimic, mai-mai că-i cuprindea neliniștea, până își dădeau seama că cel puțin dormeau alături ca mai înainte și atunci se simțeau ușurați.

Cum de putea Baraba să simtă așa? Cum de se petrecuse o asemenea schimbare cu Baraba? Era ceva nemaipomenit de ciudat. Căci dacă exista cineva care să nu se poată lega de un alt om, acela era Baraba. Ba încă fusese legat, împotriva voinței sale, cu un lanț de fier. Iar acum, cu toate că lanțul nu mai exista, parcă îl mai purta încă și parcă nu îi era cu putință să renunțe la el. Dar desigur că, în același timp, trăgea de el ca să se elibereze...

Sahak nu făcea așa. El suferea pentru că nu mai era între ei ceea ce fusese odinioară. De ce nu mai era ca înainte?

Despre felul miraculos în care fuseseră salvați din mină, din împărăția morții, nu vorbeau niciodată. Vorbiseră primele câteva zile, dar nu mai mult. Sahak spusese că fuseseră eliberați de Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul tuturor. Da, chiar așa se întâmplase... Sigur că așa fusese... Cu toate că Mântuitorul, Fiul lui Dumnezeu, pe el, pe Sahak îl salvase de fapt, iar el, la rândul său, îl salvase pe Baraba. Nu? Nu fusese așa?

Ei, nu-i ușor de înțeles cum se petrec lucrurile.

Oricum, Baraba îi mulțumise lui Sahak pentru că-l salvase. Dar lui Dumnezeu îi mulțumise oare?

Da, trebuie să-i fi mulțumit, însă sigur nu era. Cine putea ști?

Sahak suferea că știe atât de puține lucruri despre Baraba, de care se simțea atât de legat. Și tare mult îl durea

că nu se mai rugau împreună, cum făcuseră acolo jos, în mină, în împărăția morții. Ce mult ar fi dorit! Dar nu-l învinuia. Doar că nu înțelegea.

Multe erau de neînțeles în legătură cu Baraba. Și totuși nu el, ci Baraba era cel care îl văzuse pe Mântuitor murind și înviind din morți, iar lumina din jurul Mântuitorului tot Baraba o văzuse. Dar despre toate acestea nu mai vorbeau deloc...

Sahak suferea – dar nu pentru el însuși. Fața slăbită și arsă sub părul alb ca zăpada purta urme de la scânteile cuptoarelor, iar trupul sleit era vărgat de lovituri de bici. Însă nu pentru el suferea. Dimpotrivă, el se considera un om fericit. Mai ales acum, după ce Domnul făcuse minunea și-l scosese la lumina soarelui și la crinii câmpului despre care auzise vorbindu-se atât de frumos.

Aceeași minune făcuse el cu Baraba. Dar Baraba privea cu ochi neliniștiți lumea pe care o revedea, și nimeni nu știa unde-i zboară gândurile.

Așa au dus-o la început sus, pe pământ.

După terminarea muncilor de primăvară, de îndată ce dădu arșița, fură puși să tragă la roțile puțurilor, ca să nu sece pământul. Era o muncă la fel de anevoioasă. După culesul recoltei, fură mutați la moară, una din numeroasele clădiri din jurul reședinței procuratorului roman, care, împreună cu satul murdar al localnicilor, forma un orașel lângă portul de unde porneau vapoarele cu transport de mărfuri, în felul acesta ajunseră până la mare.

Acolo, la moară, îl întâlnește pe chiorul mărunț.

Era un sclav scund și îndesat, cu capul ras, cu fața zbârcită și gura uscată. Ochiul cu care vedea avea o privire vicleană, celălalt îi fusese scos pentru că furase odată câteva oboroace cu făină. Din aceeași pricină avea un jug mare de lemn în jurul gâtului. Datoria lui era să umple sacii

cu făină și să-i care în hambar. Nici această simplă îndeletnicire și nici ființa sa neînsemnată de șobolan cenușiu nu spuneau nimic deosebit. Și totuși, dintr-un motiv sau altul, îl băgai de seamă mai mult decât pe aproape toți ceilalți, poate din cauză că te simțeai nesigur și tulburat în preajma lui. Știai mereu dacă era sau nu în apropiere, și chiar dacă erai cu spatele la el îi simțeai privirea chioară pe spinare. Rareori se întâmpla să i-o întâlnești direct, față-n față.

Noilor veniți nu le dădu nici o atenție, ca și cum nici măcar nu i-ar fi văzut. Nimeni nu-i observă zâmbetul disprețuitor când aceștia trebuiră să preia cea mai grea piatră de moară. De altminteri, nimeni n-ar fi fost în stare să-și dea seama că zâmbeste, că ceea ce se vedea pe gura lui cenușie, veștejită, s-ar fi putut numi zâmbet. Erau patru mori și la fiecare lucrau câte doi sclavi. Nu se foloseau asini, precum era obiceiul, pentru că erau mai puțini decât oamenii. Oameni erau cu duiumul, și mai ieftin de hrănit. Dar pentru Sahak și Baraba aici mâncarea era aproape îmbelșugată față de cea cu care fuseseră obișnuiți în mină și li se părea că o duc, în general, mai bine acum decât înainte, cu toate că munca era atât de grea. Supraveghetorul care-i mâna pe sclavi la treabă nu se purta atât de rău cu ei. Era un bărbat gras, care lua lucrurile cam ușor și care mai tot timpul se plimba de colo-colo, cu biciul pe spate, dar de folosit nu-l prea folosea. Numai unul dintre sclavi, bătrân, orb și lipsit cu totul de puteri, simțea gustul biciului.

Întreaga clădire era albă pe dinăuntru de făina care cu vremea se depusese pretutindeni, pe jos, pe pereți și pe pânzele de păianjeni din tavan. Aerul era plin de pulbere de făină și de bubuitul surd al pietrelor celor patru mori care erau împinse în același timp. Toți sclavii munceau goi, în afară de chiorul mărunț care purta o tunică din pânză de

sac și care mișuna ca un șobolan prin toată moara. Din cauza jugului de lemn pe care îl purta în jurul gâtului arăta ca prins într-o capcană din care reușise să iasă. Se spunea că mânca din sacii cu făină, când rămânea singur în hambar, cu toate că jugul era menit să-l împiedice. Și se mai spunea că nu mânca de foame, ci de ciudă. Știa că dacă l-ar prinde i-ar scoate și ochiul celălalt și l-ar pune să tragă piatra morii ca pe orbul bătrân, muncă pe care nu ar fi fost în stare să o facă. Iar asta îl umplea de o spaimă aproape la fel de mare ca și bezna care-l pândea dacă l-ar fi prins din nou că fură. Greu de știut cât adevăr era în toate astea.

Nu, nu avea nici un interes deosebit pentru cei doi nou-veniți. Îi observa pe furiș, așa cum făcea și cu ceilalți, și aștepta doar să vadă dacă se întâmplă ceva. Nimic deosebit. Auzise că erau prizonieri din mină, și ocnași nu mai văzuse niciodată.

Dar nu avea nimic împotriva ocnașilor. Nu avea nimic deosebit împotriva nimănui.

De vreme ce fuseseră în minele de cupru, se vede că făcuseră crime mari, deși unul dintre ei nu prea părea să fie criminal, în schimb celălalt da, și se vedea pe el că îi era teamă să nu se dea în vileag. Arăta jalnic, iar cel dintâi părea cam prostănac – cum or fi ieșit din mină? Din iad? Cine i-a ajutat? Asta era întrebarea. Dar la urma urmei toate acestea nu-l priveau pe el.

Însă dacă ai răbdare, apare totdeauna ceva la lumină. Lucrurile se lămuresc, într-un fel sau altul. Cum s-ar zice, totul se explică de la sine. Trebuie bineînțeles să ții ochii deschiși. Și îi ținea deschiși.

În felul ăsta văzu că lunganul slab, cu ochi mari de bou, se pune seara în genunchi, în întuneric, și se ruga. De ce se ruga? Se ruga unui zeu, dar care zeu? Cărui zeu te rogi în felul ăsta?

Chiorul mărunț știa că există mulți zei, dar nu i-ar fi trecut vreodată prin minte să se roage. Și dacă i-ar fi trecut, ar fi făcut de bună seamă ca toți ceilalți, s-ar fi rugat în templul fiecăruia, în fața chipurilor lor. Dar sclavul ăsta ciudat se ruga crezând pasămite că zeul se afla acolo, în fața lui, în întuneric. Și îi vorbea ca unei ființe care i-ar fi purtat lui de grijă. Tare ciudat! îl auzeai șoptind și rugându-se cu râvnă în noapte, dar oricine putea să vadă că nu era nici urmă de zeu. Era doar o închipuire.

Nu te poate interesa ceva ce nu există, dar, după ce-l surprinse pe Sahak, chiorul începu să stea uneori de vorbă cu el ca să afle câte ceva despre acest zeu nemaipomenit. Și Sahak îi explică pe cât putu el de bine. Îi spuse că zeul lui se află peste tot, chiar și în întuneric, îl puteai chema oriunde și-l puteai simți aproape. Dar cel mai minunat lucru era că-l puteai simți chiar înlăuntrul pieptului. Chiorul îi răspunse că avea într-adevăr un dumnezeu nemaipomenit.

— Da, așa este, spuse Sahak.

Chiorul se gândi câteva clipe la cele ce aflase, la zeul nevăzut, dar atât de puternic, și apoi îl întrebă pe Sahak dacă nu cumva zeul acela îi ajutase pe ei să iasă din mină.

— Da, spuse Sahak, el. Și Sahak mai spuse că este Dumnezeul tuturor asupriților, că îi va elibera pe toți sclavii din cătușe și că îi va mântui. Sahak voia să-și propovăduiască credința și simțea că celălalt era nerăbdător să asculte.

— Așa? zise chiorul.

Sahak înțelegea din ce în ce mai bine că sclavul mărunț, de care nimănui nu-i păsa și căruia îi scosese un ochi, era doritor să audă vorbindu-i-se de mântuirea sa și a tuturor și să afle că era voia Domnului ca el, Sahak, să-i spună despre toate acestea. De aceea îi vorbea cât putea de des, cu

toate că Baraba se uita pieziș la ei de parcă nu i-ar fi fost pe plac. Într-o seară, după terminarea lucrului, rămaseră amândoi singuri pe una din pietrele morii și Sahak îi arată taina lui, inscripția de pe dosul tăbliței pe care o purta pe piept. Făcu asta deoarece chiorul întrebă cum se numește zeul necunoscut, dacă este voie să i se rostească numele. Sahak îi răspunse și apoi, ca să dovedească puterea și măreția Domnului său, îi dezvălui semnele secrete care ascundeau numele sfânt. Chiorul se uită cu atenție și interes la semnele acelea, în timp ce Sahak îi vorbea de sclavul grec care-i creștase inscripția și care știa ce înseamnă fiecare liniuță. Era de neînțeles cum putea un om să știe care este semnul lui Dumnezeu.

Sahak privi încă o dată inscripția, întoarse pe urmă tăblița și, apăsând-o pe piept, spuse fericit că este sclavul lui Dumnezeu, că Dumnezeu este stăpânul lui.

— Aha, spuse chiorul. Și după câteva clipe întrebă dacă și celălalt ocnaș avea inscripția pe tăblița lui.

— Sigur că da, spuse Sahak. Și chiorul dădu din cap în semn că pricepuse, deși, la drept vorbind, nu prea era sigur că puteau avea amândoi aceeași credință și același zeu, pentru că osânditul cu tăietura sub ochi nu se ruga niciodată. Vorbiră mai departe despre zeul nemaipomenit și continuară discuțiile și după convorbirea aceasta care, după Sahak, îi apropiase foarte mult. Făcuse bine că-i încredințase celui alt marea lui taină; cu siguranță că Domnul însuși îl împinsese să facă acest pas.

Mare fu mirarea tuturor sclavilor când supraveghetorul anunță într-o bună dimineață că Sahak și Baraba erau chemați să se prezinte în fața procuratorului la o anumită oră, chiar în ziua aceea. Nu se mai întâmplase niciodată așa ceva, cel puțin de când se afla în post acel supraveghetor, care fu cel puțin la fel de nedumerit ca și toți ceilalți. Nu

pricepea cum de se putea una ca asta. Doi sclavi nenorociți în fața împuternicitului roman! Trebuia să-i conducă până acolo, și lucrul acesta îl cam neliniștea chiar și pe el, deoarece niciodată nu mai pusese piciorul în reședința înaltului demnitar. El, personal, nu avea nici un amestec în toată povestea asta, avea doar datoria ca cei doi să ajungă unde trebuie. Porniră la ora stabilită, în timp ce restul sclavilor din moară se opriră să se uite după ei. Sclavul mărunț, care semăna cu un șobolan și care nu putea zâmbi pentru că avea gura uscată, stătea și el și se uita în urma lor cu privirea lui chioară. Sahak și Baraba n-ar fi fost în stare să se descurce singuri pe străzile înguste, complet necunoscute. Mergeau la doi pași în urma supraveghetorului, lipiți unul de altul la fel ca odinioară, ca și cum ar fi fost din nou înlănțuiți.

Ajunși în fața palatului, un sclav negru de o statură impunătoare, legat de tocul ușii cu un lanț prins de încheietura piciorului, îi lăsa să intre pe ușile sculptate în lemn de cedru, îi însoți apoi doar până în vestibul și-i dădu în primire unui paznic care, traversând o curte însorită, îi conduse într-o încăpere nu prea mare, deschisă spre acea curte. Acolo se aflară deodată în fața romanului.

Toți trei se ploconiră cu fața până la pământ, atingând podeaua cu fruntea, așa cum îi instruisese supraveghetorul. Dar și lui Sahak, și lui Baraba li se părea rușinos să se umilească astfel în fața cuiva care, oricum, nu era decât o ființă omenească. Nu îndrăzniră să facă vreo mișcare până nu li se ceru să se ridice. Romanul, care ședea răsturnat pe spate într-un scaun aflat în fundul camerei, le făcu semn să se apropie. Se supuseră șovăind și, într-un târziu, cutezară să-și ridice ochii și să-l privească. Era un bărbat de vreo șaizeci de ani, robust, cu fața plină, netedă, cu bărbia mare și o gură care – își dădura imediat seama – era deprinsă să comande. Avea o privire ageră, iscoditoare, dar nu de-a

dreptul răuvoitoare. Părea de necrezut, acest om nu avea de fapt nimic care să te înfricoșeze.

Îl întrebă mai întâi pe supraveghetor despre purtarea sclavilor și dacă era mulțumit de ei. Acesta răspunse bâlbâindu-se că era mulțumit și, pentru mai multă siguranță, spuse că era foarte sever cu sclavii. Era peste putință de ghicit dacă înaltului său stăpân îi fu pe plac acest răspuns. Privi fugar trupul gras al supraveghetorului și, cu o ușoară mișcare a mâinii, îi făcu semn să plece. Supraveghetorul atâta aștepta și, în graba lui de a ieși de acolo, era cât pe ce să încalce regulile de bună cuviință și să întoarcă spatele stăpânului său.

Acesta se uită apoi spre Sahak și Baraba și îi întrebă mai întâi de unde erau, pentru ce fuseseră osândiți, cum au ieșit din mină, cu ajutorul cui. Vorbea tot timpul pe un ton foarte cumsecade. Pe urmă se ridică și se plimbă puțin prin cameră; n-ai fi crezut că era atât de înalt. Se îndreptă spre Sahak, îi apucă tăblița de sclav, se uită la semnul de pe ea și-l întrebă dacă știe ce înseamnă. Sahak răspunse că este emblema statului roman. Procuratorul dădu afirmativ din cap, apoi spuse că într-adevăr așa este și că, prin urmare, aparține statului roman, întoarse apoi tăblița și se uită cu vădit interes, dar fără mirare, la inscripția misterioasă de pe dos. „Isus Cristos”... citi el, și atât Sahak cât și Baraba fură uimiți că înțelege semnele, că poate desluși numele sfânt al lui Dumnezeu.

— Cine este? întrebă el.

— Este Dumnezeul meu, răspunse Sahak cu vocea ușor tremurândă.

— Aha! Nu-mi amintesc să fi auzit de acest nume până acum. Dar există atâția zei, că nici nu le mai poți ține socoteala. Este un zeu de prin părțile tale?

— Nu, răspunse Sahak. Este Dumnezeu tuturor oamenilor!

— Al tuturor oamenilor? Ce spui! Ia te uită! Și eu nici măcar n-am auzit vorbindu-se de el. Nu se poate spune că nu-și ține bine ascunsă faima.

— Da, spuse Sahak.

— Zeul tuturor oamenilor. Atunci trebuie să aibă el ceva putere! Și pe ce și-o întemeiază?

— Pe iubire!

— Pe iubire?... Da, de ce nu. Ei, nu vreau să mă amestec, poți să crezi ce vrei. Dar spune, de ce îi porți numele pe tăblița ta de sclav?

— Pentru că îi aparțin, răspunse Sahak cu același tremur ușor ca mai înainte.

— Nu mai spune! Cum poți să-i aparții? Nu aparții statului, după cum arată și emblema asta? Nu ești sclav al statului?

Sahak nu răspunse. Stătea cu capul în pământ și tăcea.

Până la urmă vorbi romanul, dar nu lipsit de bunăvoință:

— La întrebarea aceasta trebuie să răspunzi. Trebuie să fie limpede, înțelegi? Aparții statului? Spune-mi, da sau nu?

— Aparțin Domnului Dumnezeului meu, spuse Sahak, fără să ridice privirea.

Procuratorul se uita cu atenție la Sahak. Apoi îi ridică el capul și îi privi fața arsă, care stătuse lângă cuptoare. Nu spuse nimic și, după câteva clipe, după ce văzu ceea ce voise să vadă, dădu drumul bărbiei.

Făcu pe urmă câțiva pași, se opri în fața lui Baraba și, întorcându-i și lui tăblița, îl întrebă:

— Și tu? Crezi și tu în acest Dumnezeu iubitor? Baraba nu răspunse.

— Spune, crezi?

Baraba dădu din cap că nu.

— Nu? Atunci de ce-i porți numele pe tăblița de pe piept?

Baraba tăcu, la fel ca mai înainte.

— Nu este zeul tău? Nu asta înseamnă inscripția?

— Eu nu am nici un zeu, răspunse în sfârșit Baraba, atât de încet că abia se auzi. Dar și Sahak, și romanul auziră. Iar Sahak îl privi cu atâta deznădejde și durere, uluit de acele cuvinte cutremurătoare, încât Baraba îi simți privirea, fără să i-o întâlnească, sfredelindu-l până în rărunchi.

Chiar și romanul părea surprins.

— Dar nu înțeleg, spuse el. De ce porți numele „Isus Cristos” înscris pe tăblița de pe piept?

— Pentru că aş vrea tare mult să cred, spuse Baraba, fără să-și ridice ochii către niciunul din ei.

Romanul se uită la el, la fața lui răvășită și la tăietura de sub ochi, la gura aspră, grosolană, care încă mai dădea semne de forță. Nici o expresie nu era pe fața aceea și nici nu era sigur că s-ar fi ivit vreuna, chiar dacă i-ar fi ridicat capul, așa cum făcuse cu celălalt. De altfel nici nu i-ar fi trecut prin minte să facă așa ceva cu omul acesta. De ce? Nu știa de ce.

Se îndreptă din nou spre Sahak.

— Îți dai bine seama ce înseamnă ceea ce spui? Înțelegi că vorbind astfel te împotrivești Cezarului? Nu știi că și el este zeu și că lui îi aparții, că emblema lui o porți pe piept? Iar tu spui că altul îți este stăpân, un zeu necunoscut al cărui nume l-ai înscris pe tăbliță ca să arăți că nu ești al Cezarului, ci al lui. Nu-i așa?

— Da, așa este, răspunse Sahak și glasul îi tremura, dar nu la fel de mult ca înainte.

- Și ești neclintit în ceea ce spui?
- Dai'
- Dar nu înțelegi ce pericol te așteaptă?
- Ba da. Înțeleg.

Romanul tăcu și se gândi la acel zeu al sclavilor. De fapt, în ultimul timp auzise vorbindu-se mult de nebunul acela din Ierusalim care murise ca un sclav. „Că va desface toate cătușele”... „Sclavul lui Dumnezeu și Dumnezeu îl va elibera”... De fapt era cam periculoasă o astfel de învățătură... Și un chip ca al sclavului acela nu putea fi pe placul nici unui proprietar de sclavi...

— Dacă te lepezi de credința ta, nu ti se va întâmpla nimic. Vrei să te lepezi?

- Nu îmi este cu puțință, răspunse Sahak.
- De ce nu?
- Nu-l pot tăgădui pe Dumnezeul meu.

— Ciudat om!... Doar îți dai prea bine seama la ce pedeapsă mă obligi să te condamni. Ești chiar atât de curajos încât să mori de dragul credinței tale?

- Nu eu hotărâsc, spuse Sahak cu voce joasă.
- Nu pari prea curajos. Nu ți-e dragă viața?
- Ba da, răspunse Sahak. Mi-e dragă.

— Dar dacă nu-l tăgăduiești pe acest zeu al tău, nimic nu te poate salva, îți pierzi viața.

— Nu-l pot pierde pe Domnul Dumnezeul meu! Romanul dădu din umeri.

— Atunci nu pot să mai fac nimic pentru tine, spuse el, și se îndreptă spre masa de marmură la care stătea când veniseră și bătu în ea cu un ciocănel de fildeș.

— Ești la fel de nebun ca și zeul tău, adăugă el mai mult pentru sine.

Așteptând să vină paznicul, procuratorul se apropie de Baraba, îi întoarse tăblița, își ridică pumnul și cu vârful acestuia trase o linie peste numele lui Isus Cristos, spunând:

— Nu are nici un rost, de vreme ce tot nu crezi în el.

Între timp Sahak se uita la Baraba cu niște ochi care-l ardeau până în străfunduri și pe care nu avea să-i uite niciodată.

Sahak fu luat de paznic și Baraba rămase pe loc. Procuratorul îl laudă pentru înțelepciunea cu care se purtase și spuse că vrea să-l răsplătească. Să se ducă la șeful sclavilor din palat și i se va da altă muncă, mai ușoară.

Baraba își ridică fugar ochii și romanul îi văzu pentru prima oară privirea. Nu era periculoasă. Vibra de o ură stăpânită ca vârful unei săgeți căreia nu i se va da niciodată drumul.

Apoi Baraba plecă să facă ceea ce i se poruncise.

Când Sahak fu răstignit, Baraba se ținu la distanță, ascuns în spatele unor tufișuri de hibiscus, pentru ca prietenul de pe cruce să nu-l poată vedea. Dar pe Sahak îl chinuseră deja atât de mult, încât oricum nu și-ar fi dat seama de prezența lui Baraba. Procedaseră așa din obișnuință, crezând că marele demnitar uitase să le spună. De fapt procuratorul nu avusese așa ceva în minte, dar nici nu se ostenise să dea vreun alt ordin. Așa că pentru mai multă siguranță procedaseră ca de obicei. Pentru ce fusese condamnat sclavul, habar n-aveau și nici nu-i interesa. Ei își făceau doar datoria, așa cum erau deprinși.

Capul îi fusese din nou pe jumătate ras și părul alb era plin de sânge. Nu i se citea nimic pe față, însă Baraba, care o cunoștea prea bine, știa ce ar fi vrut ea să spună dacă ar fi putut. Stătea și o privea fără încetare cu ochi arzători,

dacă se poate spune că asemenea ochi ca ai lui Baraba sunt vreodată arzători, dar în clipele acelea erau. Se uita și la trupul acela sleit și nu-și putea lua ochii de la el chiar să fi vrut, însă nu voia. Atât de slab și fără vlagă era, încât nu putea să înțeleagă ce nelegiuire ar fi putut să facă. Dar pe pieptul unde se vedea fiecare oscior fusese însemnată cu fierul roșu emblema statului, ca să se vadă că este vorba de o crimă de lezmajestate. Tăblița de sclav îi fusese scoasă pentru valoarea metalului și pentru că nu mai avea nici un rost.

Locul execuției se afla pe un mic deal din afara orașului, înconjurat de câteva tufișuri și mărăcinisuri; în spatele unuia dintre ele ședea Baraba, slobozitul. În afară de el și de cei care se ocupau cu răstignirea, nu mai era tipenie de om, pe nimeni nu interesa să asiste la moartea lui Sahak. Altminteri, deseori se strângea lumea, mai ales când era cineva care săvârșise ceva grav. Dar Sahak nici nu omorâse, nici altceva nemaipomenit nu făcuse. Nu auzise nimeni nici de el, nici de crima lui.

Era din nou primăvară, întocmai ca atunci când ieșiseră din mină și când Sahak, ingenunchind, strigase: „A venit!” Pământul înverzise; până și dealul supliciului era plin de flori. Munții străluceau în lumina soarelui, la fel și marea, care se vedea aproape, ceva mai la vale. Era miez de zi, căldura se făcuse deja apăsătoare și muștele se ridicau în roiuri de îndată ce se mișca cineva pe colina aceea spurcată. Trupul lui Sahak era plin de muște, dar el nu avea forța să se miște nici măcar cât să le facă să plece. Nu, moartea lui Sahak nu avea nimic măreț, nimic înălțător.

Tocmai de aceea era ciudat că pe Baraba îl tulbura atât de mult această moarte. Și totuși era foarte pătruns, îl privea pe Sahak murind ca și cum nu ar fi vrut să uite nimic: nici sudoarea care-i curgea pe frunte și din subțiorile slabe și adânci, nici pieptul care se ridica purtând

arsura semnelor statului, nici muștele pe care nimeni nu le gonea. Capul îi atârna greu și muribundul gemea adânc; Baraba îi auzea răsuflarea de acolo de unde stătea. Respira și el anevoie și ținea gura întredeschisă ca prietenul său de pe cruce. I se părea chiar că îi este sete, după cum sete trebuie să-i fi fost și celuilalt. Era extraordinar că Baraba simțea în felul acesta, dar fusese atâta timp legat cu lanțul de Sahak. I se părea că încă mai sunt uniți, că e legat cu o cătușă de fier de cel răstignit.

Sahak încerca acum să vorbească, voia să spună ceva, poate că voia să i se dea de băut, dar nimeni nu-l putea înțelege. Nici Baraba nu putu să audă ce spune, oricât se străduia. Dar era și mult prea departe. Ar fi putut s-o ia la goană în sus pe colină, până la cruce, să-și strige prietenul și să-l întrebe ce dorește, dacă nu cumva poate să-l ajute într-un fel – și în același timp ar fi putut să alunge muștele. Dar stătu locului. Ascuns după tufiș. Nu făcu nimic. Se uită doar cu ochii pironiți, arzători, și cu gura întredeschisă la patima celuilalt.

Nu trecu mult și deveni limpede că suferința răstignitului se apropie de sfârșit. Se vedea pe piept că abia mai răsuflă și nu se mai auzea deloc de acolo de jos, unde era Baraba. La scurt timp după aceea pieptul înțepeni, și nu mai încăpea îndoială că Sahak murise. Pământul nu se întunecă și nu se petrecu nici o minune. Sahak își dădu sufletul liniștit, pe nesimțite. Niciunul din cei care erau acolo ca să-i aștepte sfârșitul nu băgă de seamă; ședeau și jucau zaruri, exact ca atunci, demult de tot. Dar de data asta nu se repeziră sus, îngroziți că cel de pe cruce își dăduse duhul. Nici măcar nu observară. Singurul care-și dădu seama fu Baraba, și când înțelese că se terminase răsuflă adânc de tot și căzu în genunchi ca într-o rugăciune.

Foarte ciudat! Ce fericit ar fi fost Sahak dacă l-ar fi văzut. Dar din păcate era deja mort.

Și apoi, căzuse el în genunchi, dar de fapt nu se ruga. Căci nu avea cui să se roage. Stătu doar în genunchi câteva clipe, apoi își ascunse în mâini fața răvășită și barba cenușie și începu să plângă.

Deodată, unul din ostași trase o înjurătură, descoperind că răstignitul murise. N-aveau acum decât să-l dea jos și să plece acasă. Ceea ce și făcură.

Așa se întâmplă când Sahak fu răstignit, în timp ce Baraba, slobozitul, stătea și se uita.

Când procuratorul se retrase din post și se întoarse la Roma, unde urma să-și petreacă ultimii ani de viață, avea deja adunată o avere mai mare decât oricare alt guvernator care condusesese insula înaintea lui; dar în același timp, prin felul în care exploatare minele și administrase întreaga provincie, reușise să aducă statului un câștig nemaiîntâlnit până atunci. Nenumărați paznici și supraveghetori îl ajutaseră cu devotamentul, cu severitatea și poate chiar și cu cruzimea de care dăduseră dovadă. Datorită lor, resursele naturale fuseseră extrem de bine folosite, iar populația și sclavii fuseseră storși de muncă până la epuizare. El, personal, nu era defel crud. Numai regimul său era necruțător, iar dacă cineva îl acuza de cruzime o făcea pentru că nu-l cunoștea. Și într-adevăr, pentru cei mai mulți era un personaj necunoscut, aproape un mit. Mii de prăpădiți din văgăunile minelor și de la coarnele plugului, din câmpurile arse de soare, răsuflară ușurați când auziră că avea de gând să plece, pentru că în prostia lor sperau că noul conducător va fi mai bun. Dar procuratorul părăsi frumoasa insulă cu tristețe și cu un gol în suflet. Se simțise foarte bine acolo.

Mai întâi știa că o să ducă dorul postului care i se încredințase pentru că era un om cu autoritate și foarte întreprinzător. Dar era și foarte educat, încât se gândea cu

bucurie la posibilitatea pe care i-o oferea Roma de a duce o viață mai rafinată în compania unor oameni la fel de cultivați ca el. Stătea în cortul de pe puntea vasului, lungit pe scaunul său comod, și se gândea cu plăcere la toate acestea.

Își luase cu el sclavii de care credea că o să aibă nevoie, și printre ei era Baraba. Îl pusese de îndată pe listă din considerație și simpatie, căci altfel la ce i-ar fi trebuit un sclav de vârsta lui. Dar își amintise de sclavul acesta înțeleghător și chibzuit, care își dovedise loialitatea, lăsând să-i fie șters numele zeului de pe tăbliță. Așa că se hotărâse să-l ia și pe el la Roma. Nimeni n-ar fi crezut că stăpânul lui Baraba era atât de binevoitor și că avea o ținere de minte atât de mărinimoasă.

Traversarea dură mai mult decât de obicei, fiindcă marea era tot timpul calmă, astfel că abia după mai multe săptămâni de vâslit neîncetat vasul cu sclavii însângerați reuși să intre în portul Ostia. Procuratorul ajunsese la Roma chiar a doua zi, iar în zilele următoare îi sosiră suita și toată averea.

Palatul care îi fusese cumpărat la ordinele sale se afla în cartierul cel mai respectabil, chiar în inima orașului. Avea mai multe etaje; înăuntru pereții erau din marmură de diferite culori, iar încăperile erau împodobite cu un lux nemăsurat. Lui Baraba nu îi era dat să vadă decât beciul unde locuia împreună cu ceilalți sclavi, dar își dădea el seama cât de somptuoasă trebuia să fie casa aceea, îl lăsa complet rece. Avea de făcut munci ușoare, dădea câte o mână de ajutor pe ici, pe colo, și în fiecare dimineață mergea în târg împreună cu alți câțiva sclavi și cu șeful bucătăriei, un fost sclav înfumurat. În felul acesta văzu o mare parte din Roma.

Poate nu-i bine spus că vedea cu adevărat. Orașul îi aluneca prin fața ochilor, dar parcă nu-l interesa. Când se înghesuia printre oamenii care mișunau pe străzile înguste sau când traversa zarva piețelor unde cu greu îți puteai croi drum din cauza mulțimii, totul îi apărea străin și ca prin ceață. Pentru Baraba această metropolă zgomotoasă rămânea un loc aproape rupt de realitate; o străbătea nepăsător, dus pe gânduri. Era un amestec de bărbați și femei din toate țările și de toate rasele, și desigur că pe oricare alt om l-ar fi fermecat mulțimea aceea forfotitoare, toată acea bogăție și splendoare, clădirile impunătoare și nenumăratele temple ale zeilor din toată lumea, unde persoanele cele mai de vază erau duse în minunatele scaune aurite pentru ca fiecare să se închine în fața zeului său, atunci când nu preferau să meargă la magazinele luxoase de pe Via Sacra sau la vreuna din superbe băi ale orașului. Ochii altcuiva ar fi oglindit extazul față de toate acestea. Însă ochii lui Baraba nu oglindeau nimic; poate erau prea adânciți în orbite, așa că totul i se perinda prin fața de parcă nu l-ar fi privit câtuși de puțin. Nu, pe el lumea asta nu-l interesa, îl lăsa nepăsător. Cel puțin așa credea el.

Dar nu era chiar așa de nepăsător cum credea. Pentru că o ura.

Printre lucrurile care i se păreau ireale erau acele dese procesiuni care defilau pe străzi, cu preoți credincioși și simboluri sfinte. Iar el nu avea nici un zeu și firește că îl stingherea să tot întâlnească aceste procesiuni și să fie mereu nevoit să se dea la o parte. Se lipea de zidurile caselor și le urmărea trecând cu priviri furișe, de sălbatic, într-o zi se luă după una din ele până la un templu neobișnuit, cum nu mai văzuse până atunci, și când intra se opri și el ca toți ceilalți în fața imaginii unei mame cu pruncul în brațe. Când întrebă cine era îi spuseră că este preabinecuvântata Isis cu Horus. Dar apoi se uitară cu

neîncredere la el; se putea ca cineva să nu știe numele Sfintei Mame? Un paznic al templului veni să-l dea afară și, când Baraba trecu de porțile de aramă, paznicul făcu un semn tainic de ocrotire a sa și a templului, împotriva acelui străin nepoftit. Poate văzuse că Baraba era făcut și născut din ură – ură față de toată facerea din ceruri și de pe pământ, ură față de Făcătorul cerului și al pământului!

Cicatricea de sub ochi i se făcuse roșie ca sângele, și ochii ascunși, neîmblânziți îi tremurau ca vârful de săgeată. Baraba o luă la goană în jos pe stradă și apoi alergă pe o sumedenie de străzi și străduțe. Piei de-aici, blestematule! Se rătăci, nu mai știa deloc unde se află și, când în fine ajunse acasă, era cât pe-aci să fie pedepsit – dar nu îndrăzniră, pentru că știau că stăpânul îl ocrotea. De altminteri îi crezură explicația încâlcită, că se rătăcise în orașul acela care-i era încă străin. Se ghemui în colțișorul său din beciul sclavilor și stând așa, în întuneric, simți cum pieptul care-i gâfâia ardea ca focul sub numele tăiat al lui Isus Cristos.

În noaptea aceea visă că era legat cu lanțul de un sclav care se ruga lângă el, dar pe care nu-l putea vedea.

— Pentru ce te rogi? îl întrebă. La ce bun?

— Mă rog pentru tine, răspunse sclavul în beznă, cu o voce binecunoscută. Atunci rămase nemișcat, ca să nu-i tulbure rugăciunea, și simți cum ochii bătrâni i se umplu de lacrimi. Dar când se trezi și căută lanțul pe jos, nu dădu nici de lanț și nici de sclav. Nu era legat de nimeni. De nimeni, pe tot pământul ăsta.

Odată, fiind singur într-unul din coridoarele beciului, descoperi semnul peștelui săpat într-un loc ascuns pe perete. Era făcut fără îndemânare, însă nu încăpea nici o îndoială ce era și ce însemna, își frământă mintea să descopere care dintre sclavi erau creștini, în zilele

următoare se gândi tot timpul la lucrul acesta și îi observă pe fiecare în parte, încercând să ghicească. Dar nu întrebă pe nimeni. Nici măcar nu căută să afle dacă îi știe cineva, deși nu i-ar fi fost greu. Dar așa ceva nu făcu.

Nu avea alte legături cu ceilalți sclavi decât acelea la care era obligat. Nu le vorbea și de aceea nici nu-i cunoștea. Așa că nici pe el nu-l cunoșteau ceilalți și nici nu le păsa de el.

La Roma erau mulți creștini, știa prea bine asta. Știa că se adună în casele lor de rugăciune, în confreriile pe care le aveau în diferite părți ale orașului. Dar nu-și făcea drum pe acolo. Poate că uneori se gândise să se ducă, dar nu se dusesese. Purta și el numele Domnului înscris pe tăblița de pe piept, dar era tăiat.

În ultima vreme trebuie să se fi adunat pe ascuns în alte locuri, deoarece le era teamă de prigoană. Auzise despre asta la târg, de la unii care făceau semne cu degetele răsfirate în spatele lor, ca să se ferească, la fel cum făcuse cu el paznicul de la templul Sfintei Mame. Lumea îi disprețuia, îi ura, îi bănuia de vrăjitorie și de multe altele. Și zeul lor era un mare criminal care fusese răstignit cu mult timp în urmă. Nimeni nu voia să aibă de-a face cu ei.

Într-o seară se întâmplă să-i audă pe doi dintre sclavi vorbind în șoaptă în întunericul beciului; se credeau singuri, nu-l puteau vedea. Nici Baraba nu-i vedea, însă le recunoscuse glasul. Erau doi sclavi cumpărați de curând; se aflau acolo doar de câteva săptămâni.

Vorbeau de o adunare care avea să se țină a doua zi, seara, în viile lui Marcus Lucius, de pe Via Apia. Curând Baraba își dădu seama că nu în vie se va fine adunarea, ci în catacombele evreiești care începeau acolo.

Ciudat loc de întâlnire... Printre morți... Cum de doreau să se întâlnească acolo?...

A doua zi, spre seară, cu mult înainte de închiderea beciului pe timp de noapte, Baraba se furișă afară din palat, punându-si viața în pericol.

Când ajunse pe Via Apia nu mai era mult până să se lase seara, și nu întâlnește aproape pe nimeni. Găsește viile după ce-l întreabă pe un cioban care-și mână acasă turma de oi de-a lungul drumului.

Ajuns sub pământ, înainte pe dibuite pe un culoar îngust și în pantă. Lumina de la intrare îi mai arată încă drumul; coborî în prima galerie, care se afunda în întuneric, înainte pipăind pietrele reci și umede ale pereților. După câte înțelesese de la cei doi sclavi, adunarea trebuia să se țină în prima încăpere funerară. Merse mai departe.

Acum parcă auzea niște voci. Se opri să asculte. Nu, nu se auzea nimic. Merse și mai departe. Trebuia să fie atent la fiecare pas, pentru că deseori era câte o treaptă sau chiar mai multe care-l duceau din ce în ce mai adânc sub pământ. Și tot înainte.

Dar la încăperea aceea nu ajungea deloc. Mergea tot timpul în aceeași galerie îngustă. Ajuns la o răspântie nu mai știa încotro s-o apuce. Stătu locului zăpăcit. Și atunci văzu licărind o lumină la oarecare distanță – destul de departe. Sigur că da, era o lumină! Se grăbi într-acolo. Acolo trebuia să fie!

Dar deodată nu mai văzu nici o lumină. Dispăruse – poate pentru că, fără să-și dea seama, o luase pe o altă galerie, laterală. Se grăbi înapoi să vadă din nou lumina. Dar nu se mai zărea. Nu mai era! Stătu locului complet nedumerit. Unde erau? Unde să-i găsească? Oare nu erau aici?

Și el, unde se afla? Știa, desigur, cum a mers; putea oricând să ajungă înapoi, la intrare. Se hotărî să se

întoarcă.

În timp ce dădea să facă drum întors prin galeria pe unde mersese tot timpul și unde știa perfect fiecare treaptă, văzu din nou lumina. O lumină pătrunzătoare, care se vedea cât se poate de clar; dar într-o galerie pe care poate n-o băgase de seamă până atunci, și nu în aceeași direcție ca prima oară Oricum, trebuia să fie aceeași lumină, și se repezi spre ea – acolo trebuia să fie! Iar lumina se făcea mai puternică, din ce în ce mai puternică...

Până când, deodată, se stinse. Dispăruse cu desăvârșire.

Își luă capul în mâini. Ce era cu lumina aceea? Sau nu fusese nici o lumină? Fusese o închipuire... îl înșelase vederea... ca atunci, demult? Se frecă la ochi și privi în jur...

Nu, nici vorbă de vreo lumină! Nicăieri, niciunde! Doar o beznă rece ca gheața care-l înconjura din toate părțile și unde era complet singur – căci ceilalți nu se aflau acolo, nu era nimeni, nici o altă ființă omenească. Doar el, doar morții!...

Morții!... Era înconjurat de morți. Peste tot, în toate direcțiile, în toate galeriile și în toate culoarele, oriunde si-ar fi îndreptat pașii! și încotro să-și îndrepte pașii?! Nu mai știa deloc încotro s-o apuce ca să poată ieși de aici, din împărăția morții...

Împărăția morții! Se afla în împărăția morții! închis în împărăția morții!...

Îl cuprinse spaima. Simți că se sufocă. Și dintr-o dată se puse pe goană, nebunește, îngrozit, așa, la întâmplare, împiedicându-se de treptele pe care nu le vedea, din galerie în galerie, căutând să ajungă la ieșire și să scape din împărăția morții... Rătăcea ca scos din minți, cu respirația tăiată, gâfâind, și după un timp mergea împleticindu-se și

izbindu-se de pereții unde erau zidiți toți morții, de pereții morții din a căror strâmtoare nu mai putea scăpa...

În sfârșit, simți o undă de aer cald venind de deasupra pământului, dintr-o altă lume... Cu voința pe jumătate zdrobită se târî în sus, spre ieșire, și se văzu în mijlocul viilor.

Se așază pe pământ să se odihnească și privi spre cerul fără stele care amurgea.

Acum era întuneric peste tot. Și în cer, și pe pământ. Peste tot...

Întorcându-se spre oraș, pe Via Apia, în noapte, se simți tare singur. Nu pentru că nu mergea nimeni alături de el pe drum sau pentru că nu întâlnea pe nimeni, ci pentru că se afla singur în acea nemărginită noapte care plutea peste întreg pământul, singur în cer și pe pământ, printre vii și morți. Așa fusese el toată viața, însă abia acum înțelegea cu adevărat. Și mergea așa, îngropat parcă în beznă, cu cicatricea pe fața lui singură, cicatricea după lovitura de cuțit a tatălui. Și pe pieptul zbârcit atârna, printre firele de păr cenușiu, tăblița cu numele tăiat al lui Dumnezeu. Da, era singur în cer și pe pământ.

Și era închis în el însuși, în propria sa împărăție a morții, în ce fel ar putea să se smulgă din ea?

O singură dată fusese unit cu un alt om, dar numai cu un lanț de fier. Cu nimic altceva decât cu un lanț de fier.

Își auzea pașii pe caldarâm. Altminteri, domnea o tăcere deplină, ca și cum în afară de el n-ar mai fi fost nimeni pe lume. Din toate părțile îl înconjura întunericul. Nici o lumină. Nicăieri nici o lumină. Cerul era fără stele, totul era gol, părăsit.

Răsufla din greu, fiindcă aerul înăbușitor ardea, îți dădea fierbințeli – sau poate că avea el fierbințeli, poate că era bolnav, poate că intrase moartea în el, acolo jos?

Moartea! O avea mereu în el, cât trăise o avusese în el. Îl fugărea pe dinăuntru, prin galeriile lui, propriile lui galerii de cârtiță, si-l umplea cu spaima ei. Cu toate că îmbătrânise și nu mai voia deloc să mai trăiască, tot îl mai umplea cu spaima ei. Deși ar fi vrut atât de mult să... ar fi vrut...

Nu, nu, nu să moară! Nu să moară!...

Iar ei se adunau în împărăția morții ca să se roage Dumnezeului lor, ca să se unească împreună cu el și unii cu alții. Lor nu le era teamă de moarte, o învinseseră. Se adunau cu frații lor de credință la agapele lor... Să vă iubiți unii pe alții!... Să vă iubiți unii pe alții!...

Și când să se ducă și el acolo, nu mai erau, niciunul nu mai era. Umblase fără noimă de colo până colo, singur prin galeriile întunecate, prin propriile lui galerii de cârtiță.

Unde erau? Unde erau cei care spuneau că se iubesc unii pe alții?

Unde erau în noaptea asta, în noaptea asta înăbușitoare – acum că ajunsese în oraș i se păru și mai înăbușitoare – noaptea asta care atârna greu peste întreaga lume – noaptea asta în care abia puteai respira – care era pe cale să-l sufoca.

Când dădu colțul unei străzi îl izbi un miros de fum. Venea din pivnița unei case din apropiere. Fumul ieșea în valuri de sub pământ și prin unele ferestruici țâșneau flăcări... Se grăbi într-acolo!

Și în timp ce alerga auzea oameni care fugeau ca și el și care strigau: „Foc! Foc!”

La o răscruce văzu că mai ardea și într-o altă stradă laterală, iar acolo focul era și mai puternic. Se simți tulburat, nu pricepea nimic... Când deodată auzi strigându-se: „Creștinii au dat foc! Creștinii!”

Mai întâi stătu locului nedumerit, ca și cum n-ar fi înțeles bine ce ziceau, ce voiau să zică. Creștinii...? Dar apoi

se lămuri, pricepu.

Da! Creștinii! Creștinii dau foc Romei! Dau foc lumii întregi!

Acum înțelegea el de ce nu fuseseră acolo! Erau aici ca să dea foc Romei ăsteia mârșave, să dea foc acestei întregi lumi mârșave. Le venise ora! Mântuitorul lor venise!

Răstignitul se întorsese, răstignitul de pe Golgota se întorsese! Ca să-i mântuiască pe oameni, ca să pună capăt acestei lumi, așa după cum promisesese. Să o nimicească, să o pună pe foc, așa cum promisesese! Abia acum își arăta el puterea cu adevărat! Iar el, Baraba, avea să-l ajute! Baraba, blestematul, fratele lui blestemat de pe Golgota, nu-l va trăda! Nu acum! Nu de data asta! Nu acum! Se repezi spre vâlvătaia cea mai apropiată, smulse un șomoioag, alergă cu el și-l aruncă pe ferestruica de la pivnița unei alte case. Mai aduse și alte șomoioage și le aruncă în alte părți, în alte pivnițe! El nu trăda! Baraba nu era un trădător! Dădea foc, nu glumă! Nu făcea treabă de mântuială! Flăcările aprindeau casele, prelingându-se de la una la alta și arzând totul! Iar Baraba tot alerga ca să răspândească focul și mai departe; alerga gâfâind, cu numele lui Dumnezeu tăiat pe piept. El nu trăda! Nu trăda când Dumnezeu lui avea într-adevăr nevoie de el, când venise clipa cea mare, clipa cea mare când totul avea să piară! Se întindea pretutindeni! Totul era acum o mare de foc, o nemărginită mare de foc! Toată lumea, toată lumea era în flăcări!

Priviți, împărăția sa a venit! Priviți, împărăția sa a venit!

În temnița de sub Capitoliu fură adunați toți creștinii învinuiți că porniseră focul. Printre ei era și Baraba. Fusesse prins asupra faptului și după un interogatoriu îl duseră și pe el acolo. Era de-al lor.

Temnița era săpată direct în stâncă și pereții erau plini de umezeală, în penumbra aceea nu se puteau vedea unii pe alții decât foarte neclar și Baraba era mulțumit. Stătea singur pe paiele putrede, departe de ceilalți, și își ținea tot timpul fața întoarsă.

Vorbiseră mult despre foc și despre soarta care-i aștepta. Cu siguranță că-i acuzau că porniseră focul pentru că le trebuia un motiv ca să poată pune mâna pe ei și să-i condamne. Dar judecătorii știau prea bine că nu sunt vinovați. Niciunul dintre ei nu se aflase acolo, nici nu mai ieșeau din case de când fuseseră preveniți că vor fi prizoniți și aflaseră că locul lor de întâlnire din catacombe fusese dat la iveală. Erau nevinovați. Dar ce folos? Toată lumea voia să creadă că sunt vinovați. Toată lumea voia să creadă ce strigase pe străzi mulțimea aceea de oameni cumpărați: „Creștinii au dat foc! Creștinii!”

— Cine i-a cumpărat?! Întrebă o voce din întuneric. Dar se făcură că nu aud.

Cum să fi putut urmașii învățătorului să se facă vinovați de așa ceva – să pornească un foc, să dea foc Romei? Cum de puteau crede așa ceva? Învățătorul făcea să ardă sufletele oamenilor, nu orașele. Era Domnul Dumnezeu lumii, nu un răufăcător.

Și începură să vorbească despre cel care era Iubirea și Lumina și despre împărăția lui pe care o așteptau după cum promisese. Apoi cântară cântece cu cuvinte frumoase, neobișnuite, pe care Baraba nu le auzise niciodată. Ședea cu capul plecat și asculta.

Drugul porții fu dat la o parte, balamalele scârțâiră și apăru în prag un paznic. Datoria lui era să dea hrană deținuților și lăsa poarta deschisă ca să intre puțină lumină în timp ce mâncau. Se vedea că el tocmai mâncase și că băuse vin din belșug, deoarece era aprins la față și pus pe

vorbă, înjurând porcește le aruncă mâncarea care era aproape de nemâncat. Însă ocările lui nu însemnau nimic, era limbajul meseriei; paznicii vorbeau mereu așa. De fapt părea aproape binevoitor. Când dădu cu ochii de Baraba, care acum se vedea în lumina ce venea de afară, izbucni într-un hohot de râs.

— Uite-l pe nebunul ăsta! strigă el. Care alerga de colo-colo și dădea foc Romei! Idiotule! Și mai spuneți că nu voi ați pornit focul! Mincinoșilor! L-au prins tocmai când să arunce un șomoiog în depozitul de ulei al lui Caius Servius.

Baraba nu ridică privirea. Fața îi era nemișcată, nu exprima nimic, dar cicatricea de sub ochi se înroșise mai tare.

Ceilalți deținuți se întoarseră spre el, nedumeriți. Niciunul nu-l cunoștea. Crezuseră că este un criminal, nu unul de-al lor, pentru că nici nu fusese interogat o dată cu ei și nici în închisoare nu venise împreună cu ei.

— Nu se poate, își șoptiră unul altuia.

— Ce nu se poate? se miră paznicul.

— Nu se poate să fie creștin, răspunseră ei. Nu poate să fie dacă a făcut așa cum spui.

— Nu? Chiar el a zis că e creștin. Mi-au spus cei care l-au prins. Toți mi-au spus. Și când a fost luat la întrebări, a recunoscut.

— Noi nu-l știm, mormăiră ceilalți, neliniștiți. Doar l-am cunoaște dacă ar fi de-al nostru. Ne este cu totul străin.

— Sunteți cu toții niște escroci! Ia stați să vedeți! Se duse la Baraba și îi întoarse tăblița de pe piept. Uitați-vă, oare nu e ăsta numele zeului vostru? Eu nu înțeleg mângălelile astea, dar așa este cum spun eu, nu? Citiți voi!

Se adunară în jurul lui Baraba și se uitară uimiți la inscripția de pe dosul tăbliței. Cei mai mulți nu știau nici ei

să deslușească semnele, dar unii spuseră în șoaptă, cu teamă:

— Isus Cristos!... Isus Cristos!... Paznicul dădu drumul tăbliței lui Baraba, trântindu-i-o pe piept, și privi triumfător în jur.

— Ei, ce aveți de zis? Poate n-o fi creștin! I-a arătat singur tăblița judecătorului și a spus că nu aparține împăratului, ci zeului ăluia la care vă rugați voi, ăla care a fost răstignit. Și acum o să fie și el răstignit, pot să pun mâna-n foc că așa o să se întâmple. Și cu voi tot așa o să se întâmple, nu-i vorbă! Cu toate că voi ați fost mult mai șireți decât el. Păcat că unul dintre voi a fost atât de prost că ni s-a aruncat direct în plasă și a spus că e creștin!

Și râzând în hohote de fețele lor buimăcite ieși trântind poarta.

Se adunară din nou în jurul lui Baraba și îl asaltară nerăbdători cu întrebări. Cine era? Era cu adevărat creștin? Din ce confrerie făcea parte? Era adevărat că el pornise focul?

Baraba nu le răspunse nimic. Fața îi era complet pământie și ochii bătrâni se afundară și mai mult în orbite.

— Creștin! N-ați văzut că inscripția este tăiată!

— Tăiată! Numele Domnului tăiat!

— Sigur că da! Doar ați văzut!

Unii văzuseră, dar nu se mai gândiseră ce ar fi putut să însemne. Și de fapt ce însemna?

Unul dintre ei îi smuci tăblița și o mai cercetă o dată. Cu toate că lumina era acum mai slabă decât înainte, putură să vadă că inscripția era tăiată grosolan, dar clar, cu o cruce care părea făcută cu un cuțit de o mână puternică.

— De ce este tăiat numele Domnului? îl întrebară toți, unul după altul. Ce înseamnă? Nu auzi, ce înseamnă?

Dar Baraba nu dădu nici de data asta vreun răspuns. Ședea cu capul plecat și încerca să nu se uite la niciunul din ei. Îi lăsa să facă tot ce voiau cu el, cu tăblița lui, dar nu spunea nimic. Erau din ce în ce mai tulburați și mai nedumeriți de acest om ciudat care se dădea drept creștin, dar care nu avea cum să fie creștin. Nimeni nu pricepea de ce se poartă așa. În cele din urmă se duseră într-un loc întunecat al temniței unde ședea un bătrân care nu luase deloc parte la cele petrecute. Au stat puțin de vorbă cu el, după care bătrânul se ridică în picioare și merse cu ceilalți la Baraba.

Era un bărbat înalt și bine făcut, care în ciuda umerilor lați, puțin încovoiați, avea o statură deosebit de impunătoare. Capul îi era mare, puternic, și avea părul lung, dar rar și complet alb, la fel ca și barba care-i cobora până pe piept. Inspira respect, dar părea blând, iar ochii albaștri erau larg deschiși, ca ai unui copil, cu toate că erau plini de înțelepciunea vârstei.

Se uită îndelung la Baraba, la fața lui răvășită. Apoi, păru să-și aducă aminte de ceva și dădu afirmativ din cap.

— E mult de atunci, spuse el, parcă scuzându-se, și se așeză pe paie, în fața lui Baraba.

Ceilalți, care se adunaseră în jurul lui, erau tare mirați, îl cunoștea preacinstitul lor părinte pe acest om?

Era limpede că îl cunoaște, se vedea după felul în care vorbea cu el. Îl întrebă cum îi fusese viața. Și Baraba îi povesti. Nu tot, nici gând de așa ceva, dar îndeajuns pentru ca bătrânul să priceapă sau să bănuiască aproape totul. Când înțelegea ceva despre care Baraba nu voia să vorbească, înclina doar capul în tăcere. Se înțelegeau bine la vorbă, cu toate că pentru Baraba era foarte neobișnuit să se destăinuie în fața cuiva, și nici de data aceasta nu-și deschise inima decât în parte, însă răspundea cu voce

scăzută și obosită la întrebările celuilalt și din când în când se uita chiar în ochii lui de copil și la fața lui bătrână, brăzdată, răvășită ca și a sa, dar în cu totul alt fel. Cutele de pe față erau adânc săpate și totuși arătau diferit; întreaga lui făptură răspândea în jur o mare liniște. Pielea în care erau săpate părea aproape albă și obrajii îi erau supti, poate pentru că nu mai avea mult de trăit. Dar în mare nu se schimbase aproape deloc. Și vorbea tot în graiul lui, blând și sincer.

Preacinstitul află apoi de ce numele Domnului era tăiat și de ce Baraba dăduse și el foc Romei, că voise să dea și el o mână de ajutor Mântuitorului la arderea lumii. Bătrânul dădu neliniștit din cap auzind vorbele lui Baraba și îl întrebă cum de putea crede că focul fusese pus de ei, de creștini, împăratul însuși poruncise focul, pe monstrul acela de împărat îl ajutase Baraba.

— L-ai ajutat pe domnitorul lumii acesteia, îi spuse, pe cel de pe tăbliță, al cărui sclav ești, și nu pe Domnul cu numele tăiat. Fără să știi, l-ai ajutat pe adevăratul tău stăpân.

— Domnul nostru este Iubirea, adăugă el cu blândețe. Apucă tăblița care atârna în părul cenușiu de pe pieptul lui Baraba și privi îndurerat numele tăiat al Domnului și învățătorului său.

Îi dădu apoi drumul din degetele lui îmbătrânite și oftă adânc, pentru că înțelegea că era tăblița pe care Baraba trebuia să o poarte și că în nici un chip nu-l putea ajuta. Și înțelegea că Baraba știe și el că așa stau lucrurile, se vedea în ochii lui speriați, rătăciți.

— Cine este? Cine este? întrebă toți de-a valma când bătrânul se ridică în picioare. La început nu vru să le răspundă, căutând să scape de întrebările lor. Dar ei nu se lăsară și până la urmă trebui să le vorbească.

— Este Baraba, cel care a fost eliberat în locul învățătorului, spuse el.

Se holbară înmărmuriți la acel străin. Nimic nu i-ar fi putut uimi și tulbura mai mult.

— Baraba! spuseră în șoaptă. Baraba slobozitul! Baraba slobozitul!

Parcă nu le venea să creadă. Și ochii le străluceau fierbinți și dușmănoși în penumbră. Dar bătrânul îi liniști.

— E un om nefericit, le spuse, și nu avem nici un drept să-l judecăm. Și noi suntem plini de păcate și de slăbiciuni, iar dacă Domnul este milostiv cu noi nu-i meritul nostru. Nu avem noi dreptul să-l judecăm pe un om fiindcă nu are un Dumnezeu.

Plecară capul și parcă nu mai îndrăzniră să-l privească pe Baraba după aceste ultime cuvinte cutremurătoare. Se retraseră în tăcere și se duseră fiecare la locul său. Bătrânul îi urmă cu pași grei, suspinând.

Baraba rămase din nou singur.

Și stătu așa, singur, toate zilele de temniță, retras, departe de ceilalți, îi auzea cântând plini de credință și vorbind încrezători despre moarte și despre viața veșnică ce avea să vină. După anunțarea pedepsei, vorbeau și mai mult despre toate acestea. Erau atât de plini de încredere, nu aveau nici urmă de îndoială.

Baraba asculta, însă era cufundat în gândurile lui. Și el se gândea la ceea ce-l așteaptă, își amintea de bărbatul de pe Muntele Măslinilor, cel care împărțise cu el pâinea și sarea și care acum de mult zăcea mort, cu craniul rânjind în bezna veșnică.

Viața veșnică...

Avusese vreun rost viața pe care o trăise? Nici măcar atât nu credea. Dar despre asta nu știa de fapt nimic. Nu îi

era lui dat să judece.

Bătrânul cu barba albă ședea acolo printre ai săi. Îi asculta și le vorbea în graiul lui cinstit din părțile Galileii. Uneori își sprijinea capul în palma sa mare și rămânea tăcut. Poate că se gândea la țărmul Genezarethului și poate că și-ar fi dorit să moară acolo. Dar nu îi era lui dat să hotărască. Se întâlnise pe drum cu învățătorul său, care îi spusese: „Urmează-mă!” Și trebuise să-l urmeze. Privea înainte, iar pe fața bătrână și brăzdată, cu obrajii supti, strălucea o mare tihnă.

Fură duși să fie răstigniți, îi legară în lanțuri doi câte doi, dar Baraba rămase fără pereche și merse ultimul în convoi, singur, nelegat de nimeni. Așa se întâmplă. Astfel că nimeri la capătul șirului de cruci, tot singur.

Se adunase multă lume și trecu destul timp până să se termine totul. Răstigniții vorbeau unii cu alții, plini de încredere și de nădejde. Cu Baraba nu vorbea nimeni.

La căderea nopții, lumea plecase, obosită de atâta așteptare. Și apoi erau cu toții deja morți.

Baraba era singurul care atârna încă în viață. Când simți că i se apropie moartea, de care îi fusese întotdeauna atât de frică, rosti în bezna nopții, ca și cum ei i-ar fi vorbit:

— Ție îmi încredințez sufletul!

Și apoi și-a dat duhul.

PÄR LAGERKVIST

BARABBAS

INTERNATIONAL